

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
สามัญศึกษา เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของแนวคิดและทฤษฎี
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายการพัฒนา

๒.๑.๒ หลักการสำคัญของการพัฒนา

๒.๑.๓ ทฤษฎีการพัฒนา

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๒.๑ ความหมายการบริหารจัดการ

๒.๒.๒ หลักการและความสำคัญของการบริหารจัดการ

๒.๒.๓ กระบวนการบริหารจัดการ

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

๒.๓.๑ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

๒.๓.๒ ความสำคัญของการบริหารวิชาการ

๒.๓.๓ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

๒.๓.๔ ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

๒.๔ แนวคิดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

๒.๔.๑ ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒.๔.๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒.๔.๓ การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒.๔.๔ แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒.๕ แนวคิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

๒.๕.๑ ปัญหาแห่งความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

๒.๕.๒ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

๒.๕.๓ การเผยแผ่พระศาสนาสู่สากล

๒.๕.๔ ความอยู่รอดของคณะสงฆ์ไทย

๒.๕.๕ ภารกิจของสงฆ์เพื่อความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

๒.๖ พื้นที่การวิจัย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้า^๑ การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่ง ไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๒ การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ^๓ การพัฒนา หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น^๔ การพัฒนามาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนาหรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น^๕ การพัฒนา (Development) ซึ่งพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แปล คำว่า “การ” หมายถึง งาน สิ่งหรือเรื่องที่ทำ และแปลคำว่า “พัฒนา” หมายถึง ทำให้เจริญ “การพัฒนา” จึงหมายถึง “การทำให้เจริญ” ซึ่งอาจจะอธิบายความหมายแบบกว้างๆ ได้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น^๖ การพัฒนา (Development) หมายถึง การสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Change for the Better)^๗ การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าหรือการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตามเกณฑ์หรือ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๕.

^๒ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^๓จิตยา สุวรรณขุ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๕๔.

^๔สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๙.

^๕พระราชวรมนู (ประยุทธ์ ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖-๑๘.

^๖สุมิตร สุวรรณ, รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐.

^๗สุเทพ เชาวลิติ, หลักการพัฒนาชุมชน, (ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๑

เป้าหมายของการพัฒนาตามที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมาย คำว่า การพัฒนา ตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้ ๑) การพัฒนา คือสถานะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวม ประชาชาติสูงถึงร้อยละ ๕-๗ ต่อปีและสามารถรักษา ระดับนี้ไว้ได้เป็นสถานะที่ประชาชนมีความอยู่ ดีกินดี ๒) การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวล รวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการ ที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคล ของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ๓) การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้ แล้วเพื่อลด สัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการบริหาร ๔) การพัฒนา คือ การสร้างสถานะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้น จะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันและ การว่างงานใน ขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต ๕) การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้าน โครงสร้างทางสังคม ท่าทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของ ชาติการเร่งรัดความเจริญเติบโต การลด ความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน และกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นก้าวออก จากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด ๖) การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่ คนในสังคมมีเหตุมีผล มี ทศนคติและความคิดที่ไม่งมงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการ พัฒนา มีความเท่าเทียม กันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่ม มาตรฐานการดำรงชีวิต การ ปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความ เป็นปึกแผ่น มีเอกราชและมี ประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน^๔ การพัฒนาตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หาก พิจารณาจากราก ศัพท์ คำว่า พัฒนา มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือ วัฒนา คำนี้หมายถึงความ เจริญก้าวหน้า หรือ ภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ หมายถึง ทำให้อายุยืนนานอันหมาย รวมถึง ความเป็นผู้มี สุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้คำว่า วัฒนะ หมายถึงรกรุ่งรัง ไม่มีระเบียบเลยก็ได้เช่น คำว่า โลกวัฒโน หมายถึงเป็นคนรกรกโลก เป็นสิ่ง/เป็นคนที่ โลกไม่ต้องการ อย่่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการ ของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อมๆกัน ๔ ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้าน ปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการ

^๔ เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒-๒๓.

เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง รักษา สิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเอง และสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ^๙ การพัฒนา หมายถึง การทำให้ เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีการกระทำที่ เป็นเหตุให้บางสิ่ง บางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนา นั้นอาจจะ เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้^{๑๐} การพัฒนาเป็นเครื่องรักษาชีวิตทุกชนิด ให้อยู่ได้ชีวิต ของคนอยู่ได้ด้วยการพัฒนา การพัฒนา คือ การคุ้มครองการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ใน สถานที่เหมาะสม ประการหนึ่ง เป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่เราต้องการให้เกิดขึ้นในปริมาณที่เพียงพอ อีกประการหนึ่ง คนเราย่อมอยู่กับความเปลี่ยนแปลง หน้าที่ของมนุษย์จะต้องควบคุมการเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะ เรียกว่า สร้างความเจริญ ถ้าเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะสมก็เป็นความเสื่อมการพัฒนาจึงเป็น ลักษณะ การคุ้มครองความเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมตามที่เรต้องการและเป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามที่เรา ต้องการที่ยังไม่มีให้มากขึ้นในลักษณะที่เหมาะสม^{๑๑} พัฒนา หมายถึง การทำ ให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรือง ขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนา สติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิตนั้น ท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มีการทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การ อบรมการบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือบำเพ็ญสมาธิและคำว่า วิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา^{๑๒} การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิต ความ เป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดีความเจริญทาง ศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อ สนองความต้องการ ของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้ บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่ม ปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชน

^๙ จานงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^{๑๑} พระธรรมญาณมุนี (วราณ มนุญโญ), วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร : การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (การประชุมพระสังฆาธิการ กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕๖.

^{๑๒} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร วัฒนโธ), การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

มากกว่า^{๑๓} การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลง ที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้อง เป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น^{๑๔} การพัฒนา หมายถึง การเคลื่อนย้ายจากความด้อยพัฒนาให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่าง แท้จริง โดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ ในสังคม^{๑๕} การพัฒนา (Development) คือขบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งแสดง ความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเขาได้รวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่าต้องมุ่งเน้นไปยัง ๑. ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต ๒. ความสามารถของตัวบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง ๓. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง^{๑๖} การพัฒนา ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องการ ท ำให้ดีขึ้นตามความคิดของตน กระบวนการนั้นจะไม่ใช้สภาวะการณ์ใดสภาวะการณ์หนึ่ง กระบวนการจะ อ้างอิงถึงค่านิยมต่างๆ เป็นพื้นฐาน และค่านิยมต่างๆ นั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา^{๑๗} การพัฒนา คือรูปแบบหนึ่ง ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแนวการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้าง องค์กร ทางสังคมดีขึ้น^{๑๘} การพัฒนา เป็นการมีเป้าหมายที่ถูกต้อง ซึ่งมีความสำคัญมากและ เป็นสิ่งจำเป็นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนทางเพิ่มขึ้นที่มีค่า^{๑๙} การพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ ๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้าม

^{๑๓} วิทยากร เชียงกุล, **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉบับแรก, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๑๔} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๑.

^{๑๕} อมร รักษาสัตย์และชัตติยา กรรณสูต, **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), (พระนคร : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การขายและซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๑๑.

^{๑๖} Constantino, Renato, **The Challenge of the Churches**, (Paper presented during the First Gregorio Aplied Lecture on Nationalism, Manila, Philippines, May 18, 1984), p.112.

^{๑๗} Misra, R.P. and Jonjo, M. (ed.), **The Changing Perspective of Development Problems In Misra**, (Hong Kong: Maruzen Investment (Hong Kong) , 1981), p.111.

^{๑๘} Roger, Everette M. and Burdge Rabel J, **Social Change In Rural Societies**, (New Jersey: Prentice – Hall, 1972), p.23.

^{๑๙} Freire, P., **Education : The Practice of Freedom**, (London : Writers and Readers Publishing Cooperative, 1972), p.110.

ขั้นตอนหนึ่งได้ ๓) มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้ ๔) เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลง ใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มี การเตรียมการไว้ล่วงหน้า ๕) เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนา การเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่ง ที่มีลักษณะเฉพาะ เป็นของตนเอง ๖) เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียง แนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้อง นำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ ๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและ คิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของ มนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม ๘) ผลที่เกิดขึ้นมี ความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ มนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง ๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการ พัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^{๒๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นการเจริญขึ้นของระดับ องค์การทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ว่าเป็นการทำลายรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมแบบเก่า และ การเปลี่ยนแปลงจะเริ่มจากการ จัดระบบในส่วนบนขององค์การแล้วแผ่ขยายซึ่มลงสู่ส่วนล่าง และ ดำเนินเรื่อยไปจนครอบคลุมองค์กร อย่างกลมกลืน

^{๒๐} สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

ตารางที่ ๒.๑ แสดงความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๓๙, หน้า ๓๔๕)	ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้า
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (๒๕๒๖, หน้า ๒)	การกระทำที่ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่ง ไปสู่อีก สภาพหนึ่งที่ดีกว่า
จิตยา สุวรรณขุ, (๒๕๒๗, หน้า ๓๔๔)	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่ม คน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการ จัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมี ประสิทธิภาพ
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, (๒๕๒๕, หน้า ๑๗๙)	การที่คนในชุมชนและสังคมโดยรวม ได้ร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของ ตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น
พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๒๗, หน้า ๑๖-๑๘)	เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ คน เช่น วัตถุ และ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนาหรือ วัฒนา เช่น การ สร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น
สุมิตร สุวรรณ, (๒๕๕๔, หน้า ๒๐)	ทำให้เจริญ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น
สุเทพ เชาวลิต, (๒๕๒๔, หน้า ๑๑๑)	การสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น
เกื้อ วงศ์บุญสิน, (๒๕๔๐, หน้า ๒๒-๒๓)	ความก้าวหน้าหรือการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ขึ้น ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามที่ได้ กำหนดคุณค่าไว้
จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, (๒๕๔๐, หน้า ๑๑๗-๑๑๘)	การทำให้เจริญงอกงาม
พระธรรมญาณมุนี (วรรณ มนุญโญ), (๒๕๒๖, หน้า ๑๕๖)	การคุ้มครองการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในสถานที่เหมาะสม
พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ติวณโณ), (๒๕๔๓, หน้า ๒)	การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนา วัตถุและการพัฒนาจิตใจ

ตารางที่ ๒.๑ แสดงความหมายของการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิทยากร เชียงกุล, (๒๕๒๗, หน้า ๑๗-๑๘)	การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทาง ศิลปวัฒนธรรม และจิตใจ
สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๒๓, หน้า ๑๑๑)	การเปลี่ยนแปลง ที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้อง เป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น
อมร รักษาสัตย์และชัตติยา กรรณสูต, (๒๕๑๕), หน้า ๑๑๑)	การเคลื่อนย้ายจากความด้อยพัฒนาให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่าง แท้จริง โดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา
Constantino, Renato, (1984, p. 112)	ขบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งแสดงความสามารถของมนุษย์ในการควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
Misra, R.P. and Jonjo, M. (1981, p. 111)	กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องการทำให้ดีขึ้นตามความคิดของตน
Roger, Everette M. and Burdge Rabel J, (1972, p. 23)	รูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแนวการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ทางสังคมดีขึ้น
Freire, (1972, p. 110)	การมีเป้าหมายที่ถูกต้อง ซึ่งมีความสำคัญมากและ เป็นสิ่งจำเป็นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนทางเพิ่มขึ้นที่มีค่า

๒.๑.๒ หลักการสำคัญของการพัฒนา

แนวคิดและกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา (New Development Paradigm) กระบวนทัศน์(Paradigm) หมายถึง “ทฤษฎีพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย อย่างอันกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติในประชาคมหนึ่งๆ เมื่อใดทฤษฎีพื้นฐานดังกล่าว เปลี่ยนแปลงจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Paradigm shift)” เรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาและความหมายของการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงของ กระบวนทัศน์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและเกิดวิวาทะในการช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายมา ตั้งแต่การเริ่มก่อกำเนิดของทฤษฎีแรกแห่งการพัฒนา (The First Theory of Development) ใน สมัยของประธานาธิบดี Harry Truman ของจักรวรรดินิยมอเมริกาภายหลังจากการยุติลงของ สงครามโลกครั้งที่สอง ตามมาด้วยการต่อสู้ระหว่างสองลัทธิคือ เสรีนิยมและสังคมนิยม รวมทั้ง นโยบายสี่เป้าหมาย (Point

Four Programme) เพื่อถ่วงดุลอำนาจ ช่วงชิงและครอบงำประเทศ อ่อนแอให้เป็นฐานกำลังในการต่อสู้กับปฏิปักษ์สงครามระหว่างลัทธิได้ดำเนินติดต่อกันมาจนกระทั่ง เกิดการล่มสลายของลัทธิสังคมนิยมโซเวียต รวมทั้งการเปลี่ยนท่าทีแนวทาง และนโยบายทางการ เมืองของพันธมิตรหลายๆ ประเทศ การล่มสลายของลัทธิเศรษฐกิจการเมืองของประเทศที่เป็น ปฏิปักษ์ทำให้เกิดการแพร่กระจายและขยายตัวของแนวคิดเศรษฐกิจกระแสหลัก (Main Stream Economy) ประเทศบริเวณและกึ่งบริวารซึ่งเปรียบเสมือนประเทศอาณานิคมยุคใหม่ (New Colony) ของจักรวรรดินิยมอเมริกา ได้นำเอาแนวคิดแบบเศรษฐกิจกระแสหลัก รวมทั้งแนวคิดแบบปฏิฐาน นิยมไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศจนประจักษ์ต่อมาว่า แนวคิดดังกล่าวหาได้สอดคล้องกับ วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิต (Mode of Living) ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมของตนแม้แต่น้อย โดยแนวคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลอย่างไร้ขอบเขต รวมทั้งเป็น สาเหตุให้เกิดการทลายล้างระบบนิเวศ ระบบศีลธรรม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างไม่ยั้งคิด จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทรรศน์ใหม่ รวมทั้งการก่อกำเนิดของ กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาขึ้น^{๒๑}

การพัฒนาเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่ง (a discourse) ซึ่งได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างกว้างขวาง โดยมีการศึกษา วิจัย วิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ในหลาย ขณะเดียวกันการ พัฒนาเป็นกระบวนการ (process) ที่ได้รับ การตีค่าในระดับสูงส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับ กระบวน การนี้ ไม่ได้รับการตีค่ากลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวคิด “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่า หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่ เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงข้ามกับความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีค่าควรแก่การศึกษาและใช้ประโยชน์เลยก็ได้ ซึ่งการ พัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม มีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) การพัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา และความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา และความ ต้องการของมนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นบูรณาการและอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเริ่มต้นตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศชาติในที่สุด ๒) การพัฒนาเป็นวิธีการ (Method) การพัฒนาประกอบด้วยวิธีการในการจัดการ ระบบทรัพยากรต่างๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง วิธีการพัฒนานี้รวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนใน สังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น ๓) การพัฒนาคือการเคลื่อนไหว (Movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่ หยุดนิ่งอยู่กับที่การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความ

^{๒๑}อารี ศิริกร. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.lecture.cs.ac.th>, [๒ ก.ค. ๒๕๕๘].

ร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสใน การแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหาความต้องการรวมตัว และตระหนักถึงปัญหาความต้องการ พื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ขณะเดียวกันการพัฒนามีความ จำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่างๆ เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมของตนรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มบุคคลจะต้องมีการ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์และ พัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย ๔) การพัฒนาคือ การจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (Project or Program) โครงการ หรือโปรแกรม เป็นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคมโครงการพัฒนาต่างๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับความ ร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะ กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็น เป้าหมายของการพัฒนาประกอบด้วย บุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้าน ต่างๆ จนถึงกลุ่มรักษาความสะอาดและรักษาความสงบเรียบร้อยในองค์กร ๕) การพัฒนาคือ การให้โอกาส (Opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนา ชีวิต สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือคนยากจน หรือ คนด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยในการได้รับสิทธิ มากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน^{๒๒}

กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง “กระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการท างานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกันและไม่มาเป็นปักษ์ต่อกัน” วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือ ที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามา ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน ๓ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ คือ A : Appreciation ขั้นที่ ๒ คือ I : Influence ขั้นที่ ๓ คือ C : Control
ขั้นที่ ๑ คือ A : Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคน อื่นโดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคต เป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึกตลอดจนการแสดงออกใน ลักษณะต่างๆ ตามข้อเท็จจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้คนมี ความรู้สึกที่ดีมีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน ในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็น

^{๒๒} ชัยรัตน์ เจริญสินโอสถ, วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : วิชาษา, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

อย่างไร เป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยและสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้างและการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการคิดจากสภาพ ปัญหาหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นั่นคือ การใช้“จินตนาการ” (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมาก ขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนาร่วมกันหรือเป้าหมาย” นั่นเอง

ขั้นที่ ๒ คือ I : Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์(Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนแสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญนั้น สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุดในเชิงการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการ ดังกล่าว มี“เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้นกลุ่มยังมีแนวโน้มที่จะรักษาความสามัคคี ไว้ได้โดยไม่ยากนัก

ขั้นที่ ๓ คือ C : Control คือ การน า “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใดจะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ ในขั้นนี้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมควรใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใดจะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด นอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือไม่ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกัน กำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มในแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ มากที่สุด

กระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้น เมื่อฝ่ายต่างๆ เข้ามาท ากิจกรรมร่วมกันด้วยความรักความเมตตา ตัว A (Appreciation) คือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ ความรักและความเมตตา คนอื่น ต้องรับฟัง อุดหนุน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา ฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกัน ก็จะทำให้การเรียนรู้ร่วมกัน

จากการท างานด้วยกัน ที่เรียกว่า “Interactive learning through action” จึงให้การพัฒนา ประสบ ความสำเร็จ เพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” ที่แท้จริง ซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้ กันยาก เพราะฉะนั้น “การพัฒนา” ต้องการ “การเรียนรู้” อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และต้องมี “C” (Control) ซึ่งได้แก่ “การจัดการ” (Management) และ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใคร จะทำอะไร อย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้เงินจากไหน ถ้าไม่พอจะอย่างไร เป็นต้น

การที่จะผลักดันกระบวนการทรรศน์ใหม่ในด้านการพัฒนาให้มีบทบาทในทางปฏิบัติ นั้น จะต้องใช้กระบวนการให้ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานและเรียนรู้ร่วมกันด้วยความรัก ทุกฝ่ายในที่นี้ หมายถึง เบญจภาคีคือ

๑. ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา อาสาสมัคร และ ประชาชนทั่วไป

๒. รัฐ ได้แก่ รัฐบาล และหน่วยงานของทางราชการ

๓. นักวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการ ต่างๆ

๔. องค์กรเอกชน ได้แก่ มูลนิธิสมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล สื่อมวลชน ตลอดจนชมรม และกลุ่มต่างๆ

๕. องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน และนักธุรกิจ

ปัจจุบันสังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น อาชญากรรม โสเภณีความยากจน ซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสียหายทางศีลธรรม สรุปแล้วเรียกว่า เป็นวิกฤตการณ์ทางสังคม (Social Crisis) มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก การที่จะแก้ไขได้ต้องเปลี่ยนกระบวนการความคิดหรือ วิธีคิดใหม่ โดยให้ชนิกกำลังกันทุกส่วนเข้ามาเชื่อมโยงกันทำงาน เพราะเราจะแก้ปัญหาละเรื่องไม่ได้ ต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นหลักและอาศัยเครื่องมือ วิธีการท างานเพื่อให้ บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กระบวนการทรรศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เพื่อ ก่อให้เกิดแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนาของทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ชุมชน องค์กร เอกชนสาธารณประโยชน์หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ สถาบันทางศาสนา และ ภาค ธุรกิจ ในอันที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิด การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยระดมทรัพยากรกำลังและทรัพยากรทั้งหมดมา เชื่อมโยงกันในการดำเนินงานสร้างสรรค์สังคม^{๒๓}

^{๒๓}อารี ศิริกร. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.lecture.cs.ac.th>, [๒ ก.ค. ๒๕๕๘].

สรุปได้ว่า การพัฒนาคือกระบวนการแปรเปลี่ยนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น และสอดคล้องสัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการพัฒนา มีลักษณะเป็นทั้งกระบวนการวิธีการเคลื่อนไหว การจัดทำโปรแกรม รวมถึงการให้โอกาสด้วย

ตารางที่ ๒.๒ แสดงแนวคิดหลักของการพัฒนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (๒๕๕๘)	แนวคิดและกระบวนการทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา (New Development Paradigm) กระบวนทรรศน์ (Paradigm) หมายถึง “ทรรศนะพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย อย่างอันกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติในประชาคมหนึ่งๆ เมื่อใดทรรศนะพื้นฐานดังกล่าว เปลี่ยนแปลงจะทำให้แบบแผนการคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Paradigm shift)”
ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, (๒๕๔๒, หน้า ๗)	การพัฒนาเป็นกระบวนการ (process) ที่ได้รับการตีค่าในระดับสูง การพัฒนาที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่า หลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่ เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงข้ามกับความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำหรืออาจจะไม่มีค่าควรแก่การศึกษาและใช้ประโยชน์เลยก็ได้ ซึ่งการ พัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม มีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ ๑) การพัฒนาเป็นกระบวนการ ๒) การพัฒนาเป็นวิธีการ ๓) การพัฒนาคือการเคลื่อนไหว ๔) การพัฒนาคือการจัดทำโครงการหรือโปรแกรม ๕) การพัฒนาคือการให้โอกาส ^{๒๔}

^{๒๔}ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา, หน้า ๗.

ตารางที่ ๒.๒ แสดงแนวคิดหลักของการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (๒๕๕๘)	กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง “กระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการท างานด้วยกัน ใช้ความ พยายามร่วมกันและไม่มาเป็นป กปักษ์ต่อกัน” วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกัน และมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือ ที่ เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามา ประชุมเชิง ปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน ๓ ขั้น คือ ขั้นที่ ๑ คือ A : Appreciation ขั้นที่ ๒ คือ I : Influence ขั้นที่ ๓ คือ C : Control

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

การศึกษาการพัฒนามีมาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ ๑๘ แต่ว่ายุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศต่าง ๆ ได้รับเอกราชและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมาก สังคมจึงถกเถียงกันถึงเรื่องการพัฒนา เป็นอย่างมาก ประเด็นที่ถกเถียงคือจุดกำเนิดลักษณะและการนำการพัฒนาไปปฏิบัติส่วนใหญ่ หาทางเพิ่มและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง เป็นราก ฐานของการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีการประเมินขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่เกิดขึ้นจริงหรือควรที่จะเกิดขึ้น ในบรรดาปัญหาเหล่านี้ มีประเด็นหลักอันหนึ่ง คือใครควร เป็นผู้ตัดสินใจกำหนดทิศทางและกำหนดลักษณะของการเปลี่ยนแปลง ประวัติของแนวคิดในการพัฒนา อาจจำแนกได้เป็น ๒ ยุคคือ ยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและยุคหลังจากนั้น

๑) ยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ หลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศในเอเชียและแอฟริกาเริ่มได้เอกราช เริ่มจากอินเดียซึ่งต่อสู้ เพื่อเอกราชจนสำเร็จทำให้ประเทศที่เกิด ใหม่เริ่มมองหาแนวทางพัฒนา ใหม่ๆ แต่ช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐-๑๙๖๐ นั้น นักเศรษฐศาสตร์ ครอบงำกรรมการพัฒนา การพัฒนาช่วงนี้ถือว่าการพัฒนาเป็นสิ่งเดียวกันกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและประสิทธิภาพการผลิตการวางแผนพัฒนา จึงเน้นการ พัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งมีอยู่ ๒ แนว แนวแรกซึ่งเป็นแนวทางที่นิยมทำมากที่สุดคือกระตุ้นให้เกิด ภาคอุตสาหกรรมใหม่ โดยนำเข้าสินค้า อุตสาหกรรมก่อน ขณะที่การผลิตแบบดั้งเดิมก็ยังยินยอม ให้คงอยู่เป็นคู่แข่ง ส่วนแนวที่สองนิยมน้อยกว่าคือ การเปลี่ยนจากการผลิตแบบดั้งเดิม มาเป็นอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะต้องการใช้แรงงานจากภาคการผลิตดั้งเดิมมากกว่าการนำเข้าเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์มีอิทธิพลแผ่ไปยังสาขาอื่น

ที่เกี่ยวข้องด้วยเพราะในบรรดาสังคมศาสตร์ด้วยกันนั้น เศรษฐศาสตร์ มีการศึกษาดารงและตัวเลขที่ชัดเจนที่สุดดังนั้นจึงมีวิธีการวัดและการศึกษาเชิงปริมาณที่แน่นอนซึ่งสาขาอื่นไม่มี มีนักวิชาการในสาขาอื่น เช่น มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและ รัฐประศาสนศาสตร์ ก็พยายาม แทรกปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเข้าไป กับการพัฒนาด้วย เช่น เห็นว่ารูปแบบของการพัฒนาบางอย่าง จะทำให้เกิดการพัฒนาได้ดีกว่ารูปแบบอื่น แต่ก็ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ ชัดเจนเท่ากับเศรษฐศาสตร์ แนวคิดของเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นที่ยอมรับมากกว่า ซึ่งขณะนั้นเศรษฐศาสตร์ เน้นที่การพัฒนาอุตสาหกรรม

๒) ยุคหลังจากการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ หลังจากที่เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาตามแนวทางของนักเศรษฐศาสตร์แล้ว นักเศรษฐศาสตร์ก็ออกมาแก้ต่างว่าความร่ำรวยใหม่ที่เป็นผลมา จากการพัฒนานั้น จะแผ่กระจายผล (Trickle down) ไปยังคนจนเอง พร้อมกันนั้นยังตั้งสมมติฐานขึ้นมาใหม่ว่าความเหลื่อมล้ำเป็นรูปตัวยูคว่ำ (Inverted U) นั่นคือเมื่อมีความเจริญเติบโตเกิดขึ้น ความเหลื่อมล้ำ จะเพิ่มใน ตอนต้น แต่เมื่อถึงระยะหนึ่งแล้วจะลดลง สาเหตุที่เพิ่มตอนต้นก็เพราะคนบาง กลุ่มมี โอกาสจากการพัฒนา ดีกว่าคนกลุ่มอื่นแต่ พอผ่านไป คนกลุ่มอื่นจะเข้ามา มีรายได้จากนั้นความเหลื่อม ล้ำจะค่อย ๆ ลด ลงแต่อย่างไร ก็ตาม ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความเจริญเติบโตกับความ เป็นธรรมยังเป็นไปอย่าง สับสน การศึกษาในทศวรรษ ๑๙๖๐ และ ๑๙๗๐ เน้นใจว่าความ เจริญเติบโตกระจายผลไปยังคนจนจริงหรือไม่ ในทศวรรษ ๑๙๘๐ นักเศรษฐศาสตร์หลายคน เช่น วิลเลียม โลเออร์ (William Loehr) และจอห์น พาวเวลสัน (John Powlson) ก็ถือว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของบางประเทศก่อให้เกิดประโยชน์ ในวงกว้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ตามมาในทศวรรษ ๑๙๕๐ นักเศรษฐศาสตร์ สองคนนี้ ยังตั้งข้อสงสัยต่อสมมติฐานรูปตัวยูคว่ำ เพราะไม่พบว่าความ เจริญเติบโตกับความไม่ เป็นธรรม มีความสัมพันธ์กัน เหตุผลที่พบผลกลับกันนั้นอาจ เป็นเพราะ ไม่ได้ ศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือความไม่ เป็นธรรม อาจมีมาก่อนแล้ว ทั้งยังยกการศึกษาอีกหลายชิ้นมา ยืนยันว่าความเหลื่อมล้ำเกิด จากปัญหาทางการเมืองและประเด็นทางโครงสร้าง รวมทั้งโอกาสที่คนจนจะได้รับประโยชน์ จากการพัฒนาขนาดของการใช้จ่ายของ นโยบายการคลังและผลของนโยบายเฉพาะด้านต่าง ๆ^{๒๕}

ไมเคิล โทดาโร (Michael Todaro) สรุปเอาไว้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น มาทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญมีอยู่ ๔ ทฤษฎี แต่ขณะเดียวกันเมื่อไม่นานมานี้ก็มีความพยายามเสนอทฤษฎีที่เข้ามารวมทั้งหมดแล้วจึงเป็น ๕ ทฤษฎีดังนี้

๑) ทฤษฎีการพัฒนาตามขั้นตอน (Linear-stages theory) ทฤษฎีนี้ยึดประเทศอุตสาหกรรมเป็นแม่แบบ วิเคราะห์ว่าประเทศเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ยังไม่ พัฒนาเศรษฐกิจจึงพยายามวางแผนให้พัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม โดยกำหนดเป็นขั้นตอน เช่น ทฤษฎีความเจริญเติบโตของรอสทาว(Rostow's Stages of Growth) หรือตัวแบบการออมและการลงทุนเพื่อ สร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของฮาร์ รอดและโดมาร์ (Harrod-Domar Growth Model) เป็นต้น

^{๒๕} Coralie Bryant and Louise G. White, *Managing development in the third world* (Colorado: Westview Press, 1982), pp. 4-14.

๒) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง (Structural-change models) ทฤษฎีนี้ต้องการให้ เปลี่ยนโครงสร้างจากภาคเกษตรไปเป็นภาคอุตสาหกรรมซึ่งสามารถผลิตได้มูลค่ามากกว่า อาจต้อง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปยังภาคอุตสาหกรรม เพื่อดูดซับ แรงงานส่วน เกิน และ พัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตเช่น ทฤษฎีการพัฒนาของลูอิส (Lewis Theory of Development) เป็นต้น

๓) ทฤษฎีพึ่งพา ระหว่าง ประเทศ (International-Dependence Revolution) นักทฤษฎีในประเทศกำลังพัฒนาหรือมองจากจุดยืนของประเทศ กำลังพัฒนาโดยเฉพาะละตินอเมริกา นั้นไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของตะวันตกเพราะ มองว่าเป็นการครอบงำ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒาที่พึ่งพาโดย เฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจนมี สภาพเหมือนเป็นอาณานิคมสมัยใหม่ และยังพัฒนาไปจะมีคนรวยเพียงกลุ่มน้อยที่ได้รับผลประโยชน์ ปัญหา ความเป็นธรรมและการกระจายรายได้ จะยิ่งรุนแรงยิ่งขึ้น รวมไปถึงการสร้างค่านิยมในการ พัฒนาในทางที่ผิดที่ต้องพึ่งภายนอกอยู่ตลอด

๔) ทฤษฎีเสรีนิยม ใหม่ (Neoclassical Counterrevolution) ทฤษฎีนี้เกิด ในช่วง ทศวรรษ ๑๙๘๐ เมื่อรัฐบาลอนุรักษ์นิยมของตะวันตกได้แก่ สหรัฐอเมริกาอังกฤษแคนาดาและ เยอรมนีตะวันตกพร้อมใจกันรับเอาแนวคิดเสรีนิยม ใหม่มาเป็นหลักการกำหนดนโยบายแนวคิดนี้ จะเน้นเศรษฐศาสตร์มหภาคทางด้านอุปทาน (Supply-side macroeconomics) หมายความว่า สนใจการปรับปรุงทางการผลิต มากกว่า การบริโภคขณะเดียวกันก็เน้นการแปรรูป ลดขนาดของรัฐ ลดการวางแผน จากส่วนกลางลดการควบคุมและลดกฎระเบียบแนวคิดนี้มี อิทธิพลต่อองค์การ ระหว่างประเทศที่สำคัญ คือธนาคารโลกและกองทุนการเงิน ระหว่างประเทศ หรือ IMF ตลอดจน องค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ จึงทำให้สามารถเผยแพร่ แนวคิดของการเปิดเสรีไปอย่างรวดเร็ว^{๒๖}

๕) ทฤษฎีความเจริญเติบโตแนวใหม่ (New Growth Theory) ทฤษฎีนี้ เห็นว่าการเปิด เสริมปัญหา เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพึ่งพิงภายนอกขณะที่สถานการณ์ ภายนอกผันผวน ยากจะคาดการณ์ ได้นอกจากนี้การเติบโตที่เกิดขึ้นยังมีภาวะไม่ แน่นนอน ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ของภายนอก เช่น การเคลื่อนย้ายทุนและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีดังนั้น การเพิ่มของผลผลิตมวล รวมจึงเป็นการ ปรับตัวระยะสั้นและอาจไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีนี้จึงหันมาสนใจความเจริญเติบโต แนวใหม่ ที่เน้นการ เติบโตจากภายใน (Endogenous growth theory) และเน้นการ เติบโตที่ยั่งยืน (Sustainable growth) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างทุนกับแรงงานไม่ใช่เป็นเพียงการ เคลื่อนย้ายทุน ทฤษฎีความเจริญเติบโตแนวใหม่จึงเน้นการใช้ทรัพยากรภายใน และเน้นการ พัฒนา ทุนมนุษย์ (Human capital) โดยเฉพาะลงทุนทางด้านการศึกษการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และการวิจัยและการพัฒนา (R&D) ซึ่งเป็นทาง เลือกอีกทางเลือกหนึ่งของการลงทุน ในปัจจุบัน ทฤษฎีความเจริญเติบโตจากภายในนี้เริ่มเข้ามาทดแทนทฤษฎีรุ่นเก่าที่เน้นความ เจริญเติบโตจากภายนอก (Exogenous growth theory) นอกจากนี้ทฤษฎีความเจริญเติบโตจาก ภายในยัง มองว่าความเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเริ่มต้น (Initial conditions) เช่นระดับ

^{๒๖}Michael P. Todaro, **Economic development**, 5th ed, (New York : Longman, 1994), pp. 66-89.

การศึกษาระดับการพัฒนาของตลาดทุน และที่สำคัญ คือแบบแผนการกระจายรายได้ก็มีผลต่อความเจริญเติบโตเช่นกัน เนื่องจากการกระจายรายได้มีผลทำให้คนมีทุนต่างกัน และมีการลงทุนต่างกัน ระบบเศรษฐกิจที่มีการกระจายรายได้ดีนั้นคนลงทุนก็มากและสามารถลงทุนพร้อม ๆ กันได้จึงชักนพให้เศรษฐกิจเติบโตเข้าสู่จุดดุลยภาพที่สูงกว่าได้^{๒๗}

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นแนวคิดที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นให้คิดถึงลักษณะของสังคมที่ดีแต่ก็เป็นแนวคิดที่กว้างที่ยากจะหาข้อสรุป อาจกล่าวในเบื้องต้นได้ว่าคำว่า “การพัฒนา ” เป็นคำที่มีความหมาย ในทางดี เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความทันสมัย หรือความเจริญเติบโต การพัฒนาเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่วนความทันสมัยก็เป็นกรณีเฉพาะอันหนึ่งของการพัฒนา สำหรับทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นมิติหนึ่งของการพัฒนาโดยหลักทั่วไปแล้วการพัฒนาเป็นลักษณะทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนจากสิ่งที่เคยเป็นในอดีตไปสู่สิ่งที่ต้องการจะเป็นซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการพัฒนาของแต่ละสังคม

ตารางที่ ๒.๓ แสดงทฤษฎีการพัฒนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Coralie Bryant and Louise G. White, (1982, pp. 4-14)	๑) ยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาช่วงนี้ถือว่าการพัฒนาเป็นสิ่งเดียวกันกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและประสิทธิภาพการผลิตการวางแผนพัฒนา จึงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งมีอยู่ ๒ แนว แนวแรกซึ่งเป็นแนวทางที่นิยมทำมากที่สุดคือกระตุ้นให้เกิดภาคอุตสาหกรรมใหม่ ส่วนแนวที่สองนิยมน้อยกว่าคือการเปลี่ยนจากการผลิตแบบดั้งเดิม มาเป็นอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะต้องการใช้แรงงานจากภาคการผลิตดั้งเดิมมากกว่าการนำเข้าเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์มีอิทธิพล ไปยังสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ๒) ยุคหลังจากการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ หลังจากที่เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการพัฒนาตามแนวทางของนักเศรษฐศาสตร์แล้ว นักเศรษฐศาสตร์ก็ออกมาแก้ต่างว่าความร่ำรวยใหม่ที่เป็นผลมา จากการพัฒนานั้นจะแผ่กระจายผล (Trickle down) ไปยังคนจนเองพร้อมกันนั้นยังตั้งสมมติฐานขึ้นมาใหม่ว่าความเหลื่อมล้ำเป็นรูปตัวยูคว่ำ (Inverted U)

^{๒๗} สมชัย จิตสุชน, “การกระจายรายได้ : บทสำรวจความรู้อัน”, วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์, (กันยายน ๒๕๔๓) : ๗๗-๗๘.

ตารางที่ ๒.๓ แสดงทฤษฎีการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Michael P. Todaro, (1994, pp. 66-89)	ทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญมีอยู่ ๔ ทฤษฎี แต่ขณะเดียวกันเมื่อไม่ นานมานี้ก็มีความพยายามเสนอทฤษฎีที่เข้ามา รวมทั้งหมดแล้วจึงเป็น ๕ ทฤษฎีดังนี้ ๑) ทฤษฎีการพัฒนาตามขั้นตอน ๒) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง ๓) ทฤษฎีพึ่งพา ระหว่าง ประเทศ ๔) ทฤษฎีเสรีนิยม
สมชัย จิตสุชน, (๒๕๔๗), หน้า ๗๗-๗๘)	ทฤษฎีความเจริญเติบโตแนวใหม่ (New Growth Theory) ทฤษฎีนี้ เห็นว่าการเปิดเสรีมีปัญหา เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพึ่งพิงภายนอกขณะที่สถานการณ์ ภายนอกผันผวนยากจะคาดการณ์ ได้ นอกจากนี้การเติบโตที่เกิดขึ้นยังมีภาวะไม่ แน่นอน ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของภายนอก เช่น การเคลื่อนย้ายทุนและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ดังนั้น การเพิ่มของผลผลิตมวลรวมจึงเป็นการ ปรับตัวระยะสั้นและอาจไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีนี้จึงหันมาสนใจความเจริญเติบโตแนวใหม่ ที่เน้นการ เติบโตจากภายใน (Endogenous growth theory) และเน้นการ เติบโตที่ยั่งยืน(Sustainable growth)

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๒.๑ ความหมายการบริหารจัดการ

คำว่า “การบริหาร” มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน “Administatrar” หมายถึงช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารหลายๆ ความหมายอาจสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” หมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer อาจกล่าวโดยย่อๆ ว่าเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือ “การทำงานให้สำเร็จ” สำหรับ “การจัดการ” มักใช้ในแวดวงธุรกิจเอกชนซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลักส่วนผลที่พึงตกแก่สาธารณะ (Public) ถือเป็นเป้าหมายรองหรือผลพลอยได้^{๒๘} การบริหารเป็นกระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและ

^{๒๘}ฟรีสทรี คำนวนศิลป์, การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๒.

จุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ^{๒๙}การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มี การจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้อันเกิดจากการ ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็น ศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการ บริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถประสบการณ์และทักษะของผู้ บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎี ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^{๓๐} การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรอื่น^{๓๑} การบริหาร หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การ บริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัยเพื่อ วัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๓๒} การบริหาร หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนาจการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับ คำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้หรือผู้รับใช้รัฐคือรัฐมนตรีการบริหารหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผนจัดองค์กร อำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการคือการวางแผน (Planning) การจัด องค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนาจการ (Directing) และการควบคุม (Controlling)^{๓๓} การบริหารเป็นการกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสั่งการการอำนาจการการ สนับสนุนและการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๓๔} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆอันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ใน การดำเนินงานนอกจากนี้ยังความหมายของการบริหารที่กล่าวกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

^{๒๙}กิตติมา ปรีดีดิolk, **ทฤษฎีบริหารองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๓๐}จันทราณี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๓๑}Samuel C. Certo, **Modern Management : Diversity, Quality, Ethics and Global Environment**, 6th ed., (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1994), p. 6.

^{๓๒}ชาญชัย อาจิณสมจาร, **ศัพท์การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๓๓}พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมและพุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒ - ๕.

^{๓๔}มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

บริหาร^{๓๕} การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นคานิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไรส่วนการจัดการ^{๓๖} การบริหารเป็นเรื่องของการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารเป็นเรื่องของกระบวนการผสมผสานหรือการประสานงานเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้แก่การบริหารเป็นกระบวนการการบริหารเป็นเรื่องขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้ได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการและมีการตัดสินใจที่ถูกต้องการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดการบริหารทำให้มุ่งเน้นลงไปที่กิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย^{๓๗}

การบริหาร หมายถึง การร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันในการร่วมมือทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือเรียกว่าผู้บริหารและจะต้องจัดในรูปขององค์กร^{๓๘} การบริหารจัดการเป็นการวางแผนการจัดองค์กรการอำนวยความสะดวกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ^{๓๙} การบริหารจัดการ คือ การที่คนมารวมกันเพื่อประกอบกิจการโดยมีความรับผิดชอบร่วมกันและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้น^{๔๐} การบริหาร หมายถึง การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยมีหลักการดังนี้ ๑) ต้องมีองค์กร (Organization) และองค์กรนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด ๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกันคนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน ๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหารซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน^{๔๑} การบริหาร คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใด

^{๓๕} สุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๓๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, **ธุรกิจทั่วไป:ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัยจำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๓๗} Carlisle, Howard M, **Management: Concepts and Situation**, (Chicago: Science Research Associates, 1976), p. 126.

^{๓๘} นิพนธ์ กิณวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๓๙} Edwin Flippo and Scott, W.A., & Wertheimer, M. **Introduction to Psychological Research**. 4th ed. (New York : John Wiley and Son Inc. 1967), p.172.

^{๔๐} Bronislaw Malinowski & Templin, M. C. **Certain Language Skills in Children**. (Minnesota : University of Minnesota, 1957), p.235.

^{๔๑} ประทาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

อย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างร่วมกันโดยประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ มีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัดและวัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ^๒การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักความสามารถ ความต้องการความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๓ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^๔ การบริหาร คือ งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มาอยู่ร่วมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ^๕ การบริหาร หมายถึง การเสริมพลัง อำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) การรื้อปรับระบบ (Reengineering) การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จ/โดยรวม (Total Quality Management) และการปรับลดขนาดองค์การ (Downsizing) โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การวางแผน (Planning) และการควบคุม (Controlling)^๖ การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรมประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการหรือการชี้นำ (Directing/ Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์การ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน^๗ การบริหาร คือ การที่ผู้บริหารวางแผน จัดองค์การ การนำ และควบคุมการทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ^๘ การบริหาร หมายถึง การงานบริหารทุกอย่างที่จำเป็นต้องกระทำ โดยมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมาก

^๒บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^๓พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

^๔เสนาะ ดิยาว, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๕ธัชชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : วีอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

^๖จุฑา เทียนไทย, **การจัดการมุมมองนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^๗สุรัสวดี ราชกุลชัย, **การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

^๘Dessler, G., **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, (Florida : UG/GGS Information Services, 2011), p.3.

ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๔๙} การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะปฏิบัติ^{๕๐} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหาร^{๕๑} การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทักษะทางการบริหารและความรู้ทางการบริหารด้วย^{๕๒} การบริหาร หมายถึง การบริหารเป็นกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม^{๕๓} การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๕๔}

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการหมายถึงเป็นกระบวนการสั่งการ ร่วมมือกันทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน การบริหารเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ ความมีประสิทธิภาพของหน่วยงาน

^{๔๙}Taylor, F.W, *The Principles of Scientific Management*, (New York : Harper, 2002), p.27.

^{๕๐}ติน ปรัชญพฤทธิ, *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๕๑}Koontz, H, *Management : A Global Perspective*, (Heinz Wehrich : Mcgraw-Hill, 1993), p.146.

^{๕๒}บุญช่วย ศิริเกษ, *พฤติกรรมองค์การในการบริหารการศึกษา*, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๕๓}ประพันธ์ สุริหาร, *หลักและระบบการบริหารการศึกษา*, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๕๔}สัมพันธ์ ภูโพบูลย์, *องค์การและการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิชัยอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พีริสท์ คำนวนศิลป์ (๒๕๔๑, หน้า๑๑-๑๒)	การรับใช้หรือผู้รับใช้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer อาจกล่าวโดยย่อๆ ว่าเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือ “การทำงานให้สำเร็จ” สำหรับ “การจัดการ” มักใช้ในแวดวงธุรกิจเอกชนซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนผลที่พึงตกแก่สาธารณะ (Public) ถือเป็นเป้าหมายรองหรือผลพลอยได้
กิตติมา ปรีดีติลภ (๒๕๔๙, หน้า ๔)	กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปรุ่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ
จันทราณี สงวนนาม (๒๕๓๖, หน้า ๔)	การบริหารงาน มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน
Samuel C. Certo (1994, p. 6)	การบริหารหมายถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรอื่น
Dale Yoder (1956, p. 7)	การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน การ และความร่วมมือโดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ
ชาญชัย อาจิณสมจาร (๒๕๔๐, หน้า๑๑)	กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปรุ่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล
พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (๒๕๓๕, หน้า๒ - ๕)	การรับใช้หรือผู้รับใช้หรือผู้รับใช้รัฐคือรัฐมนตรีการบริหารหมายถึงศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผนจัดองค์กร อำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
มัลลิกา ต้นสอน (๒๕๔๔, หน้า ๑๐)	หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การควบคุม (Controlling)
สุธี สุทธิสมบูรณ์ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)	ปัจจัยต่างๆ อันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ สิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานนอกจากนี้ยังความหมาย ของการบริหารที่กล่าวกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ บริหาร
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (๒๕๔๑, หน้า ๑)	การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหาร ระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการ กำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นค่านิยมใช้ในการ บริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ใน หน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ใน องค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไรส่วนการ จัดการ
Carlisle, Howard M (1976, p.126)	ความหมายของการบริหารเป็นเรื่องของการใช้ ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารเป็นเรื่องของ กระบวนการผสมผสานหรือการประสานงานเพื่อ ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่าง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้แก่การบริหารเป็น กระบวนการการบริหารเป็นเรื่องขององค์การที่ เกี่ยวข้องกับคนการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้ได้รับ ผลลัพธ์ที่ต้องการและมีการตัดสินใจที่ถูกต้องการ บริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัดการบริหารทำให้มุ่งเน้นลงไปที่กิจกรรมเพื่อ บรรลุเป้าหมาย

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
นิพนธ์ กินาวงศ์ (๒๕๔๓, หน้า ๑๖)	การบริหารหมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนัก ความสามารถ ความต้องการความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
Edwin Flippo and Scott, W.A. (1967, p.172)	การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
Bronislaw Malinowski & templin, (1957, p. 235)	การบริหาร คือ งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำ เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกันและร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ
ประทาน คงฤทธิศึกษากร (๒๕๓๙, หน้า ๑๗๖)	การบริหาร หมายถึง การเสริมพลัง อำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) การรี้อปรับระบบ (Reengineering) การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จ/โดยรวม (Total Quality Management) และการปรับลดขนาดองค์การ (Downsizing) โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การวางแผน (Planning) และการควบคุม (Controlling)
บรรจบ เนียมมณี (๒๕๒๓, หน้า ๒๖๑)	การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการหรือการชี้นำ (Directing/ Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์การ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน
พะยอม วงศ์สารศรี (๒๕๕๒, หน้า ๓๖)	การบริหาร คือ การที่ผู้บริหารวางแผน จัดองค์การ การนำ และควบคุมการทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เสนาะ ติเยาว์ (๒๕๕๑, หน้า ๓)	การบริหารหมายถึงการงานบริหารทุกอย่างที่จำเป็นต้องกระทำ โดยมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุด อันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๕๐, หน้า ๑๘)	การบริหารหมายถึงกระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะปฏิบัติ
จุฑา เทียนไทย (๒๕๔๘, หน้า ๔)	การบริหาร หมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงินวัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหาร
สุรัสวดี ราชกุลชัย (๒๕๔๗, หน้า ๔)	การบริหารคือการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทักษะทางการบริหารและความรู้ทางการบริหารด้วย
Dessler, G., (2011, p.3)	การบริหารหมายถึงการบริหารเป็นกิจกรรมของบุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม
Taylor, F.W. (2002, p.27)	การบริหารหมายถึงศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

๒.๒.๒ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการถือเป็นสิ่งที่สำคัญ ที่ทุกๆ องค์การจำเป็นต้องบริหารให้เกิดผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งจะทำให้การบริหารดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การบริหารมีหลักการสำคัญ ดังนี้ ๑. มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน ๒. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือ คน (Men) เงิน

(Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) อย่างไรก็ตาม ปัจจัยพื้นฐานของการบริหาร ๕ ประการที่กล่าวมานี้ อาจจะยังไม่เป็นการเพียงพอ ยิ่งโดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันรุนแรงทุกด้าน เช่น ธุรกิจการค้า ระบบการผลิต ตลอดทั้งทางด้านการศึกษา ปัจจัยการบริหารอาจจะมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจาก ๕ ประการ ที่กล่าวมา เช่น การตลาด และอื่น ๆ เป็นต้น ๓. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”^{๕๕} หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ คือ การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) และการบริหารจริยธรรม (Morality) เช่นนี้ เป็นการนำ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า 5 M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายและการบริหารงานต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบริหารต้องเป็นงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป การบริหารต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นปัจจัยพื้นฐาน^{๕๖} การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^{๕๗} สำหรับบิดาแห่งการบริหารกล่าวถึงหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One best way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดซึ่งช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็ช่วยให้ตามผลผลิตทั้งหมด ๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ ๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่าง

^{๕๕} ยุทธ กัยวรรณ, การบริหารการผลิต, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

^{๕๖} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

^{๕๗} สมยศ นาวิการ, การบริหารกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

รอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีการใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น ๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้นจากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ^{๔๘} การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ สิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๔๙} หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ ๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สารสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ ๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ทำไม่ได้ไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงาน ที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น ๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวนั้นไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุด จึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมด

^{๔๘} รัชชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๔๙} สุทธิ สุธสิมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชญ์, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

สิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็น การศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้อง ผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น^{๖๐} สำหรับการบริหาร กระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกของ องค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้การบริหารคือการ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลองค์การหรือ ประเทศหรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์การ^{๖๑}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้ ๑) การบริหารเป็น กิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหาร นั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร ๒) การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อนไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย ๓) การบริหารเป็น แนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุง วิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็อาจทำได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้จัดการ ฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วยตัวอย่าง ผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้นมีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นส่งเสริม การศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วย พัฒนาสังคมภายในองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญซึ่งองค์กรของตน ก่อขึ้นเช่นสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผล สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียว เท่านั้นทั้งนี้เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมองและเวลาจึง จำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน ๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีด้วยการ ร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของเช่นผู้ถือหุ้น อาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้อง จัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึง

^{๖๐} เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, หน้า ๑-๒.

^{๖๑} บุญทัน ดอกไธสง, **การจัดองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่การวางแผนการจัดองค์การฯลฯ ๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไรได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั่นก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร ๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ^{๖๒} การบริหารอย่างเป็นระบบและการวางแผนเป็นการบริหารเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคลและยังเสนอว่าการบริหารและการจัดการนั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกันคือความสำเร็จของงานการบริหารใช้มากในการบริหารรัฐกิจส่วนการจัดการใช้มากในทางธุรกิจหรืออาจกล่าวว่าการบริหารมุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผนส่วนการจัดการเป็นการนำนโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้^{๖๓}

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินการดังนี้ ๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอนกล่าวคือจะต้องรู้ว่าจะดำเนินการไปทำไมเพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการเช่นต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่าจะผลิตเพื่อใครต้องการผลตอบแทนเช่นใดถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีประโยชน์ที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน ๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือเพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4 Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6 Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น ๓) มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกล่าวคือเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6 Ms ดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น ๔) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือประสิทธิผลขององค์การหมายถึงความสามารถขององค์การในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

^{๖๓} ทองหล่อ เดชไทย, หน้าที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้นโดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๖๔}

หลักการบริหารซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อคือ ๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility) ๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command) ๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction) ๔) หลักการดำรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain) ๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization) ๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline) ๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest) ๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) ๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization) ๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order) ๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity) ๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure) ๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)^{๖๕} หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นอีกหลักการหนึ่งในการบริหารมีหลักการดังนี้ ๑) การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์การ (Division of Labor) ๒) มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization) ๓) มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ๔) มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility) ๕) มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น (Division of Labor) ๖) มีการกำหนดระยะเวลาควบคุมงานที่ชัดเจน (Span of Control) ๗) มีความสม่ำเสมอ (Stability) ๘) เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในองค์การได้ (Flexibility) ๙) สามารถทำให้คนในองค์การเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security) ๑๐) มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy) ๑๑) การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคลและองค์การ (Evaluation)^{๖๖}

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารที่มีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพก็คือ บทบาทและสมรรถภาพของผู้บริหารมีดังนี้ ๑) เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหาร (Direction Setter) เช่นรู้เทคนิคต่างๆของการบริหารเช่น PPBS, MBO, QCC เป็นต้น ๒) มีความสามารถกระตุ้นคน (Leader Catalyst) ๓) ต้องเป็นนักวางแผน (Planner) ๔) ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Maker) ๕) ต้องมีความสามารถในการจัดองค์การ (Organizer) ๖) ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Change Manager) ๗) ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ (Coordinator) ๘) ต้องเป็นผู้

^{๖๔} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒-๖๓.

^{๖๕} Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), pp. 17-18.

^{๖๖} Morphet, Edgar L. and others. *Educational Organization and Administrator*, 2nd ed, (New Jersey : Prentice -Hall, 1967), p.35.

ติดต่อสื่อสารที่ดี (Communicator) ๙) ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์กรได้ (Conflict Manager) ๑๐) ต้องสามารถบริหารปัญหาต่างๆได้ (Problem Manager) ๑๑) ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน (System Manager) ๑๒) ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน (Instructional Manager) ๑๓) ต้องมีความสามารถในการบริหารบุคคล (Personnel Manager) ๑๔) ต้องมีความสามารถในการบริหารทรัพยากร (Resource Manager) ๑๕) ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน (Appraiser) ๑๖) ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) ๑๗) ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้ (Ceremonial Head)

ระบบการจัดการด้านปัจจัยในการบริหารงาน (CHAKRITS 5 M : Social Development Component) ไว้ว่า การที่นักจัดการพัฒนาสังคมไม่ว่าจะปฏิบัติอยู่ในระดับใดจะสามารถเอานโยบายของฝ่ายการเมืองหรือนโยบายและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาไปปฏิบัติจัดทำให้เกิดผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีนั้นนอกเหนือจากที่เขาผู้นั้นจะต้องมีความสันทัดถึงสังคมและประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ตนเองถูกวางตัวหรืออาสาเข้าในความรับผิดชอบในการสร้างผลประโยชน์แล้วนักจัดการผู้นั้นยังจำเป็นต้องมีความรู้และความสามารถที่จะกำหนดระบบงานระเบียบและเทคนิคในการปฏิบัติงานสร้างความพร้อมและมีความสามารถที่จะใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการทำงานของตนและหน่วยงานของตนอีกด้วยระบบงานและระเบียบเทคนิคในการปฏิบัติที่กล่าวถึงสามารถแยกออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้ M1 (Mechanism) ได้แก่ด้านการจัดการองค์กรซึ่งหมายถึงการกำหนดรูปแบบและภารกิจขององค์กร การแบ่งส่วนขององค์กร การกำหนดกิจกรรมของแต่ละหน่วยงานการกำหนดตำแหน่งงาน (Position) พร้อมหน้าที่ในความรับผิดชอบและอำนาจ (Authority) ของแต่ละตำแหน่งแต่ละส่วนแต่ละระดับ (Level) และขององค์กรเป็นส่วนรวมการกำหนดโครงสร้างและความสัมพันธ์ของงานส่วนต่างๆของแต่ละองค์กรสร้างระบบการควบคุมให้ทุกส่วนขององค์กรได้เป็นอย่างดีสืบเนื่องและมีเอกภาพ M2 (Money) ได้แก่ ด้านการเงินที่จะต้องหาเงินมาเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนดเวลาที่ถูกต้องสอดคล้องกันดังนั้นการพิจารณาเรื่องแหล่งเงินการจัดสรรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมและรายการต่างๆให้ได้สัดส่วนที่จะได้ผลตอบแทนสูงสุดและการควบคุมใช้จ่ายให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์โดยไม่รั่วไหลสูญเสียหรือฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็นแต่ในขณะเดียวกันเพื่อที่จะสนับสนุนให้ทำงานได้ดำเนินการไปอย่างราบรื่นจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดีการเงินจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องดูแลนอกจากนี้การรายงานฐานะทางการเงินเพื่อแสดงผลการปฏิบัติงานและเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงในระยะต่อไปก็เป็นกิจกรรมสำคัญของการจัดการด้วย M3 (Manpower) ได้แก่ด้านบุคคลซึ่งการจัดการที่ดีจำเป็นต้องได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างอื่นมาบรรจุให้กับตำแหน่งหน้าที่การงานที่กำหนดไว้และจะต้องให้มีจำนวนพอเพียงไม่มากเกินไปหรือน้อยไปการจัดการด้านบุคลากรยังควบคุมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการให้ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ที่สมบูรณกับภาวะการปฏิบัติงานหน้าที่ของบุคลากรความจำเป็นที่จะต้องดูแลความเรียบร้อยของการปฏิบัติงานและการเพิ่มพูนความรู้สมรรถภาพในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรภายในหน่วยเป็นระยะ ๆ ด้วย M4 (Material & Buildings) ได้แก่การจัดหา

และมีไว้ซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์สำหรับปฏิบัติงานสถานที่บริหารที่เหมาะสมทันสมัยเพียงพอและมีประสิทธิภาพที่จะสามารถช่วยให้การดำเนินงานตามหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ อย่างได้ผลหรือเป็นประโยชน์ที่สุดทั้งนี้การจัดการด้านนี้ยังหมายความรวมถึงการเสาะแสวงหาการคิดค้นการออกแบบการควบคุมการใช้งานการบำรุงรักษาและเปลี่ยนชิ้นส่วนประกอบการซ่อมแซมสิ่งที่บกพร่องชำรุดเสียหายหรือที่มีประสิทธิภาพในการใช้งานต่ำกว่าระดับที่ต้องการและการถอดถอนจากประจำการหรือรื้อถอนเพื่อจัดหาหรือจัดหาสิ่งทดแทนภายในกำหนดเวลาที่สมควรได้และ M5 (Methodology and Information) ได้แก่องค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารอื่นที่มีค่าด้านการจัดการจะต้องนำมาใช้ในการวางแผนงานการเลือกใช้กลยุทธ์ (Strategy) และกิจกรรม (Activity) ที่ควรดำเนินการการจัดหน่วยงานและวางระบบงานการติดต่อสื่อสารการอำนวยความสะดวกการตัดสินใจการแก้ปัญหาการติดตามและควบคุมงานการประสานงานการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ หรือภาคเอกชนชุมชนประชาชนอาสาสมัครและรูปแบบต่างๆ ให้ถูกต้องเหมาะสมมีประสิทธิภาพได้ผลประเมินผลการปฏิบัติงานและผลงานการแก้ไขปรับปรุงงานวิธีการทำงานเพื่อให้งานของหน่วยงานเข้าเป้าหมายเป็นที่พึงพอใจแก่สังคมและประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยทั่วไปในสังคม

หลักการของระบบการบริหาร ได้แก่ ๑) กฎ (Rule) เป็นแนวทางสำหรับพฤติกรรม การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอย่างเป็นทางการกฎสามารถทำให้องค์การมีระเบียบวินัยมากขึ้นซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายขององค์การการที่พนักงานทุกคนยึดมั่นในกฎระเบียบจะทำให้เกิดการกระทำที่มีขั้นตอนและการปฏิบัติหน้าที่ในรูปแบบเดียวกันซึ่งจะช่วยให้องค์การมีความมั่นคงแต่อาจไม่คำนึงถึงความต้องการส่วนตัวของผู้บริหารหรือพนักงาน ๒) ไม่ยึดตัวบุคคล (Impersonality) การยึดมั่นในกฎระเบียบ (Rule) จะนำไปสู่การไม่ยึดตัวบุคคลซึ่งในที่นี้พนักงานทุกคนจะถูกประเมินว่าปฏิบัติหน้าที่ตามกฎและวัตถุประสงค์ขององค์การหรือไม่ซึ่งวัตถุประสงค์ขององค์การได้แก่ยอดขายและอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment ; ROI) การไม่ยึดตัวบุคคลนี้จะมีความหมายในเชิงลบซึ่ง Weber เชื่อว่าจะเกิดความยุติธรรมสำหรับพนักงานทุกคนกล่าวคือผู้บริหารในระดับสูงจะไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการพิจารณาหรือประเมินผู้ใต้บังคับบัญชา (Subordinates) ๓) การแบ่งงานกันทำ (Division of labour) เป็นกระบวนการของการแบ่งแยกหน้าที่เพื่อให้เกิดความชัดเจนงานที่มีลักษณะเฉพาะจะทำให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลและการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งผู้บริหารและพนักงานจะได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามลักษณะของงานและความชำนาญของบุคคล (Persona Expertise) สำหรับพนักงานที่ยังไม่มีทักษะจะได้รับการมอบหมายงานที่สามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้ง่ายตัวอย่างเช่นพนักงานของบริษัท McDonald's หรือบริษัท Burger King จะมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนพนักงานอยู่ตลอดเวลาทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของงานสามารถเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วดังนั้นพนักงานจึงไม่จำเป็นต้องมีทักษะที่เชี่ยวชาญมากนักการหมุนเวียนงาน (Job rotation) ของพนักงานอยู่ตลอดเวลาจึงไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคสำหรับการฝึกอบรม ๔) โครงสร้างแบบลำดับชั้นสายการบังคับบัญชา (Hierarchy structure) โครงสร้างของลำดับชั้นสายการบังคับบัญชาในองค์การสามารถแสดงได้เป็นรูปแบบปิรามิด (Pyramid Shaped)

ตำแหน่งของงานในโครงสร้างตามลำดับขั้นนี้จะขึ้นอยู่กับจำนวนของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับในแต่ละตำแหน่งซึ่งรูปแบบของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบนี้จะเพิ่มขึ้นเมื่ออยู่ในตำแหน่งที่สูงส่วนตำแหน่งที่อยู่ในระดับล่างนั้นจะถูกควบคุมและสั่งการโดยผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า Weber ได้เสนอว่าการกำหนดลำดับขั้นสายการบังคับบัญชาที่ดีจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของพนักงานได้ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการกำหนดอย่างชัดเจนว่าพนักงานแต่ละคนอยู่ในส่วนใดและมีความสัมพันธ์กับพนักงานคนอื่น ๆ อย่างไร ๕) โครงสร้างตามอำนาจหน้าที่ (Authority structure) จะเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ (Rule) การไม่ยึดตัวบุคคล (Impersonality) การแบ่งงานกันทำ (Division of labor) โครงสร้างตามลำดับขั้นสายการบังคับบัญชา (Hierarchical structure) ซึ่งจะเป็นการกำหนดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆที่มีความสำคัญภายในองค์การ ซึ่ง Weber ได้จำแนกรูปแบบของโครงสร้างหน้าที่และความรับผิดชอบออกเป็นรูปแบบคือ (๑) อำนาจหน้าที่แบบดั้งเดิม (Traditional authority) เป็นอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งที่เก่าแก่มานานซึ่งได้รับความเชื่อสืบทอดกันมา มีพื้นฐานอยู่บนธรรมเนียมและประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาซึ่งผู้ที่มีอำนาจนี้จะถือเป็นบุคคลที่มีพรสวรรค์และสามารถใช้เวทมนต์ได้เช่นสามารถใช้เวทมนต์ในการรักษาคนป่วย เป็นต้น (๒) อำนาจหน้าที่ที่มีมาแต่กำเนิดหรืออำนาจหน้าที่จากความสามารถพิเศษ (Charismatic authority) เป็นอำนาจที่มีพื้นฐานอยู่บนการอุทิศเวลาเพื่อทำงานต่างๆได้แก่ความกล้าหาญการทำตัวเป็นแบบอย่างจะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้ใต้บังคับบัญชาถูกพิจารณาให้ทำงานเนื่องจากคุณสมบัติหรือความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลไม่เพียงพอในการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองศาสนา มักจะนำโดยผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ เช่น Jesus, Joan of Arc หรือ Gandhi เป็นต้น ส่วนผู้บริหารในองค์การธุรกิจจัดเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษในการจูงใจและชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาได้เช่น Steven Jobs , Mary Kay Ash และ Walt Disney เป็นต้น (๓) อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (Rational-Legal authority) เป็นอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งการบังคับบัญชาซึ่งเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งเหนือกว่าตามลำดับขั้นของการบังคับบัญชาในองค์การซึ่งอำนาจหน้าที่นี้พนักงานทุกคนจำเป็นต้องยอมรับว่าเป็นกฎขององค์การอำนาจหน้าที่บางประเภทนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญขององค์การถ้าไม่มีอำนาจหน้าที่แล้วองค์การก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากขาดการเป็นระเบียบซึ่ง Weber ได้เสนอแนวคิดที่ว่าอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายถือเป็นระบบพื้นฐานของราชการเนื่องจากเป็นพื้นฐานของการจัดการที่มีความต่อเนื่องเป็นวิธีการที่มีเหตุผลซึ่งสมาชิกภายใต้การบริหารของบริษัทจะถูกเลือกจากความสามารถเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในหน้าที่ที่มีการจัดหาผู้นำที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อดำเนินงานขององค์การมีการกำหนดอำนาจอย่างชัดเจนและรอบคอบเพื่อทำหน้าที่ให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในทางกลับกันอำนาจหน้าที่แบบดั้งเดิมจะมีความแตกต่างจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายด้านการมีประสิทธิภาพน้อยกว่ากล่าวคือผู้นำจะไม่ได้ถูกเลือกมาโดยอาศัยพื้นฐานของความสามารถและหน่วยของการบริหารจัดการนั้นจะดำเนินการภายใต้การกระทำแบบเดิมที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมานานนอกจากนี้อำนาจหน้าที่ตามความสามารถพิเศษจะ

เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความไม่สมเหตุสมผลด้านความรู้สึกซึ่งจะหลีกเลี่ยงจากอำนาจหน้าที่ที่เป็นประจำเนื่องจากขึ้นอยู่กับอำนาจลึกลับ ๖) ข้อผูกมัดอาชีพระยะยาว (Lifelong career commitment) ในระบบการบริหารจัดการแบบราชการนั้นจะมีลักษณะการจ้างงานระยะยาวซึ่งพนักงานจะสามารถทำงานในบริษัทได้ตลอดชีวิตในองค์การแบบดั้งเดิมเช่นองค์การของญี่ปุ่นและเกาหลีจะมีการจ้างคนงานโดยคาดหวังว่าพนักงานจะมีการปฏิบัติหน้าที่ในระยะยาวและสามารถมีความเจริญก้าวหน้าได้โดยทั่วไปแล้วข้อผูกมัดด้านอาชีพระยะยาวนี้จะหมายถึงความมั่นคงในงานซึ่งสามารถรับประกันได้ว่าพนักงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เท่าที่จะพอใจโดยในการจ้างงานนั้นจำเป็นต้องพิจารณาคุณสมบัติของพนักงานมากกว่าการใช้ระบบอุปถัมภ์ (Patronage) ซึ่งองค์การจะใช้ความมั่นคงของงาน (Job security) การครอบครองตำแหน่งหน้าที่ (Tenure) การขึ้นเงินเดือนเป็นลำดับขั้น (Step-bystep salary increase) และการให้เงินบำนาญซึ่งถือเป็นหลักประกันให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีการเลื่อนตำแหน่ง (promotion) พนักงานจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งเมื่อได้พิสูจน์ถึงความสามารถที่ตนเองมีอยู่ว่าเพียงพอสำหรับตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นหรือไม่การกำหนดระดับในองค์การนั้นจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านองค์การแบบราชการมักจะมีการทดสอบข้อเขียนและการสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการแบ่งระดับขั้นของการบังคับบัญชาซึ่งระดับของการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานนั้นจะสามารถใช้ในการกำหนดช่วงระดับของงานการบริหารจัดการด้วย ๗) ความมีเหตุผล (Rationality) เป็นลักษณะของการบริหารจัดการแบบระบบราชการ (Bureaucratic Management) ลำดับสุดท้ายซึ่งผู้บริหารที่มีเหตุผลนั้นจะเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การผู้บริหารในระบบการบริหารจัดการแบบราชการนี้จะใช้หลักการตัดสินใจแบบมีเหตุผลและใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้สำหรับกิจกรรมที่มีเป้าหมายเฉพาะเจาะจงนั้นองค์การจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งโดยทั่วไปจำเป็นต้องใช้วัตถุประสงค์ขององค์การในการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับงานส่วนที่มีลักษณะเฉพาะ^{๖๗}

^{๖๗} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

ตารางที่ ๒.๕ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ยุท ธ กัยวรรณ (๒๕๔๗, หน้า ๑๙)	การบริหารมีหลักการสำคัญ ดังนี้ ๑. มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน ๒. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือคน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐานของการบริหาร ๓. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (๒๕๔๙, หน้า ๓๗)	การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) และการบริหารจริยธรรม (Morality)
สมยศ นาวิการ (๒๕๕๑, หน้า ๔๙)	การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์กรได้
ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๕๐, หน้า ๔๗-๔๘)	หลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One ๖ W) สำหรับงานแต่ละอย่าง ๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ ๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงาน
สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสียกฤษฎ์ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)	ปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ สิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

ตารางที่ ๒.๕ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมยศ นาวิการ (๒๕๓๙, หน้า ๑๒)	การตัดสินใจและการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาวขององค์การ
เสนาะ ติเยาว์ (๒๕๕๑, หน้า ๑-๒)	หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ ๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน ๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ ๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล ๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
บุญทัน ดอกไธสง (๒๕๓๗, หน้า ๑)	ลักษณะที่สำคัญของการบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้ ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร ๒) การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีด้วยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ

ตารางที่ ๒.๕ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหาร มักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ
บุญทัน ดอกไธสง (๒๕๓๗, หน้า๗๘)	การบริหารอย่างเป็นระบบและการวางแผนเป็นการบริหารเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล
ทองหล่อ เดชไทย (๒๕๓๕, หน้า๕)	องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็น ต่อองค์การดังนี้ ๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ๒) ทรัพยากรในการบริหาร ๓) มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามี ปฏิกริยาระหว่างกัน ๔) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล
สมคิด บางโม (๒๕๔๕, หน้า๖๒-๖๓)	แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร๑๔ ข้อคือ ๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ๔) หลักการดำรงไว้ซึ่งสายงาน ๕) หลักการแบ่งงานกันทำ ๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย ๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจาก ประโยชน์ส่วนร่วม ๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน ๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง ๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย ๑๑) หลักของความเสมอภาค ๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน

ตารางที่ ๒.๕ หลักการสำคัญของการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Henri Fayol, (1930, p. 17-18)	๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ๑๔) หลักของความสามัคคีสมรรถภาพของผู้บริหารมีดังนี้ ๑) เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหาร ๒) มีความสามารถกระตุ้นคน ๓) ต้องเป็นนักวางแผน ๔) ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ ๕) ต้องมีความสามารถในการจัดองค์การ ๖) ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ๗) ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ๘) ต้องเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่ดี ๙) ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การได้ ๑๐) ต้องสามารถบริหารปัญหาต่างๆได้ ๑๑) ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน ๑๒) ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน ๑๓) ต้องมีความสามารถในการบริหารบุคคล ๑๔) ต้องมีความสามารถในการบริหารทรัพยากร ๑๕) ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน ๑๖) ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ ๑๗) ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้
Max Weber (1945, p.65)	หลักการของระบบการบริหาร ได้แก่ ๑) กฎ ๒) ไม่ยึดตัวบุคคล ๓) การแบ่งงานกันทำ ๔) โครงสร้างแบบลำดับชั้นสายการบังคับบัญชา ๕) โครงสร้างตามอำนาจหน้าที่ ๖) ข้อผูกมัดอาชีพระยะยาว ๗) ความมีเหตุผล

๒.๒.๓ กระบวนการบริหารจัดการ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

กระบวนการบริหารหมายถึงกระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหนเมื่อใดโดยใครนอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้วยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพการจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย^{๖๘} การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จมี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ P คือ Planning หมายถึงการวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ S คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากรเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน D คือ Directing หมายถึงการอำนวยการเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรสำหรับองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC มีดังนี้ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงการสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต ๒) การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึงการกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุประสงค์และเงิน ๓) การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึงการทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทางกล่าวคือการยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้ ๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้การทำงานสำเร็จ ๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึงการติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์^{๖๙} สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการคือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการโดยกำหนดงานที่จะหาวิธีการและวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆไว้ล่วงหน้า ๒) การแสวงหาและกำหนดตัวบุคคลและ

^{๖๘} สร้อยตระกูล อรรถมานะ, พฤติกรรมมนุษย์และจริยธรรมทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๔๒๑.

^{๖๙} คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

อุปกรณ์ (Allocation) หมายถึงการแสวงหากำหนดตัวบุคคลและวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผนเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๓) การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ ๔) การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่นและเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกันโดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก ๕) การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต^{๗๐} ส่วนลูเธอร์กูลิคและลินคอล์นเออร์วิคได้นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการเรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงานดังนี้ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ๒) การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว ๓) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่การจัดอัตรากำลังการสรรหาการรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร ๔) การอำนวยการ (Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนงานต่างๆให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน ๕) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนงานต่างๆให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน ๖) การรายงาน (Reporting) หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน ๗) งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุมรวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๗๑}

สำหรับหลักการในการบริหารจัดการขั้น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการดังนี้

^{๗๐}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

^{๗๑} Luther Gulick and Lyndall Urwick, *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

๑) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยลได้เสนอว่าคนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้นหรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้นซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์และฟายได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชาส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล กล่าวว่า คำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานเช่นการรายงานจะมีความเกี่ยวข้องกับเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชาและทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยากและผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชามักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชาโดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการจำนวนที่ดีที่สุดที่ในลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่างรวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing)

๕) การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชาแต่เป็นการกำหนดว่าควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไรและมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไรสิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖) การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การองค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผลซึ่งจะไม่มีมุมมองไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคลแต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗) หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘) การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุดและเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคนและเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขึ้นได้ในอนาคตการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบันเนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคนและทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙) ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำการสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การเนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงานและความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุลซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐) ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมาสำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชาความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆคนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้ภายในองค์การและเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑) ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไรเป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การรวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒) ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานานโดยพยายามพัฒนาทักษะและปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ขององค์การการจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓) ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกคนหรือของทุกกลุ่มในองค์การในขณะที่ยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔) ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การและสิทธิในการสั่งการหรือการบริโภคร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงานโดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลังเมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง^{๗๒}

การบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้เป็นลักษณะที่สำคัญของการบริหารซึ่งมีลักษณะสำคัญประการดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อนไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้บริหารปฏิบัติงานด้วยตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้นๆมีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่นสิ่งเหล่านี้นี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียง

^{๗๒}Fayol, Henri, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), p.2.

บุคคลเดียวเท่านั้นทั้งนี้เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมอง และเวลาจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของเช่นผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ และการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารได้แก่การวางแผนการจัดองค์การฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไรได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้นก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจรวมถึงปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหารที่แสดงถึงศิลปะในกระบวนการทำงานของแต่ละบุคคลเพื่อให้บรรลุจนเป็นผลสำเร็จโดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติแต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๗๓}

กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนาวิธีการ (Develop Strategies) ในการวางแผนซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน ๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆสามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ ๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง ๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการรวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงานตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี ๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงานเพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดีและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิด

^{๗๓} เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

ปัญหาขึ้น ๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงานเข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างพร้อมเพรียงกันข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงานคือความร่วมมือซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ” ๘) การสื่อสารข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจเพื่อที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงานจะหมายถึงวิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงานความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน^{๗๔}

สรุปได้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กรเพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานการบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าการบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรมีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการนักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวองค์กรใดย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

ตารางที่ ๒.๖ กระบวนการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สร้อย ตระกูลอรธมานะ (๒๕๓๕, หน้า๔๒๑)	กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหนเมื่อใดโดยใคร
คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ (๒๕๔๙, หน้า๙)	หน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จมี๕ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

^{๗๔} พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

ตารางที่ ๒.๖ กระบวนการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	P คือ Planning หมายถึงการวางแผน O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร S คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากร D คือ Directing หมายถึงการอำนวยการ C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแล
ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ (๒๕๔๒, หน้า๖๗)	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การแสวงหาและกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) ๓) การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) ๔) การประสานงาน (Co-ordination) ๕) การประเมินผลงาน (Evaluation)
Luther Gulick and Lyndall Urwick (1937, pp. 37-38)	กระบวนการบริหารงาน๗ประการเรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดหน่วยงาน (Organizing) ๓) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) ๔) การอำนวยการ (Direction) ๕) การประสานงาน (Coordinating) ๖) การรายงาน (Reporting) ๗) งบประมาณ (Budgeting)
Fayol, Henri (1930, p.2)	ประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการดังนี้ ๑) การแบ่งงานกันทำ ๒) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ๓) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว ๔) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ ๕) การรวมอำนาจ ๖) การมีเป้าหมายเดียวกัน ๗) หลักความเสมอภาค ๘) การออกคำสั่ง

ตารางที่ ๒.๖ กระบวนการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๙) ความคิดริเริ่ม ๑๐) ความมีระเบียบวินัย ๑๑) ค่าตอบแทน ๑๒) ความมั่นคงในงาน ๑๓) ผลประโยชน์ส่วนตัวสำคัญน้อยกว่าองค์การ ๑๔) ความสามัคคี
เดิมศักดิ์ ทองอินทร์ (๒๕๔๗, หน้า ๓)	มีลักษณะสำคัญประการดังนี้ ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ๒) การบริหารเป็นงานที่มีจุดหมาย ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคม ๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถ ๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ ๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเอง
พงษ์ศักดิ์ ปลูกพรมผล (๒๕๔๒, หน้า ๖๔-๗๒)	กระบวนการการบริหารประกอบด้วย ๑๐ ประการคือ ๑) การวางแผน ๒) การจัดการ ๓) การจัดคนเข้าทำงาน ๔) การตัดสินใจ ๕) การสั่งการ ๖) การควบคุม ๗) การร่วมมือประสานงาน ๘) การซื้อข้อความ ๙) การรายงานผล ๑๐) การงบประมาณ
William Ouchi (1971, p.283)	การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กรเพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการพบว่า มีนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้

สำหรับทฤษฎีของการบริหารจัดการคือทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาและได้ทำการประสมประสานกันโดยมีแนวคิดด้านการบริหารดังนี้ (๑) การจ้างงานระยะยาว (๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ (๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล (๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป (๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ (๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง (๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๗๕} ส่วนทฤษฎีบริหารองค์การเชิงวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดของ Taylor ความหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือจะบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้อย่างไร Taylor ได้เสนอระบบการจ้างงานบนพื้นฐานของการสร้างแรงจูงใจไว้ ๓ ประการคือ (๑) การแบ่งงาน (division of labors) (๒) การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy) (๓) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment) ทฤษฎีการบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) จากแนวคิดของ Fayal ที่วางหลักการไว้ ๗ ประการดังนี้ (๑) หลักการทำงานเฉพาะทางคือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง (๒) หลักสายบังคับบัญชาที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำที่สุด (๓) หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา (๔) หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (๕) การสื่อสารแนวดิ่ง (๖) หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด (๗) หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายการบังคับบัญชา หลักการบริหารการจัดโครงสร้างนี้ต่อมา Garlic ได้มาปรับจนเป็นหลักการบริหารที่สำคัญในยุคต้นของศาสตร์การบริหารที่มีชื่อย่อว่า POSDCORB ๓) ทฤษฎีการบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) หลักการและแนวคิดนี้มาจากแนวคิดของ Weber ประกอบด้วยหลักการดังนี้ (๑) หลักของฐานอำนาจจากกฎหมายทุกคำสั่งมาจากอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎระเบียบ (๒) การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ (๓) การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง (๔) การบริหารงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว (๕) มีระบบความมั่นคงในอาชีพการเลื่อนชั้นเลื่อนระดับเป็นไปตามหลักอาวุโสและระบบคุณธรรม^{๗๖} ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social action theory) เป็นทฤษฎีตามแนวปฏิบัติการทางสังคมมีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัยความจริงที่ปรากฏได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติของแต่ละบุคคล โลกแห่งความเป็นจริงมิได้ดำรงอยู่ในสภาวะวัตถุวิสัย ทฤษฎีการบริหารของเดมมิง (Deming Cycle) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานให้มีความคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ตามแนวคิดที่ว่าด้วยวัฏ

^{๗๕}William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

^{๗๖}วิชัย ตันศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๕-๓๐๖.

จักรเดมมิง (Deming Cycle) คือการหมุนของวัฏจักร PDCAซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำว่า “Plan – Do – Check – Act ” แปลว่า “วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง” เป็นวงจรบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรเพื่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง(Continuous Improvement) ซึ่งแนวความคิด PDCA นี้วอลเตอร์ชีวฮาร์ท(Walter Schewhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกเมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๙๓๙ และเอ็ดวาร์ดเดมมิง (W. Edward Deming) เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเป็นคนแรกเมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๙๕๐ จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทำให้นิยมเรียกวัฏจักรนี้อีกชื่อหนึ่งว่าวัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) นอกจากนี้โรเบิร์ตคิซโนยังได้กล่าวถึง PDCA ส่วนอีโตชิคุเมกกล่าวว่าจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมีใช้เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้นแต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงด้วยการป้องกันมิให้เกิดผลเสียซ้ำซ้อนหรือซ้ำพร้อมกับการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้นในแต่ละรอบของ PDCA มิใช่เป็นแค่วงแหวนที่แบนราบหากแต่เป็นขดลวดที่ม้วนไต่สูงขึ้นเรื่อยๆ^{๗๗} ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่าทฤษฎีองค์การแบบราชการเป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขัณการที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชามีกฎเกณฑ์กำหนดการปฏิบัติงานมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ตัวบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งและมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงานโดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญแนวคิดของ Max Weberจึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการหรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้นทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการคือ (๑) หลักกฎหมายและเหตุผล (๒) หลักสายการบังคับบัญชา (๓) หลักระบบคุณธรรม (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล^{๗๘} ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์เป็นการบริหารงานที่มีระบบมีเหตุผลมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอนเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงานและกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสมเทเลอร์ Taylor มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวสำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิตโดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุดวิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์

^{๗๗}วีร พ จ ณ์ ลี อ ประ ส ธิ ธิ , TQM LIVING HANDBOOK ; An Excutive Summarry, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบีพีอาร์แอนด์ทีควเอ็มคอนซัลแทนท์จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑๓ – ๒๑๔.

^{๗๘}Max Weber, The Theory of Social and Economic Organizations, (New York : Free Press, 1974), p. 127

หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของเทเลอร์ Taylor^{๗๙} ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้นต่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันสามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ (Kask and Rosenzweig) ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่าระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปและปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ ดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของระบบได้ว่าระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพัทธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบออกจากสภาพแวดล้อม^{๘๐}

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิชัย ตันศิริ (๒๕๔๙, หน้า ๒๙๕-๓๐๖)	แนวคิดด้านการบริหารดังนี้ (๑) การจ้างงานระยะยาว (๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ (๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล (๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป (๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ (๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง (๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว
วีรพจน์ ลือประสิทธิกุล (๒๕๔๑, หน้า ๒๑๓ – ๒๑๔)	จากแนวคิดของ Fayal ที่วางหลักการไว้๗ประการดังนี้ (๑) หลักการทำงานเฉพาะทางคือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

^{๗๙} Black, J.S and Lyman, W.P., **Management Meeting New Challenges**, (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 2000), p.40.

^{๘๐} Scott, W.G., **Organization Theory**, (Illinois : Richard D.Irwin Inc., 1967) p.112.

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	(๒) หลักสายบังคับบัญชาที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำที่สุด (๓) หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา (๔) หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (๕) การสื่อสารแนวดิ่ง (๖) หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด (๗) หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายการบังคับบัญชา
Max Weber (1974, p. 127)	ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social action theory) เป็นทฤษฎีตามแนวปฏิบัติการทางสังคมมีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัยความจริงที่ปรากฏได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติของแต่ละบุคคลโลกแห่งความเป็นจริงมีได้ดำรงอยู่ในสถานะวัตถุวิสัย
Black, J.S and Lyman, W.P. (2000, P. 40)	ทฤษฎีการบริหารของเดมมิง (Deming Cycle) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ตามแนวคิดด้วยวัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) คือการหมุนของวัฏจักร PDCA ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำว่า “Plan- Do – Check – Act ” แปลว่า “วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง” เป็นวงจรบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างมีวินัย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

๒.๓.๑ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารวิชาการ หมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๐}การบริหารงานวิชาการ หมายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการ

^{๔๐}รุจิร ภูสาระและจันทราณี สงวนนาม, การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บุคพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า๕๖.

สอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๕๒}การบริหารงานวิชาการหมายถึงการบริหารงานหรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดโรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่และภารกิจโดยตรงในการจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี^{๕๓}การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๕๔}การบริหารงานวิชาการหมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้นักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องเป็นผู้นำในด้านวิชาการโดยทำงานร่วมกับคณะครูกระตุ้นเตือนครูให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกท่านทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในด้านการสอน^{๕๕}การบริหารงานวิชาการหมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้านเมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม^{๕๖}

การบริหารงานวิชาการหมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ^{๕๗}การบริหารวิชาการหมายถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากรในการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารในการจัดกิจกรรมพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนการบริหารวิชาการหมายถึงการที่ผู้บริหารใช้อำนาจที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนการบริหารวิชาการหมายถึงศิลปะในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๕๘}การบริหารงานวิชาการเป็นกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง

^{๕๒}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร : สุเนตร, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๕๓}ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, *การจัดและการบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๕๔}รุ่งรัชชดา พรเวหะชาติ, *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*, (เอกสารประกอบการสอน, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐.

^{๕๕}ธีรยุทธ พึ่งเทียร, *คู่มือประกอบการบรรยายการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาวิกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๗.

^{๕๖}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๘๔.

^{๕๗}ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, *การบริหารวิชาการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๕๘}พิชัย เสี่ยมจิตรต์, *ขอบข่ายงานวิชาการในเอกสารการสอนการบริหารงานวิชาการ*, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพการอบรมจรรยาความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถพอที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างมีความสุขความพอใจช่วยเหลือเผื่อแผ่เพื่อนบ้านและสังคมพอสมควร^{๙๙}การบริหารวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบและเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ^{๑๐}การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นงานหลักและหัวใจของโรงเรียนเนื่องจากจุดประสงค์อันแรกในการตั้งโรงเรียนขึ้นมาก็เพื่อการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาเด็กนั่นเองส่วนงานอื่นๆเป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๑๑}การบริหารงานวิชาการหมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้านเมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม^{๑๒}การบริหารงานวิชาการว่าหมายถึงการดำเนินงานทุกชนิดที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียนก็ตาม^{๑๓}งานวิชาการได้แก่งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในงานบริหารหลักสูตรให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและได้ผลผลิตของหลักสูตรซึ่งหมายถึงตัวเด็กที่เป็นผลผลิตของหลักสูตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรและงานวิชาการจะครอบคลุมการบริหารหลักสูตรซึ่งเป็นตัวการสำคัญในการกำกับหรือการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเล่าเรียนของโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงหลักการทำงานของการศึกษาแสดงถึงจุดหมายที่ต้องการแสดงถึงวัตถุประสงค์เนื้อหาความรู้กิจกรรมสำคัญๆและประสบการณ์ที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในแต่ละเรื่องในแต่ละกรณี^{๑๔}การจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการเรียนและประสบการณ์ต่างๆให้แก่ นักเรียนตลอดจนการอบรมศีลธรรมจรรยาและความประพฤติของนักเรียนเพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้

^{๙๙}ภิญโญ สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๓๒.

^{๑๐}กมลธิ์ โสภา, **การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาไทยในปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๕), หน้า ๘๒.

^{๑๑}นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ, **การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา Academic Administration in Secondary School**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๑๒}สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๘๔.

^{๑๓}ธีระ รุญเจริญ, “รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^{๑๔}อุทัย บุญประเสริฐ, **สาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ สำหรับผู้บริหารและนักวางแผนการประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

ความสามารถที่จะนำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างมีความสุขมีความพอใจตามมาตรฐานและสภาพความเป็นอยู่และช่วยเหลือเผื่อแผ่เพื่อนบ้านและสังคมตามสมควร^{๔๕}

ตารางที่ ๒.๘ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (๒๕๔๕, หน้า๕๖)	การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (๒๕๔๕, หน้า๒)	การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน
ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (๒๕๕๐, หน้า๓)	การบริหารงานหรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด
รุ่งรัชชดาพร เวหะชาติ (๒๕๕๐, หน้า๓๐)	การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน
ธีรยุทธ พึ่งเทียร (๒๕๕๑, หน้า๒๒๗)	สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนต้องเป็นผู้นำในด้านวิชาการโดยทำงานร่วมกับคณะครูกระตุ้นเตือนครูให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกท่านทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในด้านการสอน
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑, หน้า๘๔)	กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน

^{๔๕}ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์, ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้มุ่งสู่ผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : พรินทวนกราฟฟิค, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๑.

ตารางที่ ๒.๘ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (๒๕๔๖, หน้า๒)	กระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ
พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (๒๕๔๑, หน้า๒)	การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากรในการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารในการจัดกิจกรรมพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน
ภิญโญ สาร (๒๕๒๓, หน้า๒๓๒)	ศิลปะในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน
กมล ธิโสภา (๒๕๒๕, หน้า๒๒)	การบริหารงานวิชาการเป็นกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพการอบรมจรรยาความประพฤติของนักเรียนเพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถพอที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างมีความสุขความพอใจช่วยเหลือพ่อแม่เพื่อนบ้านและสังคมพอสมควร
นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ (๒๕๔๔, หน้า๘)	การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบและเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ
สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑, หน้า๘๔)	การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นงานหลักและหัวใจของโรงเรียนเนื่องจากจุดประสงค์อันแรกในการตั้งโรงเรียนขึ้นมาก็เพื่อการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาเด็กนั่นเองส่วนงานอื่นๆเป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๘ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ธีระ รุญเจริญ, (๒๕๔๕, หน้า๑๒๕)	กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้านเมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม
อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๓๘, หน้า๕)	การบริหารงานวิชาการว่าหมายถึงการดำเนินงานทุกชนิดที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียนก็ตาม
ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ (๒๕๔๓, หน้า๑๖๑)	งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในงานบริหารหลักสูตรให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและได้ผลผลิตของหลักสูตรซึ่งหมายถึงตัวเด็กที่เป็นผลผลิตของหลักสูตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

๒.๓.๒ ความสำคัญของการบริหารวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งส่วนการบริหารด้านอื่นๆนั้นแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร^{๖๖}งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ^{๖๗}งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้

^{๖๖}จันทราณี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๘.

^{๖๗}รุ่งชัชดา พรเวชะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

ของผู้เรียน^{๙๙}“ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการว่าเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการสอนโดยตรง โดยครอบคลุมถึงการใช้หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนการวัดผลและประเมินผลการศึกษา งานวิชาการดังกล่าวนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบเป็นอันดับแรกเพราะภารกิจของสถานศึกษาคือการให้บริการทางวิชาการผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการโดยทำงานร่วมกับครูให้คำแนะนำในด้านการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๐๐}งานวิชาการเป็นงานหลักเป็นงานที่ใหญ่ที่สุดในระบบเป็นงานที่เป็นหัวใจของสถานศึกษาและมีหลักสูตรซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่จะตอบสนองและสนับสนุนงานวิชาการให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ^{๑๐๑}”

งานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารสถาบันการศึกษาทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับสถานศึกษาการที่จะดูว่าสถาบันใดมีมาตรฐานก็มักจะเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญงานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาจริงเอาจังกับการบริหารงานวิชาการเพียงใด^{๑๐๒}งานวิชาการเป็นงานหลักที่มีความสำคัญมากที่สุดในการบริหารงานของโรงเรียนเพราะโรงเรียนต้องรับผิดชอบในการพิจารณาเด็กนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทักษะคติตลอดจนค่านิยมต่างๆให้เป็นไปในแนวทางที่สังคมต้องการ^{๑๐๓}งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของโรงเรียนเพราะจะเป็นเครื่องชี้ถึงความสำเร็จรุ่งเรืองก้าวหน้าของโรงเรียนด้านอื่นเป็นแต่งงานเสริมเท่านั้น^{๑๐๔}หลักการบริหารงานวิชาการที่สำคัญๆดังนี้ ๑. หลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality Management) เป็นการบริหารเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการองค์ประกอบของคุณภาพที่เป็นตัวชี้วัดคือผลผลิตและเป็นกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจพัฒนาศักยภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้นโดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาได้แก่การควบคุมคุณภาพการตรวจสอบคุณภาพและการประเมินผล ๒. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการบริหารได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอโดยหลักการมีส่วนร่วมการเสนอแนะและการพัฒนาในงานวิชาการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายจึงอาจดำเนินการในรูปของคณะกรรมการวิชาการโดยมีเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนา

^{๙๙}ปัญญา แก้วกียูร และสุภัทรพันธ์ พัฒนกุล, การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๐๐}ฉัตรชัย อรุณนันท์, หลักการบริหารการศึกษา, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก, ๒๕๒๙), หน้า ๑๕๖.

^{๑๐๑}อุทัย บุญประเสริฐ, การศึกษาและแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๑๐๒}อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๑๐๓}เอกชัย กี่สุขพันธ์, หลักการบริหารทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๘๒.

^{๑๐๔}วิไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, หลักการนิเทศการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อาร์ตกราฟฟิค, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

คุณภาพได้มากขึ้นการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการร่วมคิดร่วมทำและร่วมประเมินผล ๓. หลักการ ๓ องค์ประกอบ (๓-E) ได้แก่ ประสิทธิภาพประสิทธิผลประหยัด ๑) หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการมีปัญหาและอุปสรรคขณะดำเนินการก็สามารถปรับปรุงแก้ไขได้การมีประสิทธิภาพเน้นไปที่กระบวนการ (Process) การใช้กลยุทธ์และเทคนิควิธีการต่างๆที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด ๒) หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ได้ผลผลิต (Outcome) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความรู้ความสามารถมีทักษะเพิ่มขึ้นรวมทั้งการคำนึงถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับอย่างไรก็ตามมักใช้คำสองคำนี้ควบคู่กัน คือมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๓) หลักประหยัด (Economy) หมายถึงการใช้เวลาน้อยการลงทุนน้อยการใช้แรงงานหรือกำลังน้อยโดยไม่ต้องพึ่งทรัพยากรการบริหารแต่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง ดังนั้นการลงทุนทางวิชาการจึงต้องคำนึงถึงหลักความประหยัดด้วยเช่นกัน^{๑๐๔}

ตารางที่ ๒.๙ ความสำคัญของการบริหารวิชาการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จันทราณี สงวนนาม (๒๕๕๑, หน้า๑๔๘)	การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งส่วนการบริหารด้านอื่นนั้นแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
รุ่งชัชดา พรเวชะชาติ (๒๕๕๐, หน้า๒๘)	งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ
ปัญญา แก้วกีร และสุภัทรพันธ์ พัฒนกุล (๒๕๕๕, หน้า๑๗)	งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

^{๑๐๔} ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, การบริหารวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๖), หน้า๒.

ตารางที่ ๒.๙ ความสำคัญของการบริหารวิชาการ(ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ฉัตรชัย อรุณนันท์ (๒๕๒๙, หน้า๑๕๖)	ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบเป็นอันดับแรก เพราะภารกิจของสถานศึกษาคือการให้บริการทางวิชาการผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการ โดยทำงานร่วมกับครูให้คำแนะนำในด้านการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๐, หน้า๒๕)	งานวิชาการเป็นงานหลักเป็นงานที่ใหญ่ที่สุดในระบบ เป็นงานที่เป็นหัวใจของสถานศึกษาและมีหลักสูตรซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของงานวิชาการที่จะตอบสนอง และสนับสนุนงานวิชาการให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ
อำภา บุญช่วย (๒๕๓๗, หน้า๑)	งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาจริงเอาจังกับการบริหารงานวิชาการเพียงใด
เอกชัย กี่สุขพันธ์ (๒๕๒๙, หน้า๘๒)	งานวิชาการเป็นงานหลักที่มีความสำคัญมากที่สุดในการบริหารงานของโรงเรียนเพราะโรงเรียนต้องรับผิดชอบในการพิจารณาเด็กนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะคติตลอดจนค่านิยมต่างๆให้เป็นไปในแนวทางที่สังคมต้องการ
วีไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (๒๕๓๘, หน้า๖๕)	งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของโรงเรียนเพราะจะเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าของโรงเรียน ด้านอื่นเป็นแต่งงานเสริมเท่านั้น
ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (๒๕๔๖, หน้า๒)	หลักการบริหารงานวิชาการที่สำคัญๆดังนี้ ๑. หลักการพัฒนาคุณภาพ ๒. หลักการมีส่วนร่วม ๓. หลักการองค์ประกอบ(๓-E) ได้แก่ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลประหยัด ๑) หลักประสิทธิภาพ ๒) หลักประสิทธิผล ๓) หลักประหยัด

๒.๓.๓ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ขอบข่ายการบริหารวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ มุ่งให้ กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษา ดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว

ขอบข่ายการบริหารวิชาการและลักษณะของงานที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญศึกษา ๑๕ ประการ คือ ๑. การวางแผนการบริหารวิชาการ ๒. การวางแผน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๓. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๔. การวัดผลประเมินผลและเทียบ โอนผลการเรียน ๕. การพัฒนาคุณภาพครู ๖. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๗. การพัฒนา สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๘. การจัดหาสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ ๙. การพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ ๑๐. การนิเทศภายในการศึกษา ๑๑. การแนะแนวการศึกษา ๑๒. การทำระบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ๑๓. การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่บุคคลรอบคร้วองค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่น ๑๔. การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคลรอบคร้วองค์กรหน่วยงานและ สถาบันอื่น ๑๕. การติดตามตรวจสอบวัดผลประเมินผลการบริหารงานวิชาการการนำผลการ ประเมินมาพัฒนาและปรับปรุง^{๑๐๕}

ทัศนคติเกี่ยวกับขอบข่ายของงานวิชาการไว้ว่าการบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วย งานดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการเป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและ การนำหลักสูตรไปใช้การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนมีรายละเอียดของงานดังนี้

๑.๑ แผนปฏิบัติงานวิชาการได้แก่การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร

๑.๒ โครงการสอนเป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

๑.๓ บันทึกการสอนเป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละ ระยะเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์

๒. การจัดทำเนื้องานเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไป ด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนดังนี้

๒.๑ การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชาเวลาผู้สอนสถานที่ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละ รายวิชา

๒.๒ การจัดชั้นเรียนเป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้ง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในห้องเรียน

๒.๓ การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อม ของบุคลากร

^{๑๐๕}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สืบสานพุทธศาสน์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐.

๒.๔ การปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการความก้าวหน้าของสังคมธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นต้น

๓. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้แก่งาน

๓.๑ การจัดสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนเน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

๓.๒ การจัดห้องสมุดเป็นที่รวมหนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

๓.๓ การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

๔. การวัดและประเมินผลกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน^{๑๐๖}

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการควรประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตรซึ่งประกอบไปด้วย

๑.๑ การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ

๑.๒ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

๑.๓ สื่อการเรียนรู้

๑.๔ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๒. การวิจัยในชั้นเรียน

๓. การสอนซ่อมเสริม

๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา

๖. การประกันคุณภาพการศึกษา^{๑๐๗}

การบริหารงานวิชาการตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ครอบคลุมใน ๔ ด้านคือ หลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอนการวัด/ประเมินผลและการรับเข้าศึกษาต่อรวมทั้งการใช้

^{๑๐๖}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓-๔.

^{๑๐๗}จันทราณี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๒.

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ (ICT) พบว่ามีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานปฏิรูปด้านการเรียนรู้ในแต่ละด้านเป็นอย่างมาก^{๑๐๘}

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการมีดังนี้

๑. การบริหารหลักสูตร
๒. การบริหารการเรียนการสอน
๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน
๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
๖. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ^{๑๐๙} งานวิชาการประกอบด้วย
 ๑. งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงได้แก่
 - ๑) การรับเด็กเข้าเรียน
 - ๒) การจัดครูเข้าประจำชั้น
 - ๓) การจัดตารางสอน
 - ๔) การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน
 - ๕) การจัดบริการด้านหลักสูตรเช่นโครงการสอนประมวลการสอนแบบเรียนระเบียบวิธีวัดผล
 - ๖) การจัดบริการห้องสมุดตำราหนังสืออ้างอิงทั้งครูและนักเรียน
 - ๗) การจัดบริการสำหรับวัสดุอุปกรณ์การสอน
 - ๘) การจัดทำโครงการวัดผลการศึกษาไว้ตลอดปี
 ๒. การจัดบริการอื่นเสริมการเรียนการสอน
 - ๑) การจัดบริการแนะแนว
 - ๒) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของแผนกวิชาหรือแบบหมวดวิชาต่างๆ
 - ๓) กิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด
 - ๔) การจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณี
 - ๕) การจัดกิจกรรมกีฬาและอื่นๆ

^{๑๐๘}รุ่งชัชดา พรเวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๑๐๙}กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : เสริมสินพีรพรสขิสเท็ม, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

๓. งานด้านบุคลากรได้แก่การจัดสายงานตามหมวดหมู่และความถนัดของครูเช่นครูหัวหน้าฝ่ายครูหัวหน้าหมวดวิชาต่างๆครูธุรการครูฝ่ายปกครองรวมทั้งการจัดครูเข้าประจำชั้นเรียน^{๑๑๐}

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนได้แก่

๑. งานด้านเกี่ยวกับตัวครูได้แก่การจัดหาครูมาสอนการมอบหมายงานต่างๆการสร้างขวัญและกำลังใจการพัฒนาตัวครูการนิเทศการพิจารณาความดีความชอบ

๒. งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียนได้แก่การแบ่งกลุ่มนักเรียนการส่งเสริมนักเรียนทางวิชาการการบริการต่างๆการสอนซ่อมเสริมการติดต่อผู้ปกครอง

๓. งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนได้แก่การใช้หลักสูตรและการประเมินผลนักเรียนและอื่นๆ เป็นต้น

๔. งานด้านจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษาได้แก่การจัดหาอุปกรณ์ต่างๆจัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อบริการด้านนี้แก่ครูการสร้างมาตรการการเก็บรักษาและการนำไปใช้ให้เกิดผล

๕. งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรการสอนเช่นการทำทะเบียนประวัติและระเบียบเกี่ยวกับตัวครู^{๑๑๑}

ขอบข่ายการบริหารวิชาการและลักษณะของงานที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ ๗ ประการคือ

๑. การพัฒนาหลักสูตร
๒. การจัดแผนการเรียน
๓. การจัดตารางเรียน
๔. การจัดครูเข้าสอน
๕. การจัดกลุ่มการเรียน
๖. การจัดสอนซ่อมเสริม
๗. การประเมินผลการเรียน^{๑๑๒}

ขอบข่ายการบริหารวิชาการและลักษณะของงานที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้

๙ ประการคือ

๑. การทำแผนบริหารวิชาการ
๒. การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ
๓. การจัดกลุ่มการเรียน
๔. การจัดตารางสอน

^{๑๑๐} บัณฑิต พฤษะวัน, การประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๑๑๑} พันธุ์ หันนาคินทร์, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๖๒.

^{๑๑๒} กมล ธิโสภ, การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาไทยในปัจจุบัน, หน้า ๘๒.

๕. การจัดครูสอนแทน

๖. การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

๗. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

๘. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๙. การวัดผลประเมินผล^{๑๑๓}

ขอบเขตงานวิชาการภายในโรงเรียนโดยแบ่งออกเป็นระดับคือ

๑. งานหลักหมายถึงงานที่เป็นเป้าหมายอันสำคัญของงานวิชาการในโรงเรียนได้แก่

๑) งานที่เกี่ยวกับหลักสูตรคือการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การสร้างหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมใน หลักสูตรการผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน

๒) งานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนคือการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนเทคนิคการ จัดกิจกรรมการสอนรวมทั้งการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน

๓) งานที่เกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนคือการสร้างเครื่องมือ วิธีการประเมินผลงานทะเบียนวัดผลและผลรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน

๒. งานสนับสนุนวิชาการหมายถึงงานที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิชาการของโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้แก่

๑) งานพัฒนาบุคลากรคือการปฐมนิเทศครูใหม่การพัฒนาและการอบรมครู

๒) งานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่คือการใช้ห้องเรียนอาคารเรียนและ ห้องปฏิบัติการงานห้องสมุดห้องโสตทัศนูปกรณ์และห้องแนะแนว

๓) งานธุรการและการเงิน

๔) งานกิจการนักเรียนคืองานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียนและโภชนาการ

๕) งานด้านความสัมพันธ์ชุมชนคือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนงานที่เกี่ยวข้อง กับสมาคมและผู้ปกครอง^{๑๑๔}

แบ่งงานวิชาการออกเป็น๗ด้านคือการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดเนื้อหา ของหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้การจัดอุปกรณ์การสอนการนิเทศการสอนการส่งเสริมครูประจำการ ในด้านความรู้และการจัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน^{๑๑๕}

^{๑๑๓} กรมสามัญศึกษา, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒.

^{๑๑๔} สัจจ อูทรานันท์, พื้นฐานและหลักการพัฒนาศูนย์, (กรุงเทพมหานคร : วงเดือนการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า๑๗๖.

^{๑๑๕} Faber, C. F. and Sherron, G. F. Elementary school administration, Theory and practice, (New York, Holt, Rinehart and Winston, 1970), p. 212.

ตารางที่ ๒.๑๐ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๔๖, หน้า๒๐)	๑. การวางแผนการบริหารวิชาการ ๒. การวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๓. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๔. การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ๕. การพัฒนาคุณภาพครู ๖. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๗. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๘. การจัดหาสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ ๙. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ๑๐. การนิเทศภายในการศึกษา ๑๑. การแนะแนวการศึกษา ๑๒. การทำระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ๑๓. การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการแก่บุคคลรอบคร้วองค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่น ๑๔. การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคลรอบคร้วองค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่น ๑๕. การติดตามตรวจสอบวัดผลประเมินผลการบริหารงานวิชาการการนำผลการประเมินมาพัฒนาและปรับปรุง
ปรียาพรวงศ์ อนุตรโรจน์ (๒๕๕๓, หน้า ๓-๔)	๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ ๒. การจัดทำดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ๓. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ๔. การวัดและประเมินผล
จันทราณี สงวนนาม (๒๕๕๑, หน้า ๑๕๒)	๑. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ๒. การวิจัยในชั้นเรียน ๓. การสอนซ่อมเสริม ๔. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ๕. การนิเทศภายในสถานศึกษา ๖. การประกันคุณภาพการศึกษา
รุ่งชัชดา พรवेशชาติ (๒๕๕๐, หน้า ๒๘)	๑. หลักสูตร ๒. กระบวนการจัดการเรียนการสอน ๓. การวัด/ประเมินผล ๔. การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ (ICT)
กมล ภูประเสริฐ (๒๕๔๗, หน้า ๙)	๑. การบริหารหลักสูตร ๒. การบริหารการเรียนการสอน ๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน

ตารางที่ ๒.๑๐ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ(ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ๖. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
บันลือ พฤษะวัน (๒๕๑๙, หน้า ๑๕๕-๑๕๖)	๑. งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง ๒. การจัดบริการอื่นเสริมการเรียนการสอน ๓. งานด้านบุคลากร
พนัส หันนาคินทร์ (๒๕๒๔, หน้า ๖๒)	๑. งานด้านเกี่ยวกับตัวครู ๒. งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน ๓. งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน ๔. งานด้านจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา ๕. งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรการสอน
กมล ธิโสภา (๒๕๔๗, หน้า ๘๒)	๑. การพัฒนาหลักสูตร ๒. การจัดการแผนการเรียน ๓. การจัดตารางเรียน ๔. การจัดครูเข้าสอน ๕. การจัดกลุ่มการเรียน ๖. การจัดสอนซ่อมเสริม ๗. การประเมินผลการเรียน
กรมสามัญศึกษา (๒๕๔๖, หน้า ๓๒)	๑. การทำแผนบริหารวิชาการ ๒. การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ๓. การจัดกลุ่มการเรียน ๔. การจัดตารางสอน ๕. การจัดครูสอนแทน ๖. การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

ตารางที่ ๒.๑๐ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๗. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๘. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ๙. การวัดผลประเมินผล
สัจด์ อุทรนันท์ (๒๕๒๗, หน้า ๑๗๖)	๑. งานหลัก ๒. งานสนับสนุนวิชาการ
Faber, C. F. and Sherron, G. F. (1970, p. 212)	การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดเนื้อหาของ หลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้การจัดอุปกรณ์การสอน การนิเทศการสอนการสอนการส่งเสริมครูประจำการในด้าน ความรู้และการจัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน

๒.๓.๔ ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาและมีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง
 สำหรับขั้นตอนของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

๑. ขั้นตอนดำเนินการเป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการโดยมีงาน
 ต่อไปนี้

- ๑.๑ จัดทำแผนงานวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- ๑.๒ จัดสภาพงานวิชาการและวิธีการทำงาน
- ๑.๓ จัดครูอาจารย์เข้าสอน
- ๑.๔ จัดทำโครงการสอน
- ๑.๕ จัดหาปฏิทินการปฏิบัติงาน
- ๑.๖ จัดตารางสอน
- ๑.๗ ปฐมนิเทศนักเรียน
- ๑.๘ การลงทะเบียนเรียน

๒. ขั้นการดำเนินงานเป็นขั้นที่จัดและดำเนินงานรวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตาม
 แผนที่วางไว้

๒.๑ การดำเนินงานการสอนตามหลักสูตรโดยการดูแลให้การสอนเป็นไปตาม
 โครงการสอนในแต่ละวิชาเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ

๒.๒ การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางวิชาการ

๒.๓ งานเกี่ยวกับการบริการการส่งเสริมให้มีการบริการเกี่ยวกับสื่อการสอนเพื่อช่วยเหลือครูในด้านการสอนและอุปกรณ์ต่างๆรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก

๓. ขั้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการเพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชาการผู้บริหารควรมีการส่งเสริมปรับปรุงพัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการดังนี้

๓.๑ ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ได้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ

๓.๒ สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการได้แก่การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

๓.๓ ริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ

๓.๔ จัดบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา

๓.๕ จัดให้คณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ

๓.๖ จัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการขึ้นลักษณะของคณะอาจจัดรวมกันเป็นคณะครูในแผนกเดียวกันมาร่วมกันทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓.๗ ส่งเสริมให้จัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการเพื่อจัดกิจกรรมและเผยแพร่งานด้านวิชาการ

๓.๘ ส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมประชุมสัมมนาฝึกอบรมเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ

๓.๙ ส่งเสริมให้ศึกษาต่อเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ^{๑๑๖}

ตารางที่ ๒.๑๑ ขั้นตอนการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ปรียาพร วงศ์ อนุตรโรจน์ (๒๕๕๓, หน้า ๕-๖)	๑. ขั้นก่อนดำเนินการเป็นการกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการ ๒. ขั้นการดำเนินงานเป็นขั้นที่จัดและดำเนินงานรวมทั้งการควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ๓. ขั้นส่งเสริมและติดตามผลในด้านวิชาการเพื่อให้ได้มาตรฐานของงานวิชาการผู้บริหารควรมีการส่งเสริมปรับปรุงพัฒนาและประเมินผลงานด้านวิชาการ

^{๑๑๖}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีดจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า๕-๖.

๒.๔ แนวคิดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ

๒.๔.๑ ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดภายหลังจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทางมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษากำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรมและความรู้ชั้นมัธยมโดยรับผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ต่อมาโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่าโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัดโดยมติดคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญนักเรียนวัดนี้เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคคือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมาและเมื่อสอบได้แล้วก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วยด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากโรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวางจนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาวรรณและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุและสามเณรมุ่งศึกษาวิชาการทางโลกมากไปเป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาวรรณและบาลีเสียแต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง

พระธรรมปัญญบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ฟื้นชูตินิโร) จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่มีวิชาบาลีวาทธรรมและวิชาทางโลกเรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษาและปริทัศน์ศึกษาและได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ พร้อมกับยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัดเสียและกำหนดให้พระภิกษุและสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใหม่นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุและสามเณรส่วนใหญ่พอใจที่จะเรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ดังนั้นนักเรียนโรงเรียนดังกล่าวจึงพากันเข้าชื้อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้างสมัครสอบเทียบบ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมากขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎรได้เสนอญัตติยื่นขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณรแต่กรมการศาสนา ร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่งเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรโดยให้นักเรียนเรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไปโดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเองและโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราชสกลมหา

สังฆปริณายก (จวนอุฎฐายิมหาเถระ) ว่าการศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็นต้องอนวัติไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกจึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่งคือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๑ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ (ที่ใช้ในปัจจุบัน) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่สถานะสามารถดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไปและถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน^{๑๑๗}

จากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่นี้ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยมีนายจรูญวงศ์สายันท์อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและคณะกรรมการต่างๆผู้แทนมหาวิทยาลัยผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนายกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีการวัดผลในระดับชั้นป.๗, ม.ศ.๓, ม.ศ.๕ และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”^{๑๑๘}โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปเป็นรายการศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการจึงมีผู้นิยมตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ^{๑๑๙}ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ ขึ้นเพื่อให้เป็นการศึกษาแบบประยุคต์เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔^{๑๒๐}

^{๑๑๗}วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓-๔.

^{๑๑๘}กรมการศาสนา, คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (เชียงใหม่ : เจริญวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๑-๑๔๒.

^{๑๑๙}มานพ พลไพรินทร์, หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖.

^{๑๒๐}กรมการศาสนา, คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, หน้า ๑๔๒.

ตารางที่ ๒.๑๒ ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิชัย ธรรมเจริญ (๒๕๔๑, หน้า ๓-๔)	การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีสามัญศึกษานักเรียนวัดภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๓๒ และพ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทางมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนบาลีมัศึกษากำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรมและความรู้ชั้นมัธยมโดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่๔ ต่อมาโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่าโรงเรียนบาลีสมาญศึกษานักเรียนวัดโดยมติคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีสมาญศึกษานักเรียนวัดนี้เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคคือชั้นประถมศึกษาปีที่๖และชั้นมัธยมศึกษาปีที่๓ได้ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา
กรมการศาสนา (๒๕๓๗, หน้า ๑๔๑-๑๔๒)	อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและคณะกรรมการต่างๆผู้แทนมหามกุฏราชวิทยาลัยผู้แทนมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศานายกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีการวัดผลในระดับชั้นป.๗, ม.ศ.๓, ม.ศ.๕และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”

ตารางที่ ๒.๒ ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
มาณพ พลไพรินทร์ (๒๕๓๕, หน้า๒๖)	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็น ฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป
กรมการศาสนา (๒๕๓๗, หน้า๑๔๒)	กระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะ ปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ ขึ้น เพื่อให้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

๒.๔.๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรโดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญ
ศึกษาควบคู่กันไปการศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็นต้องปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง
จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่งคือหลักสูตรพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษาทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและ
ทางธรรมควบคู่กันไปในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ (ปัจจุบันใช้
ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.
๒๕๔๖) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและ
ฝ่ายบ้านเมืองกล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะสามารถ
ดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไปและถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบท
ไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้า
ให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกันปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^{๑๒๑}

การพัฒนาการศึกษาหมายถึงพระสังฆาธิการมีกระบวนการจัดการฝึกฝนอบรมพัฒนา
บุคลากรให้ความสำคัญต่อการศึกษาล่าเรียนพระปริยัติธรรมให้รู้หลักธรรมคำสั่งสอนการสืบต่ออายุ

^{๑๒๑}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ทำเนียบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๒.

พระพุทธศาสนาถ้าไม่มีผู้ใดรู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้วพระพุทธศาสนาก็ต้องสูญสิ้นไปด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ไทยผู้อุปถัมภ์พระปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่โบราณกาลมาจึงทรงทำการทำนุบำรุงสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมยกย่องแต่งตั้งพระภิกษุและสามเณรผู้เรียนรู้พระพุทธพจน์ให้มีฐานันดรเป็นพระมหาเปรียญธรรมมีค่านิตยภัตถวายให้เป็นอาวาสบูชาเป็นต้น^{๑๒๒}การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นคือการศึกษาต้องสร้างความรู้หรือสังคมการเรียนรู้มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศซึ่งรวมทั้งความรู้เศรษฐกิจแบบพอดี มนุษย์ที่พัฒนาแล้วหมายถึงคนที่มีภาวนาได้แก่กายภาวนาสีลภาวนาจิตภาวนาและปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสมดุลของยูเนสโกการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลัก อธิษฐานธรรม๔คือปัญญาสัจจะจาคะและสันติ^{๑๒๓}การศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียนมีวิธีส่งเสริมสนับสนุนและให้ทุนการศึกษาเมื่อมีการสอบได้ก็จัดงานฉลองให้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้เรียนผลการจัดการศึกษาทำให้ได้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีคนบวชเรียนเพราะเด็กต้องเรียนภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติส่วนปัญหาการขาดแรงจูงใจในการเรียนบาลีคณะสงฆ์ต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานกว่านี้ครูสอนต้องมีความรู้ความเข้าใจดีในวิชาที่ตนสอนและการเทียบวุฒิ การศึกษาต้องมีความชัดเจนกว่านี้^{๑๒๔}วิสัยทัศน์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสังคมโลกแล้วนำมาพัฒนาตนเองมีความประพฤติดีงามเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมและให้มีจิตสำนึกที่จะรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป^{๑๒๕}การศึกษาพระปริยัติธรรมจะเกี่ยวข้องกับวิชาพระธรรมวินัยประวัติพระพุทธศาสนาสาสน พิธีกรรมเป็นต้นอีกทั้งวิชาสามัญทั่วไปการพัฒนาการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารในสำนักเรียนได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัยของนักเรียนจัดฝึกอบรมพิเศษปฏิบัติพระกัมมัฏฐานเจริญสมาธิภาวนาทำวัตรสวดมนต์ก่อให้เกิดคุณธรรมศรัทธาภาพสมรรถภาพและสุขภาพ

^{๑๒๒} กองพุทธศาสนสถาน, คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๘.

^{๑๒๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

^{๑๒๔} พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตฺตัง), รวมบทความวิชาการโครงการสัมมนาวิชาการ, ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่น, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗๙.

^{๑๒๕} พระมหาโกวิทย์ สิริวัฒน์, แผนพัฒนาโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

พละนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย^{๑๒๖}การจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้นนอกจากนั้นผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีหลักการในการบริหารให้มีประสิทธิภาพ^{๑๒๗}

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ๑. เพื่อเป็นการให้ประสบการณ์การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมแก่พุทธเยาวชนในวัยศึกษาเล่าเรียน ๒. เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพและความรู้ความสามารถแก่พระพุทธศาสนา ๓. เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนของชาติที่มาบวชเรียน ๔. เพื่อเน้นการศึกษาและปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเรื่องการฝึกอบรมให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ทักษะรู้จักวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการและมีความคิดสร้างสรรค์มีวินัยในตนเองเคารพเชื่อฟังข้อบังคับระเบียบของคณะสงฆ์ตลอดทั้งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ๕. เพื่อให้ความรู้ทางคติโลกและคติธรรมรวมทั้งทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิตส่วนตัวและเป็นที่พึ่งทางใจแก่สังคม ๖. เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน ๗. เพื่อให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามของคุณธรรมและวัฒนธรรมไทย ๘. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทยมีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ให้มีความรู้ความเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขร่วมกันบำรุงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ ๙. เมื่อลาสิกขาบทออกไปจะได้มีความรู้ควรแก่อัตภาพเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมและหากมุ่งหมายที่จะเรียนสูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาก็สามารถเรียนได้

หลักการในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ๑. เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวិชาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญศึกษาที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยของสงฆ์อันเป็นพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยควรแก่ฐานานุกรมและความสนใจเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถจัดแผนการเรียนให้จบในตัวเองได้หรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา ๒. เป็นหลักสูตรมุ่งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีบุคลิกภาพอาจารย์วัตรอันสมควรแก่สมณเพศและเปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรค้นพบความสามารถความสนใจและความถนัดเฉพาะตนโดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญอันควรแก่วัยความสามารถความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล ๓. เป็นหลักสูตรซึ่งช่วยให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรมีความรู้ทางคติโลกและคติธรรมสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามสมควรแก่สมณวิสัย ๔. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรได้สามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการทางพุทธศาสนาและวิชาสามัญศึกษาในสถานศึกษาต่างๆโดยไม่ขัดต่อวินัยสงฆ์ได้

^{๑๒๖}พระอุตรคณารักษ์ (ศรี พรหมโชติ), โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๑๒๗}กิตติมา ปรีดีติติก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

หลักสูตรในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเฉพาะพระภิกษุสงฆ์สามเณรที่ต้องการเรียนวิชาสามัญควบคู่กับการเรียนธรรมะวินัยศาสนปฏิบัติและภาษาบาลีเมื่อผู้เรียนเรียนจบแล้วมีคุณสมบัติเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนรัฐบาลทุกประการโดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

๑. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๑) วิชาบังคับมี ๒ ส่วนคือ

(๑) วิชาพระปริยัติธรรมหรือวิชาพื้นฐานสำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณร

บังคับ ๒๑ หน่วยการเรียนรู้ได้แก่

ภาษาบาลี ๑๒ หน่วยการเรียนรู้

ธรรมะ – วินัย ๖ หน่วยการเรียนรู้

ศาสนปฏิบัติ๓หน่วยการเรียนรู้

(๒) วิชาสามัญจำนวน ๒๑ หน่วยการเรียนรู้ได้แก่

ภาษาไทย ๖ หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา ๖ หน่วยการเรียนรู้

สุขศึกษา ๓ หน่วยการเรียนรู้

วิทยาศาสตร์ ๖ หน่วยการเรียนรู้

(๓) วิชาเลือกให้เลือกรเรียนไม่น้อยกว่า ๔๒ หน่วยการเรียนรู้จากหมวดวิชาต่างๆดังนี้

ภาษาบาลีศาสนศิลป์ภาษาต่างประเทศ

ธรรมะ-วินัยภาษาไทยคณิตศาสตร์

ศาสนปฏิบัติสังคมศึกษาวิทยาศาสตร์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ศาสนปฏิบัติ) เป็นวิชาทดแทนวิชาพลศึกษาศิลปศึกษาและการงานเพื่อความเหมาะสมกับสมณเพศ (กิจกรรมตามหลักสูตรนี้ให้ใช้กิจกรรมหรือกิจวัตรของสงฆ์ที่พระภิกษุสามเณรปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในวัดโดยให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ควบคุมดูแลแล้วรายงานไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรมเวลาที่ปฏิบัติต้องไม่น้อยกว่า ๘๐ % ของกิจวัตรที่เจ้าอาวาสกำหนดให้)

การเทียบโอนหลักสูตรมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากับหลักสูตรมัธยมศึกษาและหลักสูตรเปรียญธรรมมีสาระสำคัญและรายวิชาสอดคล้องกันหมวดวิชาบังคับเทียบโอนได้ ๒. ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างหลักสูตรทั้ง๓ในส่วนที่เป็นวิชาบังคับได้จากความมุ่งหมายและหลักการดังกล่าวจึงทำให้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นตอนปลายของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ของผลดีและผลเสียผลดีผู้จัดการหรือครูใหญ่ส่วนมาก

พอใจกับหลักสูตรนี้โดยมีความพอใจที่ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลกว่าหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีทั้งยังเป็นผู้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกส่วนผลกระทบทางด้านลบของหลักสูตรมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่คือพระภิกษุสงฆ์สามเณรมีพฤติกรรมเป็นไปในทางฆราวาสมากยิ่งขึ้น^{๑๒๘}

ตำแหน่งผู้บริหารตามระเบียบของกรมศาสนาว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ กำหนดว่าตำแหน่งผู้บริหารได้แก่ตำแหน่งผู้จัดการและครูใหญ่ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดและคุณสมบัติให้

๑. ผู้จัดการได้แก่เจ้าสำนักเรียนหรือพระภิกษุในสถาบันศึกษาของคณะสงฆ์มอบหมายเป็นผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒. ครูใหญ่อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการจะต้องเป็นพระภิกษุที่มีวุฒิทางเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม๔ประโยคมีพรรษาพ้น๕ปีไปแล้วจะต้องอยู่ประจำตลอดเวลาที่โรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนวันแต่มีเหตุจำเป็น

ครูที่ทำการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามระเบียบกรมศาสนาว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พ.ศ. ๒๕๑๔ กำหนดครูสอนไว้ดังนี้

๑. ครูสอนจะเป็นพระภิกษุสามเณรหรือคฤหัสถ์ก็ได้สำหรับคฤหัสถ์จะต้องเป็นเพศชายและมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์และได้รับแต่งตั้งจากกรมการศาสนาโดยตรงครูสอนทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ ๑) ครูสอนพระปริยัติธรรมหมวดบาลีต้องมีวุฒิเปรียญธรรม ๔ ประโยคขึ้นไป ๒) ครูสอนพระปริยัติธรรมหมวดธรรมวินัยศาสนปฏิบัติมัธยมศึกษาตอนต้นจะต้องมีวุฒิไม่ก่นักธรรมชั้นโทและมัธยมศึกษาตอนปลายจะต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่านักธรรมชั้นเอก ๓) ครูคฤหัสถ์ต้องมีวุฒิทางครูไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ผ่านมาประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและการบริหารหลายด้านทั้งนี้เพราะสภาพการศึกษาของคณะสงฆ์อันเป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยตรงแล้วฝากการบริหารการศึกษาไว้กับการปกครองของคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจะมีอำนาจในการดำเนินงานทุกอย่างทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆดังนี้

๑. ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากทางราชการทั้งทางด้านการจัดการและวางแผนในการพัฒนาเช่นแผนพัฒนาการบริหารแผนพัฒนาหลักสูตรแผนพัฒนาสถานศึกษาแผนพัฒนาบุคลากรและแผนพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

๒. ปัญหาการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังส่วนภูมิภาคเช่นศึกษาธิการจังหวัดไม่ทราบเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนประเภทนี้เลย

^{๑๒๘} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐-๑๑.

๓. ขาดงบประมาณดำเนินงานด้านบุคลากรวิชาการห้องสมุดฯลฯและทางกระทรวงศึกษาธิการหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องแก้ไขเร่งด่วนคือค่าจ้างและสวัสดิการแก่ครูอาจารย์ผู้ร่วมงานที่เป็นฆราวาส

๔. งบประมาณด้านอัตราเงินเดือนผู้บริหารในตำแหน่งต่างๆของโรงเรียนเช่นผู้จัดการ ๓,๘๕๐ บาท ครูใหญ่ ๓,๓๐๐ บาท อาจารย์ใหญ่ ๕,๓๕๐ บาท ผู้อำนวยการ ๙,๓๖๐ บาท ส่วนผู้ช่วยครูใหญ่ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครองทะเบียนและวัดผลวิชาการและธุรการจะต้องมีอัตราเงินเดือนอย่างน้อยเดือนละ ๓,๕๐๐บาท / ๑ ตำแหน่ง

๕. งบประมาณอุดหนุนด้านอัตราเงินเดือนครูที่สอนประจำรายวิชาต่างๆ ทั้งบังคับและเลือกเดือนละอย่างน้อย ๓,๐๐๐บาท / ๑ ตำแหน่ง

๖. เงินงบประมาณจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลืองต่างๆเช่นกระดาษโรเนียวกระดาษไขหมึกโรเนียวขอลูก ฯลฯ เฉลี่ยนักเรียนรูปละ ๑๕๐ บาท / ปีการศึกษา

๗. งบประมาณสนับสนุนด้านจัดทำห้องสมุดโรงเรียนและงบประมาณจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์เครื่องใช้ในโรงเรียนทุกๆฝ่ายเช่นโต๊ะครูโต๊ะนักเรียนตู้เครื่องพิมพ์ดีดเครื่องโรเนียวกระดาษ ฯลฯ เฉลี่ยนักเรียนรูปละ ๖๐ บาท / ปีการศึกษา

๘. งบประมาณสำหรับผลิตสื่อการเรียนการสอนทุกๆ วิชาเฉลี่ยรูปละ ๑๐๐ บาท / ปีการศึกษา

๙. งบประมาณสำหรับการประชุมสัมมนาอบรมผู้บริหารเจ้าหน้าที่ครูสอนทุกๆ วิชาเฉลี่ยโรงเรียนละ ๕,๐๐๐ บาท / ปี^{๑๒๙}

ตารางที่ ๒.๑๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๔๙, หน้า๑-๒)	เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรโดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป การศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้างจึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่งคือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

^{๑๒๙} มนัส ภาควิชาและคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓-๗๕.

ตารางที่ ๒.๑๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กองพุทธศาสนสถาน (๒๕๕๕, หน้า๘)	การพัฒนาการศึกษาที่มีกระบวนการจัดการฝึกฝนอบรม พัฒนาบุคลากรให้มีความสำคัญต่อการศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรมให้รู้หลักธรรมคำสั่งสอนการสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาถ้าไม่มีผู้รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใด สามารถรู้และเข้าใจพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกถ้า ขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้วพระพุทธศาสนาก็ จะต้องสูญสิ้นไป
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๕๑, หน้า๔๕)	การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์นั่นคือการศึกษาต้องสร้างความรู้หรือสังคมการ เรียนรู้มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนา ทุกส่วนของประเทศ
พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมฺโม (เปจิตฺติ) (๒๕๕๓, หน้า๓๗๙)	การศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียนมีวิธีส่งเสริม สนับสนุนและให้ทุนการศึกษาเมื่อมีการสอบได้ก็จัดงาน ฉลองให้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้เรียนผลการจัด การศึกษาทำให้ได้บุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมใน ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีคนบวชเรียนเพราะเด็กต้องเรียนภาค บังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พระมหาโกวิทย์ สิริวณฺโณ (๒๕๕๒, หน้า๑๑)	การพัฒนาการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางผู้บริหารในสำนักเรียนได้จัดหลักสูตรให้ สอดคล้องกับวัยของนักเรียนจัดฝึกอบรมพิเศษปฏิบัติ พระกัมมัฏฐานเจริญสมาธิภาวนาทำวัตรสวดมนต์ ก่อให้เกิดคุณธรรมศัปปะภาพสมรรถภาพส่งเสริมให้ นักเรียนเลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย
พระอุดรคณารักษ์ (ศรีพรหมโชติ) (๒๕๕๒, หน้า๔๒).	การจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ กับการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้นนอกจากนั้นผู้บริหาร จำเป็นจะต้องมีหลักการในการบริหารให้มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๒.๑๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กิตติมา ปรีดีติลล (๒๕๕๐, หน้า ๗๘)	วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ๑. เพื่อเป็นการให้ประสบการณ์การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติที่ดี ๒. เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพและความรู้ความสามารถแก่พระพุทธศาสนา ๓. เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนของชาติที่มาบวชเรียน ๔. เพื่อเน้นการศึกษาและปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเรื่องการฝึกอบรมให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ทักษะ ๕. เพื่อให้ความรู้ทางคติโลกและศีลธรรม ๖. เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ ๗. เพื่อให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม ๘. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย ๙. เมื่อลาสิกขาบทออกไปจะได้มีความรู้ควรแก่อัตภาพเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคม
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๕๕, หน้า ๑๐-๑๑)	ตำแหน่งผู้บริหารตามระเบียบของกรมศาสนาว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาพ.ศ. ๒๕๑๔ กำหนดว่าตำแหน่งผู้บริหารได้แก่ตำแหน่งผู้จัดการและครูใหญ่
มนัส ภาคภูมิ และคณะ (๒๕๔๘, หน้า ๗๓-๗๕)	ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๑. ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากทางราชการ ๒. ปัญหาการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังส่วนภูมิภาค ๓. ขาดงบประมาณดำเนินงานด้านบุคลากรวิชาการ ห้องสมุดฯลฯ ๔. งบประมาณด้านอัตราเงินเดือนผู้บริหารในตำแหน่งต่างๆของโรงเรียน

ตารางที่ ๒.๑๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๕. งบประมาณอุดหนุนด้านอัตราเงินเดือนครูที่สอน ๖. งบประมาณจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลืองต่างๆ ๗. งบประมาณสนับสนุนด้านจัดทำห้องสมุดโรงเรียน และงบประมาณจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์เครื่องใช้ในโรงเรียน ทุกๆฝ่าย ๘. งบประมาณสำหรับผลิตสื่อการเรียนการสอนทุกๆ วิชา ๙. งบประมาณสำหรับการประชุมสัมมนาอบรม ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ครูสอนทุกๆวิชา

๒.๔.๓ วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม

วิสัยทัศน์ (Vision) คือภาพในอนาคตขององค์กรที่ผู้นำและสมาชิกทุกคนร่วมกันวาดฝันหรือจินตนาการขึ้นโดยมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงในปัจจุบันเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ภารกิจค่านิยมและความเชื่อเข้าด้วยกันพรรณนาให้เห็นทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจนมีพลังท้าทายทะเยอทะยานและมีความเป็นไปได้วิสัยทัศน์เป็นเข็มทิศนำทางไปสู่อนาคตเป็นการพัฒนาไปสู่ภาพฝันที่ควรจะเป็นของโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยการส่งเสริมพระพุทธรูปศาสนาให้เจริญงอกงามผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีคุณภาพมาตรฐาน^{๑๓๐}

วิสัยทัศน์หมายถึงผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนกำหนดทิศทางสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตของโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนอาจจะเป็น ๓ หรือ ๕ ปีที่มีความเป็นไปได้เมื่อโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้พัฒนาการศึกษาจนประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์แล้วโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรจะใช้โอกาสที่มีอยู่มาแก้ไขพัฒนาจุดที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นหรือเพิ่มจุดเด่นของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีมากยิ่งขึ้นจนบรรลุวิสัยทัศน์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมและเมื่อครบรอบระยะเวลาของวิสัยทัศน์ที่กำหนดแล้วโรงเรียนพระปริยัติธรรมก็สามารถปรับวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นตามลำดับ

วิสัยทัศน์ที่ดีควรจะมีลักษณะเป็นไปในเชิงบวกที่สะท้อนถึงความเป็นเลิศของโรงเรียนพระปริยัติธรรมคำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมครอบคลุมสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นเมื่อ

^{๑๓๐} กองพุทธศาสนศึกษา, ปฏิทินการศึกษาแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

มีวิสัยทัศน์แล้วก็สามารถจะมากำหนดพันธกิจในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีมาตรฐานด้านความรู้พื้นฐาน การเรียนรู้โดดเด่นด้านการคิดมีจิตรักการใฝ่รู้เป็นต้น

การกำหนดวิสัยทัศน์เป็นขั้นตอนดำเนินงานหลังจากที่ได้วิเคราะห์จุดเด่นจุดที่ควรพัฒนาโอกาสและอุปสรรคแล้ววิสัยทัศน์เปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศในการปฏิบัติงานในอนาคตการดำเนินงานในขั้นตอนนี้หากมีการบริหารจัดการให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและชุมชนมีส่วนร่วมก็จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ^{๑๓๑}

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสภาพปัจจุบันนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมโดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครดำรงตำแหน่งเป็นแม่กองบาลีสนามหลวงในกรณีที่ว่าวัดใดวัดหนึ่งที่มีความประสงค์จะจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็สามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสมโดยเบื้องต้นการจัดการเรียนการสอนทางวัดจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมดดังต่อไปนี้^{๑๓๒}

๑. ต้องมีสถานศึกษาหรือสถานที่ที่จะใช้ทำการเรียนการสอนซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องสร้างอาคารเรียนหรือโรงเรียนก็ได้อาจจะใช้ศาสนสถานภายในวัดเช่นศาลาการเปรียญหรือศาลาบำเพ็ญบุญอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนก็ได้

๒. ต้องมีครูและนักเรียนพอสมควร

๓. ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นกระดานโต๊ะเก้าอี้คอมพิวเตอร์ปริ้นเตอร์เครื่องถ่ายเอกสารกระดาษพิมพ์เป็นต้นซึ่งในปีแรกของการเปิดการเรียนการสอนต้องลงทุนในเรื่องนี้พอสมควรแต่ปีถัดไปอุปกรณ์บางอย่างก็ไม่ต้องจัดหาอีก

๔. ต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในสำนักเรียนให้แก่แก่นักเรียนเช่นตำราเรียนสมุดปากกาเป็นต้น

๕. ต้องมีงบประมาณดำเนินการเช่นค่านิตยภัตครูค่าซื้อวัสดุอุปกรณ์รางวัลหรือทุนทางการศึกษาเป็นต้น

การเปิดสอนในปีแรกอาจจะจัดให้มีการเรียนการสอนในบางชั้นเช่นบาลีไวยากรณ์ประโยค ๑-๒ หรือ ประโยค ป.๓ ก็ได้โดยใช้คำว่าสำนักศาสนศึกษานำหน้าชื่อวัดนั้น ๆ ก่อนหลังจากนั้นเมื่อมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยเป็นเวลา ๓-๕ ปีขึ้นไปและมีจำนวนนักเรียนสมัครเรียนสมัครสอบและสอบได้ติดต่อกันเป็นจำนวนที่พอควรแล้วอาจจะทำเรื่องขออนุมัติให้จัดตั้งเป็นสำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดโดยอาศัยระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๑ เพื่อนำเสนอเรื่องตามลำดับ

^{๑๓๑} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การขงสงสันค้าและพัสดุ, ๒๕๕๐), หน้า๕.

^{๑๓๒} สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง, การศึกษาพระปริยัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อารการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า๑๘.

ชั้นเพื่อขออนุมัติต่อไปซึ่งมีกรอบแนวคิดหรือเงื่อนไขที่สำนักศาสนศึกษาชั้นๆจะต้องดำเนินการโดยสังเขปดังต่อไปนี้

๑. เป็นสำนักศาสนสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีนักเรียนส่งเข้าสอบและสอบได้ประโยคบาลีสนาทมหลวงติดต่อกัน๓ปีขึ้นไป
๒. เป็นสำนักศาสนศึกษาที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงชั้นเปรียญธรรม๔ประโยค
๓. มีครูอาจารย์ผู้ดำเนินการสอนครบทุกชั้นทุกประโยค
๔. มีนักเรียนเข้าสอบประโยคบาลีสนาทมหลวงตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยคไม่น้อยกว่า ๒๐ รูปมีผลการสอบได้ของนักเรียนมากพอสมควร
๕. มีอาคารเรียนสัปปายะ
๖. มีบุคลากรทางการศึกษาคือผู้จัดการอาจารย์ใหญ่ครูและนักเรียน^{๑๓๓}

ตารางที่ ๒.๑๔ วิสัยทัศน์การพัฒนาศึกษาพระปริยัติธรรม

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กองพุทธศาสนศึกษา (๒๕๕๒, หน้า๑๕)	วิสัยทัศน์ (Vision) คือภาพในอนาคตขององค์กรที่ผู้นำและสมาชิกทุกคนร่วมกันวาดฝันหรือจินตนาการขึ้นโดยมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงในปัจจุบันเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ภารกิจค่านิยมและความเชื่อเข้าด้วยกันพรรณนาให้เห็นทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจนมีพลังท้าทายทะเยอทะยานและมีความเป็นไปได้
กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๐, หน้า๕)	วิสัยทัศน์หมายถึงผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนกำหนดทิศทางสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง (๒๕๕๒, หน้า๑๙)	การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสภาพปัจจุบันนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมในกรณีที่วัดใดวัดหนึ่งที่มีความประสงค์จะจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็สามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสม

^{๑๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า๒๐.

ตารางที่ ๒.๑๔ วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง (๒๕๕๒, หน้า๒๐)	สำนักศาสนศึกษานั้นจะต้องดำเนินการโดยสังเขปดังต่อไปนี้ ๑. เป็นสำนักศาสนสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีนักเรียนส่งเข้าสอบและสอบได้ประโยคบาลีสนามหลวงติดต่อกัน๓ปีขึ้นไป ๒. เป็นสำนักศาสนศึกษาที่มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงชั้นเปรียญธรรม๔ประโยค ๓. มีครูอาจารย์ผู้ดำเนินการสอนครบทุกชั้นทุกประโยค ๔. มีนักเรียนเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยคไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป มีผลการสอบได้ของนักเรียนมากพอสมควร ๕. มีอาคารเรียนสัปปายะ ๖. มีบุคลากรทางการศึกษาคือผู้จัดการอาจารย์ใหญ่ครูและนักเรียน

๒.๔.๔ การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม^{๑๓๔}

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน๒รูปนายกสมาคมมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาคณะสงฆ์

^{๑๓๔}เจริญผล สุวรรณโชติ, “การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.” ในเอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า๑๓๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกองพุทธศาสนศึกษาคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน๙ท่านที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย^{๑๓๕}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมปีพุทธศักราช๒๕๔๕ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
๒. รับสนองงานประสานงานและถวายเป็นกุศลส่งเสริมกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง
๓. เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา
๔. ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา
๕. ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา
๖. พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา
๗. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย
๘. ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม
๙. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย^{๑๓๖}

กองพุทธศาสนศึกษาเป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

^{๑๓๕}กิตติ ธีรคานต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ม.ต้น-ม.ปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๑๓๖}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (ม.ป.ท., ๒๕๔๖), หน้า๑๑-๑๒.

๑. ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการ พระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงาน การศึกษาของคณะสงฆ์การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

๒. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนาวิเคราะห์ทางวิชาการ ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

๓. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตามและ ประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

๔. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคณะกรรมการ การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน ผู้แทนกรมสามัญศึกษาผู้แทนกรมวิชาการผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวนไม่เกิน ๔ ท่านเป็นกรรมการและผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการ และเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน

๒. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน

๓. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการครูและเจ้าหน้าที่

๔. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้ มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก

๕. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา

๖. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจน หลักฐานเอกสารต่างๆทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอ ความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามี อำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้

๗. วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

๘. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆ โรงเรียนละ๑ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน๑๐โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม โรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๑. ผู้จัดการโรงเรียน

๒. ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่

๓. ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ ๑ ท่าน

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน ๔๐ โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ ๒ รูปและให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก ๑ รูปต่อ ๒๐ โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก ๔๐ โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือกการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรรมการศาสนาทราบผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปีงบประมาณถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระสำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง ๖๐ วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดนโยบายการบริหารกลุ่มโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

๒. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานโรงเรียนและงานวิชาการให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

๓. ติดตามและประเมินผลการบริหารโรงเรียนและรายงานผลการดำเนินงานให้กรรมการศาสนาทราบ

๔. ดำเนินการอื่นๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เจริญก้าวหน้า^{๑๓๗}

ส่วนการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหมายถึงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อนุโลมตามภาระงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกงานออกเป็นงานดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการหมายถึงการดำเนินกิจการทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๒) การบริหารงานบุคคลหมายถึงการคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอนการปฐมนิเทศทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

๓) การบริหารงานธุรการและการเงินหมายถึงงานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

^{๑๓๗}วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓-๓๔.

๔) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหมายถึงการดัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ที่เหมาะสมสะดวกสบายต่อการเรียนของนักเรียนตลอดจนครูคนงานและผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

๕) การบริหารงานกิจการนักเรียนหมายถึงการจัดการแนะแนวรวมทั้งการปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียนเช่นการจัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียนรวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

๖) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบายและจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบและในขณะเดียวกันนั้นทางโรงเรียนก็จะได้ทราบความคิดความต้องการของชุมชนอีกด้วยเพื่อจะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย^{๑๓๘}

ตารางที่ ๒.๑๕ การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เจริญผล สุวรรณโชติ (๒๕๓๖, หน้า ๑๓๘)	การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์
กิตติ ธีรसानต์ (๒๕๓๙, หน้า ๔๗)	สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน ๒ รูป นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาคณะสงฆ์

^{๑๓๘} กิตติ ธีรसानต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ม.ต้น-ม.ปลาย, หน้า ๓๒.

ตารางที่ ๒.๑๕ การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๔๖, หน้า ๑๑-๑๒)	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ ๑.ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ ๒.รับสนองงานประสานงาน ๓.เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา ๔.ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา ๕.ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา ๖.พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ๗.ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง ๘.ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษา ๙.ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมาย
วิชัย ธรรมเจริญ (๒๕๔๑, หน้า ๓๓-๓๔)	คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้ ๑. กำหนดนโยบายการบริหารกลุ่มโรงเรียน ๒. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ ๓. ติดตามและประเมินผลการบริหารโรงเรียน ๔. ดำเนินการอื่นๆเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เจริญก้าวหน้า
กิตติ ธีรศานต์ (๒๕๓๙, หน้า ๓๒)	การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำแนกงานออกเป็น ๖ งานดังนี้ ๑) การบริหารงานวิชาการ ๒) การบริหารงานบุคคล ๓) การบริหารงานธุรการและการเงิน ๔) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ๕) การบริหารงานกิจการนักเรียน ๖) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๒.๔.๕ แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจากการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศที่วังน้อยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๐ กันยายน ๒๕๔๕ มีมติร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนดังต่อไปนี้

๑. แผนพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๑) ให้ส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรงจัดระบบบริหารโรงเรียนให้การอุดหนุนงบประมาณไม่ต่ำกว่า ๖๐ % ของค่าใช้จ่ายการบริหารทุกๆ ด้านมีอาคารสถานที่เป็นต้น

๒) ระบบการบริหารใหม่ให้โรงเรียนต่างๆ มีอัตราตำแหน่งผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการผู้ช่วยฝ่ายวิชาการผู้ช่วยฝ่ายทะเบียนผู้ช่วยฝ่ายปกครองและพัฒนาจริยธรรมผู้ช่วยฝ่ายธุรการหรือให้เป็นไปตามระบบของโรงเรียนรัฐบาลทุกประการ

๒. แผนพัฒนาหลักสูตร

๑) จัดให้มีโครงการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องในการขอเข้ากลุ่มวิชาการสายสามัญของโรงเรียนแต่ละเขตการศึกษาพร้อมกับโรงเรียนสังกัดกรมส่วนรายวิชาพระปริยัติธรรมยังคงอยู่ ๑๖ กลุ่มเหมือนเดิม

๒) จัดให้มีหน่วยศึกษานิเทศก์ดูแลงานวิชาการของโรงเรียนโดยทำโครงการข้อสอบกลุ่มทำโครงการปรับปรุงการเรียนการสอนของครูทำโครงการผลิตสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียนทำโครงการที่ติดตามประเมินผลนักเรียนที่จบหลักสูตร

๓) ให้ความร่วมมือกับกรมวิชาการในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามหลักสูตรที่กำหนดและประเมินผลกระบวนการจัดการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพภายในกลุ่มโรงเรียนด้วยกัน

๔) ให้มีการติดตามการดำเนินการของกลุ่มโรงเรียนมีการประสานงานระหว่างกรมวิชาการกรมต้นสังกัดเขตการศึกษาและจังหวัดนั้นๆ

๕) ปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะวิชาพระปริยัติธรรม (ธรรมวินัยบาลี) ให้สอดคล้องกับหลักสูตรของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

๓. แผนพัฒนาสถานศึกษา

๑) จัดให้มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาของแต่ละโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วม

๒) ให้มีเงินงบประมาณพัฒนาสภาพอาคารเรียนและห้องปฏิบัติงานด้านต่างๆของโรงเรียนตามความเหมาะสมแก่โรงเรียนนั้นๆ

๓) โรงเรียนควรมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นสะอาดงามตาปลูกต้นไม้และดอกไม้ประดับให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยห้องเรียนอาคารเรียนวัสดุการเรียนการสอนอยู่ในสภาพที่ได้รับการบำรุงรักษาเป็นอย่างดีพร้อมที่จะใช้ได้ทันที

๔. แผนพัฒนาบุคลากร

๑) จะต้องมียัตราบรรจุครูประจำโรงเรียนของกรมต้นสังกัดทุกๆโรงเรียนทั่วประเทศ และอัตราเงินเดือนจากทางราชการอย่างเหมาะสม

๒) มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนปีละ๒ครั้งทั่วประเทศและตามที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดขึ้น

๓) มีการประชุมสัมมนาบุคลากรด้านการจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาร่วมกัน การปรับปรุงและจัดทำแผนการสอนรายวิชาต่างๆการสร้างเครื่องมือวัดผล (ปรับปรุงกระบวนการวิธีการมากกว่าเน้นเนื้อหาวิชา) การแนะแนวการศึกษาการทำข้อสอบและการผลิตสื่อการเรียนการสอนการประเมินผลด้านจิตพิสัยการอบรมเทคนิคการสอนรายวิชาการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้นวัตกรรมจัดทำแผนนิเทศภายในโรงเรียนการอบรมผู้บริหารหัวหน้าหมวดวิชาลาการวิเคราะห์ข้อสอบตามจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา

๕. แผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) จะต้องมิงบประมาณส่งเสริมวิชาการเช่นมีห้องสมุดที่สะอาดน่าเข้าไปใช้บริการ มีความสะดวกสบายเป็นกันเองมีเอกสารหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนพอเพียงสำหรับครูและนักเรียน

๒) จะต้องมิงบประมาณจัดนิเทศดูงานการเรียนการสอนมีเครื่องมือวัดผลจัดโครงการเพิ่มประสบการณ์ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและเสนอแนะแนวคิดใหม่ๆที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอน

๖. แผนพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน

๑) มีการอบรมนักเรียนและหัวหน้านักเรียน

๒) จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาและวันสามเณรขึ้น

๓) จัดให้มีกิจกรรมแนะแนวการศึกษาและการออกค่ายอาสาพัฒนา

๔) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเอกลักษณ์ไทย

๖) ส่งเสริมให้มีการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการ

๗) จัดประกวดผลงานของนักเรียนด้านต่างๆเช่นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน

การแต่งหนังสือการเทศนาการอบรม

๘) ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน

๙) ส่งเสริมการพัฒนาด้านสาธารณสุขและอนามัยของนักเรียน^{๑๓๙}

^{๑๓๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑-๕๔.

ตารางที่ ๒.๑๖ แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กิตติ อิศรานต์ (๒๕๔๖, หน้า ๕๑-๕๔).	แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีมติร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนดังต่อไปนี้ ๑. แผนพัฒนาระบบบริหารโรงเรียน ๒. แผนพัฒนาหลักสูตร ๓. แผนพัฒนาสถานศึกษา ๔. แผนพัฒนาบุคลากร ๕. แผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. แผนพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน

๒.๕ แนวคิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่สังคมช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะวรรณคดีธรรมชนบทธรรมเนียมจารีตประเพณีเป็นต้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การส่งเสริมศีลธรรม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากผู้ที่ได้รับความลำบากหรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดี^{๑๔๐}

นับตั้งแต่พระบรมศาสดาทรงประกาศพระศาสนากาลล่วงเลยมาบัดนี้ ได้สองพันห้าร้อยปีเศษแล้ว พระพุทธศาสนาได้ผ่านช่วงแห่งความรุ่งโรจน์และถดถอยมาหลายครั้งหลายครา ยุคใดผู้เข้าถึงธรรมมีปริมาณและคุณภาพสูงพระพุทธศาสนาดูเหมือนสว่างไสว เวลาใดผู้เข้าถึงลดน้อยด้อยคุณภาพพระพุทธศาสนาย่อมดูเหมือนอยู่ในม่านเมฆผู้ที่มีความหวังใยในความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาด้วยเล็งเห็นคุณค่าของสัจธรรมคำสอนอัน ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง

^{๑๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๘๗.

พระพุทธศาสนาจะมั่นคงได้ก็ต้องอาศัยพุทธบริษัทสี่ (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา) ได้ช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและถาวร ที่สำคัญบทบาทของอุบาสก อุบาสิกาในสังคมไทยปัจจุบันมีส่วนสำคัญมากที่จะช่วยให้พระพุทธศาสนาให้มั่นคง เหตุผลก็เพราะว่า อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ตนให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นในสังคมหรือในหมู่ชนทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงแสดงลักษณะของคนดีที่ เรียกว่า อุบาสกธรรม ๕ ประการ ได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกในจันทาลสูตรว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็น

อุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกย่อม เป็นผู้มืศรัทธา ๑ เป็นผู้มืศีล ๑ เป็นผู้ไม่ถ้อยมถนต่นข่าว เชื่อกรรมไม่เชื่อบมถน ๑ ไม่แสวงหาเขตบุญ ภายนอกศาสนา ๑ ทำการสนับสนุนในศาสนา ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นอุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก^{๑๔๑}

คุณธรรมของอุบาสกธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ จะเป็นตัวชี้วัดเกี่ยวกับความมั่นคงของ พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เมื่ออธิบายเพิ่มเติมกล่าวคือ ๑) มืศรัทธา มีความเชื่อตามหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อต่อพระรัตนตรัย และประพฤติปฏิบัติตนตามความเชื่อ เหล่านั้น ๒) มืศีล คือการปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติ ตามหลักศีล ๕ เป็นต้น ๓) ไม่ถ้อยมถน ต่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อบมถน คือมุ่งหวังผลจากการ กระทำและการงานที่ทำ มิใช่หวังผลจากโชคกลางและและต่นต้อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของขลังทั้งหลาย ๔) ไม่แสวงหาภิกษิไณย์ภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕) กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายเอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วย กิจการพระพุทธศาสนาและควรเป็นผู้มีความเผื่อแผ่เสียสละ พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้ซึ่งพึงช่วย มีปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิต ทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ หากอุบาสก อุบาสิกา ได้บำเพ็ญตนดังกล่าวมา สังคมไทยก็จะมีแต่ความสงบร่มเย็น มีความสุขความเจริญ ประเทศชาติก็มีการพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไป

ความมั่นคงของพระพุทธศาสนานี้ จะสามารถดำรงอยู่ด้วยความปลอดภัยจาก ภัยอันตรายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์การเสี่ยงใด ๆ ความเกรงกลัว ความกังวล และความสงสัย มีความเจริญก้าวหน้า มีเสรีต่อความกดดันต่าง ๆ ซึ่งจะประกันให้เกิดอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วน ภายในศาสนาดำเนินไปได้อย่างอิสระ มีความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่นเป็นปึกแผ่น มีความแน่นอนไม่ เปลี่ยนแปลงไปโดยง่าย มีความอดทนต่อแรงกดดันต่าง ๆ ที่มากระทบในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ต้องอาศัย องค์ประกอบกล่าวคือ ๑) ต้องเพิ่มพูนศรัทธา ๒) สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๓) การปกป้อง คัมภีร์องค์การพุทธ ๔) การใช้บริการชุมชน ๕) การช่วยเหลือคนยากจน ๖) มีกองทุนสงเคราะห์ ๗) การบำรุงขวัญของประชาชน ๘) การแก้ไขความขัดแย้งประชาสังคม ๙) การร่วมสร้าง

^{๑๔๑} ๐.ปญจก. (ไทย) ๑๔/๑๗๕/๑๘๔

ประชาธิปไตย ๑๐) การยืนยันพิพาทปกป้องคนดี ๑๑) การรณรงค์จัดยาเสพติดทั้งปวง ๑๒) การเป็นผู้มีวิชาดีและเป็นผู้ปฏิบัติดี ๑๓) การทุ่มเทสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง ๑๔) การอุทิศกาย วาจา ใจให้กับศาสนา ๑๕) การสร้างวัดให้ร่มเย็น ๑๖) พระเนรปราศจากอบายมุขทั้งปวงจาก สภาพการณ์ปัจจุบันพระพุทธศาสนาถือว่าถูกทำลายหลายรูปแบบ เพราะเนื่องจากสภาพปัญหา ปัจจุบันสิ่งที่เป็นภัยคุกคามทางศาสนามีมากมายและมีหลายรูปแบบ จึงมีคำถามอยู่ว่าศาสนา จะมั่นคงเพราะนโยบายครองใจศรัทธาชนหรือไม่ จะมั่นคงเพราะการบริหารการจัดการหรือไม่ จะมั่นคงเพราะศรัทธาจากปัญญาชนหรือไม่ จะมั่นคงเพราะศรัทธาและการรักษาศาสนาของหมู่ชน ทั้งประเทศหรือไม่ จะมั่นคงเพราะความมีวิชาและจรณะหรือไม่ การอยู่กับธรรมชาติ รักษา ธรรมชาติรักษาสิ่งแวดล้อมตามหลักพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด การเข้าใจกระแสสากลและ เข้าใจการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นมีหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรต่ออาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าคณะปกครองแต่ละภาคจังหวัด อำเภอ ตำบล และผู้มีอำนาจ นักวิชาการ เยาวชนช่วยกันทำความเข้าใจในหลักศาสนาและนำพาศาสนาให้ เป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น^{๑๔๒}

ตารางที่ ๒.๑๗ แนวคิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๕, หน้า ๘๗)	วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดา พุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญ ให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่ สังคมช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพการ ควบคุมทางสังคม
อง.ปญจก. (ไทย) ๑๔/๑๗๕/๑๘๔	พระพุทธเจ้าทรงแสดงลักษณะของคนดีที่เรียกว่า อุบาสกธรรม ๕ ประการ ได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกใน จันฑาลสูตรว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกผู้ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นอุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสกบุณทริก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกยอมเป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้มีศีล ๑ เป็นผู้ไม่ ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล ๑ ไม่แสวงหา

^{๑๔๒}บุญทัน ดอกไธสง, ยุทธศาสตร์ซีอีโอ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ๒๕๕๒), หน้า ๔๕.

ตารางที่ ๒.๑๗ แนวคิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	เขตบุญภายนอกศาสนานี้ ๑ ทำการสนับสนุนในศาสนา นี้ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นอุบาสกแก้ว อุบาสกปทุม อุบาสก บุณทริก
บุญทัน ดอกไธสง, (๒๕๕๒, หน้า ๔๕)	คุณธรรมของอุบาสกธรรมทั้ง ๕ ประการ ๑) มีศรัทธา ๒) มีศีล ๓) ไม่ถือมงคล ๔) ไม่แสวงหาภิกขิไณยภายนอก ๕) กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น

๒.๕.๑ ปัญหาแห่งความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาในปัจจุบันทั้งในสังคมไทยและสังคมอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา กำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายที่สำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ใน ๓ ประเด็น คือ ปัญหาที่เกิดจากภายในองค์กรพระพุทธศาสนา ปัญหาที่เกิดจากการรุกรานของลัทธิความเชื่อและองค์กรศาสนาอื่น และปัญหาที่เกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมใหม่

๑. ปัญหาที่เกิดจากภายในองค์กรพระพุทธศาสนาองค์กรพระพุทธศาสนา คือ รูปแบบบรรทัดฐานหรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ สถานภาพหรือตำแหน่งและหน้าที่หรือบทบาทซึ่งผู้ที่มีตำแหน่งในองค์กรพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติ ส่วนประกอบสำคัญขององค์กรพระพุทธศาสนาก็คือหลักคำสอนของพระบรมศาสดา พิธีกรรมศาสนสถาน และกฎข้อบังคับที่บุคลากรในพระพุทธศาสนาจะพึงปฏิบัติต่อกันและกันในบรรดาองค์ประกอบเหล่านี้ “บุคลากร” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด บุคลากรในองค์กร พระพุทธศาสนามี ๔ ประเภท คือ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในสมัยพุทธกาล จำมีภิกษุณีเป็นองค์ประกอบหนึ่ง แต่ปัจจุบันโดยเฉพาะในสังคมไทยไม่มีภิกษุณี รูปแบบของนักบวชหญิงในสังคมไทยปัจจุบันจะปรากฏในรูปของ “แม่ชี” ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในพระพุทธศาสนา มีดังนี้

๑.๑) การตีความหลักพระธรรมวินัยไม่ตรงกัน ปัญหานี้ทำให้เกิดความอ่อนแอ องค์กรพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และต่อไปในอนาคต เป็นที่ยอมรับว่าการแตกแยกทางความคิด (ทฤษฎีปฏิบัติ) ได้เกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่สมัยหลังพุทธปินิพพานใหม่ ๆ กล่าวคือ หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไม่นานนักก็มีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อพระสุภทัช ได้กล่าวต่อไปนี้เราจะทำอะไรก็ได้ตามสบายไม่มีใครมากล่าวตักเตือนห้ามปราม จู้จี้จุกจิกอีกต่อไป เรื่องราวเกี่ยวกับพระสุภทัชนี้ได้

เป็นที่กล่าวขานอย่างกว้างขวาง ปรารภเหตุดังกล่าวและด้วยความเป็นห่วงในการตีความพระธรรมวินัย พระอริยสาวกรุ่นแรกอันประกอบด้วย พระมหากัสสปะเถระ พระอุบาลีเถระ และพระอานนทเถระ เป็นต้น จึงได้ทำสังคายนาครั้งที่หนึ่งเพื่อรวบรวมหลักคำสอนของพระพุทธองค์ให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันและไม่ให้ตีความผิดจากพุทธพจน์ที่แท้จริง

๑.๒) ปัญหาการประพจน์ฝ่าฝืนพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ข้อนี้เป็นปัญหาวิกฤตอย่างหนึ่ง พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา เป็นบุคลากรที่ใกล้ชิดที่สุดกับพระศาสนาและถือเป็นตัวแทนขององค์กรพระพุทธศาสนา ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับประพจน์ปฏิบัติ (สปฏิปันโน) ของพระภิกษุสามเณรหากพระภิกษุสามเณรปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับสมณวิสัยทำการทุศีลเป็นประจำ ขาดการสำรวมกายและสำรวมวาจาย่อมมีผลกระทบต่อศรัทธาของประชาชนอย่างแน่นอน

๑.๓) ปัญหาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาขาดความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ทำลายพระพุทธศาสนาอย่างมากปัญหาหนึ่ง โดยหลักการพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง (สัมมทิฏฐิ) กล่าวคือ เป็นศาสนาที่เสนอให้รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง อะไรคือสิ่งผิด อะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์ อะไรควรประพจน์ อะไรควรงดเว้นการที่บุคลากรทางพระพุทธศาสนาขาดความรู้ความเข้าใจพระธรรมวินัยที่ถูกต้องนี้เอง ทำให้เกิดปัญหาการประพจน์ปฏิบัติ และในที่สุดก็มีผลทำให้เกิดทวิปฏิวัติ กล่าวคือ ไม่เชื่อบาปบุญ ไม่เชื่อกุศลธรรม และอกุศลธรรม เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดความย่อหย่อนในการปฏิบัติศีลธรรม จนถึงระดับที่เรียกว่าศาสนาเสื่อม ซึ่งก็หมายถึงศาสนิกชนของศาสนาไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมที่ถูกต้อง เพราะความไม่รู้นั่นเอง

๑.๔) ปัญหากระบวนการบริหาร และระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย คณะสงฆ์ไทยถือว่าเป็นสัญลักษณ์ความคงอยู่ของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่เด่นชัดที่สุด ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งและความสำคัญที่สุดขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์ไทย คณะสงฆ์ไทยปัจจุบันจัดระบบการบริหารปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๓๕ และ ๒๕๔๒ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ การบริหารคณะสงฆ์รวมศูนย์อยู่ที่องค์กรมหาเถรสมาคม อันเป็นตุลารัฐบาลคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน และมีลำดับความรับผิดชอบการปกครองไประดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัดในหมู่บ้านเป็นลำดับสุดท้ายปัญหากระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน เป็นปัญหาของการขาดการปฏิบัติการติดตามผลของการปฏิบัติงาน และปัญหาของพระสังฆาธิการผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับขาดความกระตือรือร้น และขาดการเอาใจใส่ในการประพจน์ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง ข้อนี้สังเกตเห็นได้ในเวลาที่มีเหตุการณ์หรือเรื่องราวเกี่ยวกับการประพจน์ปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรทั้งในวัดและในที่สาธารณะมักจะไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันที โดยพระสังฆาธิการในพื้นที่ที่เกิดปัญหานั้น ๆ ปัญหาจึงมักจะยืดเยื้อและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ประชาชนซึ่งส่งผลกระทบทำให้ประชาชนมีศรัทธาคลอนแคลนในคณะสงฆ์

๒. ปัญหาที่เกิดจากการรุกรานลัทธิความเชื่อและองค์ศาสนาอื่น ลัทธิความเชื่อ และรูปแบบพิธีกรรมองค์ศาสนาต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันกำลังแพร่หลายและรุกเจียบเข้าไปกับความเชื่อ และรูปแบบพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางโดยมีเป้าหมายเพื่อแย่งชิงศาสนาชนจากพระพุทธศาสนาไปเป็นศาสนิกชนของศาสนานั้น ๆ ที่มีกระบวนการแย่งชิงประชาชนอยู่ในขณะนี้ การรุกเพื่อแย่งชิงประชาชนนี้จะปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโฆษณาเผยแพร่ศาสนาของตนว่า ยิ่งใหญ่และสูงส่งยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าการดำเนินการบิดเบือนคำสอนของพระพุทธศาสนา (สัทธรรมปฏิรูป) การปลอมบวชเป็นพระภิกษุ และประพฤติดิปฏิบัติตนเบี่ยงเบนจากหลักธรรมวินัย การนำเอาพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาไปเป็นส่วนหนึ่งแห่งพิธีกรรมของศาสนานั้น ๆ โดยบิดเบือนให้เห็นว่าพิธีกรรมศาสนาของตนไม่แตกต่างจากพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา การใช้วิธีการล่อลวงประชาชนด้วยวิธีการให้การสงเคราะห์ด้วยการศึกษา อาชีพ สาธารณะสุขแบบให้เปล่า การลบล้างสิ่งเคารพพระพุทธศาสนา เป็นต้น เท่าที่กล่าวมานี้การรุกรานของลัทธิความเชื่อและองค์ศาสนาอื่นที่เพิกภัยทำลายพระพุทธศาสนาในขณะนี้ การรุกรานจากลัทธิความเชื่อและองค์ศาสนาอื่นต่อพระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นมานานแล้วในสังคมไทย การศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนัก เช่น ในสมัยพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นตัวอย่างของการรุกรานโดยตรง การรุกรานและการบีบคั้นให้เปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาใหม่นั้น มักจะมาควบคู่กับอำนาจทางการเมืองของประเทศอื่นซึ่งมีพลังอำนาจทางการเมืองเหนือกว่าประเทศไทย ปัจจุบันได้พบตัวอย่างการทำลายจากลัทธิความเชื่อและศาสนาอื่น โดยเปิดเผยในรูปแบบของขบวนการทางศาสนา หลายรูปแบบ บางขบวนการมุ่งเน้นที่เยาวชน บางขบวนการมุ่งเน้นที่คนยากจน บางขบวนการมุ่งเน้นด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น ขณะเดียวกันขบวนการเหล่านี้ก็มีการดำเนินการจ้วงจาบหรือลบล้างพระสงฆ์ในรูปแบบที่นำความเสื่อมเสียมาสู่สถาบันสงฆ์ไทย โดยมุ่งเน้นให้มีภาพพระสงฆ์ปฏิบัติผิดจากพระธรรมวินัยออกมาสู่สาธารณชน ขบวนการทำลายพระพุทธศาสนาโดยลัทธิความเชื่อและองค์อื่นนี้จะยังคงมีอยู่ต่อไป

๓. ปัญหาที่เกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมใหม่ค่านิยม หมายถึง คุณค่าที่บุคคลในสังคมมอบให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมซึ่งส่งผลให้สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การไฝหาและครอบครอง และเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลที่ครอบครองกลายเป็นคนมีเกียรติยศเป็นคนดีในสังคม ปัญหาที่ทำลายอันเกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมในสังคม ประกอบด้วย ค่านิยมในการบริโภค ค่านิยมในวัตถุ ค่านิยมในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีค่านิยมในการบริโภค ค่านิยมในการบริโภค หมายถึง คุณค่าที่กำหนดให้แก่บุคคลที่มีกำลังในการบริโภคสิ่งของต่าง ๆ และครอบครองสิ่งของต่าง ๆ ที่สังคมให้คุณค่าว่าเป็นคนเก่ง เป็นคนมีความสามารถ และอยู่ในตำแหน่งทางสังคมระดับสูง ค่านิยมดังกล่าวนี้กำลังรุนแรงในปัจจุบัน ช่องทางที่ทำให้บุคคลพยายามแสวงหาสิ่งของมาบำรุงบำเรอ และทำให้บุคคลที่มีความต้องการในสิ่งของต่าง ๆ ตลอดเวลาโดยไม่รู้สึก “อึด” ก็คือช่องทางการโฆษณา ประชาสัมพันธ์สิ่งของนั้น ๆ ที่ปรากฏออกมาผ่านทางสื่อวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ล้วนกระตุ้นให้บุคคลเกิด

ความโลภหรือความต้องการในสิ่งของต่าง ๆ โดยไม่มีที่สิ้นสุด สังคมปัจจุบันกำหนดคุณค่าของบุคคลบนพื้นฐานของปริมาณการบริโภคสิ่งของต่าง ๆ สังคมมักจะยกย่องชื่นชมคนที่มีกำลังทรัพย์มากและยกย่องคนที่มีความสามารถครอบครองสิ่งของที่มีราคาแพงตามที่สังคมยกย่องนั้น ค่านิยมในการบริโภคทำลายต่อคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่อง การรู้จักประมาณในการบริโภค พระพุทธศาสนาสอนให้บริโภคอย่างมีคุณค่าและพอเหมาะแก่การดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้บุคคลอยู่เพื่อบริโภค แต่ให้บริโภคเพื่อมีชีวิตอยู่รอดให้มีกำลังร่างกายแข็งแรง เพื่อจะได้กระทำความดีสูง ๆ ขึ้นไปค่านิยมในวัตถุ ค่านิยมในวัตถุนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับค่านิยมในการบริโภค แต่ค่านิยมในวัตถุมีลักษณะพิเศษตรงที่มีการเน้นการครอบครองวัตถุที่สังคมตีคุณค่าให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ สังคมจะให้คุณค่าแก่บุคคลที่สามารถครอบครองวัตถุต่าง ๆ ได้ เป็นจำนวนมากด้วยวัตถุที่สังคมกำหนดคุณค่าให้ประกอบด้วย เงิน ทอง ญวนฉิ่นที่หาได้ยาก สंहาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน ยานพาหนะ

ตามหลักการพระพุทธศาสนา ทรัพย์นั้นถือว่าเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์อย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายที่สูงยิ่งขึ้น นั่นคือการปฏิบัติตนให้มีคุณประโยชน์โดยเสียสละแม้กระทั่งชีวิตมิให้ผิดไปจากกฎศีลธรรมอันดีงาม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ความสงบสุขแห่งจิตใจ เหนือกว่าความสุขอันเกิดจากการมีทรัพย์หรือการครอบครองทรัพย์ การแสวงหาทรัพย์โดยถือว่าทรัพย์นั้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตนั้น อาจจะดำเนินการด้วยวิธีการขัดแย้งกับหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนาก็ได้ดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เช่น การโกง ฉ้อราษฎร์บังหลวง การปล้น การลักขโมย หรือการประทุพถิตแบบมิฉฉาชีพต่าง ๆ อันเป็นการเบียดเบียนบุคคลดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพะ คืออาชีพที่ไม่ขัดแย้งกับหลักศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนามาค่านิยมในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์คือองค์ความรู้ยาหนึ่งที่ได้รับจากกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นความรู้ที่มีเหตุผลซึ่งได้รับจากวิธีการอันประกอบด้วยกาสังเกต การทดสอบ การวิเคราะห์ และการสรุปผล จนกระทั่งกลายเป็นทฤษฎีซึ่งสามารถนำไปพิสูจน์ทดสอบซ้ำตามกระบวนการวิธีที่ได้ศึกษาและจะได้ผลออกมาเป็นองค์ความรู้คล้าย ๆ กันพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่วัตถุน้อยกว่าจิตใจ แต่ทั้งนี้ได้หมายถึงว่าจะไม่ให้ความสำคัญแก่วัตถุก็หาไม่ได้ วัตถุกับนามธรรมมีความสำคัญพอ ๆ กันในแง่ของการดำรงอยู่แห่งชีวิต แต่คุณค่าของชีวิตที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่วัตถุ คุณค่าที่แท้จริงของชีวิตอยู่ที่จิตใจเพราะจิตใจเป็นผู้สั่งการให้ร่างกายเคลื่อนไหว จิตใจเป็นใหญ่ ร่างกายเป็นบ่าว การเคลื่อนไหวของร่างกายซึ่งเป็นวัตถุนั้นขึ้นอยู่กับคำสั่งการของจิตในอันเป็นฝ่ายนามธรรมพระพุทธศาสนาสอนว่าชีวิต คือ ความทุกข์ เพราะมีการเกิดดับตลอดเวลา แต่ความทุกข์นั้นเป็นความรู้สึกหรือเวทนาของบุคคล ความทุกข์หรือความสุขรับรู้ด้วยจิตใจและจิตเป็นตัวบอกว่าชีวิตมีทุกข์หรือมีสุขในสังคมปัจจุบันมนุษย์ให้คุณค่าต่อความพึงพอใจทางวัตถุสูงมากกว่าทางจิตใจและวิทยาศาสตร์สามารถสนองความสุขและความสะดวกสบายทางกายภาพแก่ชีวิตของมนุษย์ได้รวดเร็ว ดังนั้นมนุษย์จึงมีแนวโน้มจะเชื่อวิทยาศาสตร์และยกย่องวิทยาศาสตร์ว่าอยู่เหนือศาสนา ข้อนี้เป็นสัมพันธภาพระหว่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับลัทธิ

ทุนนิยม ซึ่งมนุษย์มักจะติดอยู่กับข้อนี้มากกว่าจิตนิยม เมื่อวิทยาศาสตร์ถูกนำมาใช้ในการสนองความต้องการทางวัตถุของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ วิทยาศาสตร์ได้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและได้รับการยกย่องสูงมากจนบางครั้งปฏิเสธคุณค่าของศาสนาและเชื่อว่าหากนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้กับมนุษย์ไม่จำเป็นต้องหันไปเชื่อและปฏิบัติตามหลักการของศาสนาใด ๆ^{๑๔๓}

ตารางที่ ๒.๑๘ ปัญหาแห่งความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (๒๕๕๐, หน้า ๑๔๑-๑๔๗).	พระพุทธศาสนาในปัจจุบันทั้งในสังคมไทยและสังคมอื่น ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ใน ๓ ประเด็น คือ ๑. ปัญหาที่เกิดจากภายในองค์กรพระพุทธศาสนา ๒. ปัญหาที่เกิดจากการรุกรานลัทธิความเชื่อและองค์กรศาสนาอื่น ๓. ปัญหาที่เกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมใหม่

๒.๕.๒ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

บทบาทภารกิจหลักของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องดำเนินงานสนองงาน คณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ ค้ำครองและ ส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็น ศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้ การสนับสนุนส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทางศาสนาที่ จะต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จ วิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รับสนองงาน ประสานงาน และ ถวายการสนับสนุนกิจการและการบริหาร การปกครอง คณะสงฆ์ เสนอแนวทางการกำหนด นโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสน สถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา ดูแลรักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษา เพื่อพัฒนา ความรู้คู่คุณธรรม และปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือ

^{๑๔๓}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๑-๑๔๗.

นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย “วัดไม่ได้เป็นศูนย์กลาง” ในอดีตบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาเสมือนเป็นสิ่งเดียวกันอย่างแยกไม่ออก และเป็นหลักยึดคำจูน สังคมไทยให้เจริญพัฒนามาตลอด โดยเฉพาะวัดเป็นศูนย์กลางในทุก ๆ ข้อเกี่ยวข้องและผูกพันกับวิถีชีวิตของประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย แต่สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปในทุก ๆ ด้าน มีการก่อสร้างสถานออกจากวัด ครูผู้สอนก็เริ่มเปลี่ยนจากพระเป็นฆราวาส คำว่า “โรงเรียนวัด” ที่เคยได้ยินเริ่มหายไป นอกจากนี้ การปรับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน มีการกำหนดหน้าที่บทบาทภาครัฐที่ตั้งบทบาทไปจากมากขึ้น รวมทั้งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้เด็กและเยาวชนต้องศึกษาเลยเข้าปีที่ ๗ จนถึงอายุย่างเข้าปีที่ ๑๖ หรือจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีได้ห้ามให้เด็กและเยาวชนเล่าเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรม แต่เมื่อผนวกเข้ากับค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนไป แหล่งเงินทุนในการช่วยเหลือเด็กยากจนแลมากขึ้น ตั้งแต่เงินหยวนบนดิน การกู้ยืมเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) หรือทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรัฐ (กรอ.) ก็ส่งผลให้จำนวนเด็กและเยาวชนที่จะเลือดทางเดินเหมือนอย่างอดีตที่ผ่านมาก็ลดลงอย่างน่าตกใจ วัดใหญ่ ๆ ที่เคยมี ๆ รูป จนทุกปีต้องจัดให้มีงาน “วันสามเณร” ปัจจุบันเหลือหลักสิบเท่านั้น แต่ยังคงพอเห็นได้บ้างในกลุ่มชนที่ขาดโอกาสซ้ำกว่าช่องทางนี้เป็นโอกาสของครอบครัวที่จะทำให้บุตรหลายของตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนและมีอนาคตที่ดีมรกายภาคหน้านั้นคือสูงหรือชาวเขา “จึงนิยมส่งลูกหลายเข้ามาอุปสมบทและบรรพชาเป็นภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมากตามวัดในเขตภาคเหนือชายแดนไทย จากสภาพปัญหาข้างต้น จึงส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายการพึ่งพิงออกจากวัดที่เคยศูนย์กลางของการพึ่งพิงในชุมชน ส่งผลทำให้บ้าน วัด และโรงเรียนแยกห่างออกจากกันทีละน้อย ๆ และเริ่มมีระยะห่างมากขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันต้องสร้างประสานสัมพันธ์ทั้งสามประสานทั้งที่ในอดีตเปรียบเสมือนเป็นสิ่ง ๆ เดียวกัน “ขาดผู้นำ” ในขณะที่คู่คิดก็พัฒนา คู่แข่งก็เกิด แต่สำนักพุทธศาสนาแห่งชาติกลับขาดผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ที่มีศักยภาพในการทำงานเชิงมีรุก และมีองค์กรเครือข่ายในภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนที่พร้อมให้การสนับสนุนการทำพอที่จะช่วยเหลือสนับสนุนการบริหารจัดการของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ที่ไม่มีประสบการณ์ด้านการในภาวะที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชนบางกลุ่มยังคงเข้าวัดทุก ๆ วันพระ และวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีโรงเรียนปริยัติธรรมที่สามารถรองรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายปีรูป ๔ ทั้งยังมีสถาบันอุดมศึกษาอีกสองแห่งที่สร้างพระบัณฑิตประกอบด้วยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และที่มหาจุฬาราชวิทยาลัยจึงเป็นสถานที่รองรับและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนชายที่ยากจนและด้อยโอกาสได้ และแม้จะมีจำนวนหนึ่งได้ลาสิกขาบทประสบความสำเร็จในหน้าที่ราชการและธุรกิจเอกชน เป็นคนดีของสังคม แต่จำนวนหนึ่งก็ดำรงตนอยู่ในร่มพระกาสาวพัสตจนได้ครอบพระสมณะศักดิ์ตั้งแต่พระครูสัญญาบัตรจนถึงสมเด็จพระสังฆราชจากรุ่นสู่รุ่นดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ปัจจุบัน ปัญหาสังคมเริ่มรุนแรงและเกิดขึ้นในทุกมิติ เด็กแรกเกิดและคนชราถูกทอดทิ้งมากขึ้น ระบบการดูแลสุขระบบรัฐสวัสดิการทำให้คาอายุ

เฉลี่ยของคนไทยเพิ่มมากขึ้น วัดจึงสามารถเป็นสถานที่รองรับคนชราและเด็กถูกทอดทิ้งในอดีตตั้งแต่แบบเข้าไปเย็นกลับเสมือนบ้านกึ่งวิถี จนเป็นสถานที่พักคนชราและเด็กที่ไม่อยู่ในสถานะที่พร้อมจะเลี้ยงดูตนเองได้ แต่ในทางตรงกันข้ามคุณธรรม ศีลธรรมตกกลับต่ำลงในทุกสถาบัน ไม่เว้นแม้แต่สถาบันศาสนาจนบุคคลความรู้สึกดังกล่าวได้ และดูเหมือนสังคมหมดที่พึ่ง และกำลังโยยหาธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรม คุณธรรม จริยอดีตกลับคืนมาถึงขนาดเริ่มนำประเทศไปเปรียบเทียบกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า ขณะที่สังคมสิ้นหวังหมดที่พึ่งและโยยหาที่พึ่งพา หนังสือและวิดิทัศน์เกี่ยวกับธรรมะ มีการผลิตและผลิตซ้ำขึ้นมาอย่างหนังสือชื่อดังจำนวนมากต้องเพิ่มขนาดพื้นที่ตั้งของมูมม่งหนังสือธรรมะเกือบเทียบเท่ามูมหนังสือด้านการบริหารจัดการ ดังนั้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องปรับเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสด้วยการทำงานเชิงรุก และบูรณาการร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน

ผู้นำองค์กรที่ผ่านมามีระยะเวลาในองค์กรสั้นเกินไป ไม่สามารถผลักดันนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง การทำงานทางด้านพระศาสนาที่ผ่านมามีทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องแต่ก็เป็นความตั้งใจที่เว้นวรรค จึงขาดพลัง ประกอบกับในจังหวัดที่สังคมกำลังหมดที่พึ่ง และกำลังโยยหาธรรมชาติ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามในอดีตกลับคืนมา ทุกภาคส่วนก็เริ่มจับตามองว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกี่ยวข้องกำลังทำอะไรกันอยู่ ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสรรหาผู้นำองค์กรที่มีศักยภาพนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามที่สังคมคาดหวัง

เปลี่ยนกลยุทธ์จากการเป็นผู้ตั้งรับเป็นทำงานเชิงรุกการดำเนินการทุกอย่างควรมีแผน และตัวชี้วัดกำหนดที่ชัดเจนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดขององค์กรและสถานการณ์ทางพระศาสนาที่มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่เที่ยงตรง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยผ่านการเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม และรัฐบาล ด้วยการกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ

๑. อย่าแยกส่วนทำ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ต้องเป็นองค์กรหลักในการทำงานใกล้ชิด อย่าแยกส่วนคิด อย่าแยกส่วนทำ เข้าทำนอง “แยกกันดี แต่ร่วมมือคิด ร่วมทำ”

๒. ทำงานบูรณาการร่วมกับองค์กรเครือข่าย

๒.๑ โรงเรียนปริยัติธรรม สร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนในกลุ่มที่ครอบครัวมีความยากจนไม่พร้อมจะเลี้ยงดู ชาติที่พึ่งด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้เข้าไปศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น อันจะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหายากจนและสืบพระศาสนาจากรุ่นสู่รุ่น โดย ๑) กระทรวงศึกษาธิการ ในการขอรับเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษา การพัฒนาครูผู้สอนและอื่น ๆ อย่างเพียงพอ ๒) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้วัดเป็นสถานสงเคราะห์ของเด็กชายที่ครอบครัวไม่พร้อมจะเลี้ยงดู ชาติที่พึ่งด้วยการรับอุปการะเลี้ยงดู และโรงเรียนปริยัติธรรมเปรียบเสมือนโรงเรียนสงเคราะห์ เพื่อจะได้อย่างใกล้ชิด ๓) ข้าราชการ ญาติโยม และองค์กรสาธารณะกุศลต่าง ๆ มีช่องทางเข้ามาสนับสนุน และทำบุญด้วยการเป็นนโยบายการศึกษาเล่าเรียนของภิกษุสามเณร

๒.๒ การจัดการเรียนการสอนธรรมะในโรงเรียน จัดให้มีการทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีการออกแบบเหมาะสมตามวัยและช่วงชั้น ๑) กำหนดให้เป็นหลักสูตรวิชาภาคบังคับ พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอนที่เหมาะสมทันสมัย ควบคู่ไปกับการพัฒนาครูผู้สอนฆราวาส ๒) รวมทั้งบูรณาการเข้ากับวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาพิเศษลูกเสือ

๒.๓ การพัฒนาและรักษาคุณธรรมและศีลธรรมในสังคม ๑) กำหนดให้เป็นสิทธิพิเศษในการรับเข้าทำงาน บุคคลที่เคยผ่านการศึกษาวิชาธรรม-บาลีศึกษา จนได้รับเปรียญธรรม ตั้งแต่ ๓ ประโยคขึ้นไปได้รับคะแนนเพิ่มพิเศษ ๒) ส่งเสริมให้ตั้งชมรม ชุมนุม หรือสมาคมทางพุทธศาสนาตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน ชุมชน โรงเรียน ส่วนประกอบการ โดยอาจได้รับเงินอุดหนุนอย่างเพียงพอเท่าที่จำเป็น ๓) ส่งเสริมกิจกรรมเชิงบวกเด็กและเยาวชนที่นับถือพุทธศาสนา เช่น ให้ทุกโรงเรียนจัดชั่วโมงสุดท้ายขอทำนองสรภัญญะก่อนปล่อยกลับบ้านหรือส่งเสริมให้มีการประกวดการสวดทำนองสรภัญญะในระดับช่วงชั้นตั้งแต่ระดับจังหวัดและประเทศ ส่งเสริมกิจกรรมบรรพชา สามเณรฤดูร้อน บวชชีพราหมณ์ สนับสนุนสถาบันแม่ชีเชิงระบบทุกรูปแบบ ฯลฯ ๔) ส่งเสริมให้ข้าราชการที่สนใจธรรม และประสงค์จะใช้ชีวิตในบั้นปลายด้วยการอุปสมบทเป็นภิกษุตลอดชีวิตก่อนกำหนด ๕ ปี โดยยังคงได้รับเงินเดือนและคิดบำเหน็จบำนาญได้เต็มเวลา เพื่อเป็นพระนักพัฒนาช่วยเหลือและประจักษ์พัฒนาหรือขาดความรู้ความสามารถตามวัด ที่ขึ้นบัญชีไว้โดยให้ศึกษาธรรมที่ถูกต้องได้แก่ ๑ ปี ๕) กำหนดให้พื้นที่เขตวัดหรือธรณีสงฆ์ทั้งหมดเป็นเขตพื้นที่ปลอดสิ่งเสพติดและอบายมุขทั้งปวง ๖) ใช้วัดศูนย์กลางองค์ความรู้และเป็นแหล่งแรกเปลี่ยนเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น แพทย์แผนไทย นวดประชุมชนประชาคม หรือการประชุมทางวิชาการ เป็นต้น ๗) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแผ่พระศาสนาให้บุคคลทั่วไปเข้าถึงได้ทั่วโลก ๘) รวม Link Web Site เกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้ากับ Web Site ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้ได้สะดวกและรวดเร็ว ๙) Web Site ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็น Web Site แหล่งรวบรวมคำบรรยายเกี่ยวกับพุทธ Download รับฟังและเก็บไว้เป็นของตนเองได้ฟรีทั่วโลก ๑๐) รวบรวมรายการวิทยุและโทรทัศน์เกี่ยวกับการเผยแผ่พุทธศาสนาและหลักธรรม เพื่อจัดทำตารางและให้เหมาะสม ทำให้ประชาชนสามารถเลือกและเข้าถึงได้โดยสะดวก ๑๑) พิจารณาร่างกฎหมายหรือคั่นหามาตรการทางกฎหมายเพื่อกำหนดโทษพระภิกษุหรือสามเณรที่ทำลายพระศาสนาตนเองยังคงเป็นสมณะเพศอยู่ มิเช่นนั้น เมื่อภิกษุสามเณรเหล่านั้น เมื่อเสพเมถุนหรือมีวัตรปฏิบัติทำลายพระศาสนา การรับผิดทางอาญาอื่นใดกลับไม่สามารถเอาโทษได้

๓. เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีหน้าที่และงบประมาณในการดูแลชุมชนท้องถิ่นทั้งระบบ ผู้รับประชาชนเลือกตั้งเข้าไปมีหน้าที่ บางท่านก็เป็นกรรมการวัด เป็นมรรคทายกอยู่แล้ว ดังนั้น ควรส่งเสริมและเพิ่มบทบาทให้ส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทาง

พระพุทธศาสนา หรือทำนุบำรุงพุทธพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมในพื้นที่ของตนเองเพิ่มขึ้น ด้วยการให้มีการกำหนดอยู่ในแผนพัฒนาประจำปี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔. ปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพทางด้านบริหารจัดการ ใช้วิกฤติ โอกาส และจุดแข็งเป็นตัวขับเคลื่อน ด้วยความเชื่อว่าการบริการงานที่ดีและประสบความสำเร็จความพยายามของทุกห้วงโซ่ และความทะเยอทะยานขององค์กรต้องมีมากกว่าทรัพยากรที่มีอยู่ จึงมีความจำเป็นต้องทรัพยากรของตนเอง โดยจะไม่นำความสำเร็จทั้งหมดมาอยู่ในตะกร้าใบเดียว จำเป็นต้องกระจายความเสี่ยงออกไป ด้วยการร่วมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างบูรณาการ แต่เรายังคงประสบความสำเร็จและเป็นผู้นำ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ “กลไกและเครื่องมืออันสำคัญที่ทรงประสิทธิภาพในการสร้าง ดำรงคุณธรรม จริยธรรม ให้กับสังคมและประเทศชาติมีมั่นคงตลอดไป ด้วยการใช้ทรัพยากรและเครื่องมือที่มีอยู่ทั้งหมดถวายเป็นการสนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษาพระพุทธศาสนาและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางกา กำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมถึงต้องส่งและทำนุบำรุงดูแลรักษา อีกทั้งยังต้องจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมตามหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ เปรียบเสมือนต้องเตรียมความพร้อมและตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการที่จะรับสนองงาน ประสานงาน และถวายเป็นการสนับสนุนกิจการและการบริหารคณะสงฆ์ เปรียบเสมือนงานธุรการของศาลที่ต้องส่งเสริมให้การบริหารงานคดีเป็นได้ด้วยความเป็นธรรมและเรียบร้อย^{๑๔๔}

ตารางที่ ๒.๑๙ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๘, หน้า๑๔๕-๑๕๑)	กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ ๑. อย่าแยกส่วนทำ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมต้องเป็นองค์กรหลักในการทำงานใกล้ชิด ๒. ทำงานบูรณาการร่วมกับองค์กรเครือข่าย ๓. เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีหน้าที่และ

^{๑๔๔}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘), หน้า๑๔๕-๑๕๑.

ตารางที่ ๒.๑๙ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	งบประมาณในการดูแลชุมชนท้องถิ่นทั้งระบบ ๔. ปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพทางด้านบริหารจัดการ ใช้วิกฤติ โอกาส และจุดแข็ง เป็นตัวขับเคลื่อน

๒.๕.๓ การเผยแผ่พระศาสนาสู่สากล

โลกปัจจุบันเป็นโลกของวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่โลกไสยศาสตร์ แม้แต่นักวิทยาศาสตร์ที่ชื่อเสียงอย่างอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เจ้าของทฤษฎีแห่งความสัมพันธ์ ยังยอมรับและกล่าวว่า “ศาสนาในอนาคตจะเป็นศาสนาครอบจักรวาล อยู่เหนือตัวตน และหลีกเลี่ยงลัทธิคัมภีร์และ เทววิทยา เป็นศาสนาครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตใจ มีพื้นฐานตั้งอยู่บนความรู้สึทางศาสนาจากประสบการณ์ของสรรพสิ่งทั้งทางด้านธรรมชาติและจิตใจ ในฐานะเป็นเอกภาพที่มีความหมาย พระพุทธศาสนาเข้ากันได้” และท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า “ถ้าจะมีศาสนาอื่นใดที่จะไปกันได้กับความประสงค์ทางด้านวิทยาศาสตร์สมัยให้พระพุทธศาสนา” ๖ ประกอบกับปัจจุบันเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ที่มนุษยชาติสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและจึงเป็นโอกาสในการที่จะเผยแผ่ศาสนาพุทธที่เป็นวิทยาศาสตร์ให้ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศให้มากขึ้น

๑. จัดทำแผนการเผยแผ่พระศาสนา จัดให้มีการทำแผนเผยแผ่พระศาสนาในระหว่างประเทศทั้งระยะยาวและระยะสั้นที่มีความเป็นไปได้ด้วยการทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนและตัวชี้วัดที่ชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยต่อยอดจากต้นทุนเดิมที่ได้มีดำเนินระดับนานาชาติเป็นตัวตั้ง เช่น พระไตรปิฎกฉบับนานาชาติ หรือการที่องค์การสหประชาชาติได้เห็นความสำคัญของพระประกาศให้วันวิสาขบูชา อันเป็นวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นพุทธศาสนิกชนทั่วโลก” เป็นต้น

๒. ส่งเสริมพระธรรมทูตในต่างประเทศ ส่งเสริมเกี่ยวกับเผยแผ่พระศาสนาโดยพระธรรมทูตให้มากยิ่งขึ้นอย่างเป็นเอกภาพ ด้วยการกำหนดให้มีเป้าหมายให้เรื่องแผนงาน โครงการงบประมาณที่ควรได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการและการติดตามประเมินผล

๓. ทำข้อตกลงความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนระหว่างประเทศปัจจุบัน มีสถาบันการศึกษาในต่างประเทศและในประเทศที่เปิดการเรียนการสอนวิชาการพระพุทธศาสนาจำนวนมีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือ

ทางวิชาการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการและถูกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๔๕}

ตารางที่ ๒.๒๐ การเผยแผ่พระศาสนาสู่สากล

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
โชติ บดีรัฐ (๒๕๕๑, หน้า ๑๑๕-๑๑๖).	โอกาสในการที่จะเผยแผ่ศาสนาพุทธที่เป็นวิทยาศาสตร์ ให้ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศให้มากขึ้น ๑. จัดทำแผนการเผยแผ่พระศาสนา ๒. ส่งเสริมพระธรรมทูตในต่างประเทศ ๓. ทำข้อตกลงความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนระหว่าง ประเทศปัจจุบัน

๒.๕.๔ ความอยู่รอดของคณะสงฆ์ไทย

หันกลับไปดูศาสนาตรง ๆ คงไม่มีใครปฏิบัติได้ว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาไปหลายอย่าง เรามีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในต่างประเทศอย่างกว้างไกลชนิดที่ไม่เคยมีมาก่อนทั่วทุกมุมโลกมีพระพุทธศาสนาไปเยี่ยมเยียน มีพระภิกษุไปปักหลักสร้างวัดวาอารามอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกทวีป ธงชัยแห่งพระอรหันต์ได้ไปโบกสะบัดอยู่ทั่วไป ทั้งนี้ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนทุกฝ่าย ด้านการศึกษาเรามีมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามกฎหมายเกิดขึ้น ๒ แห่ง แต่มีแขนงกระจายไปทั่วประเทศเพื่อผลิตประชากรให้ได้คุณภาพป้อนกระบวนการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเกิดมรรคเกิดผลและยังแผ่ไปยังเยาวชนของชาติมากมายอีกด้วย แต่ในอีกมุมหนึ่งเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาถูกรุกรานในหลายด้าน บางอย่างก็มองเห็นได้ง่าย บางอย่างอาจจะทองเห็นได้ยาก ซึ่งเหตุการณ์เหล่านั้นอาจจะยกมาเป็นกรณีศึกษาเป็นพอให้เห็นประเด็น ๆ ได้ดังนี้

๑. บ้านเมืองเจริญขึ้นแต่ศาสนาถอยหลัง นั่นคือผู้เข้ามาบวชจำพรรษาน้อยลง มีผู้บวชมากแต่บวชจำพรรษาน้อย เขาจะขอบวช ๗ วัน ๑๕ วันเสียมากกว่า ประเด็นนี้รวมไปถึงผู้ที่จะมาบวชเป็นสามเณรเพื่อเป็นศาสนทายาทที่น้อยลงไปอย่างน่าใจหายอีกด้วย การที่มีผู้เข้ามาบวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนเป็นศาสนทายาทน้อยนี้ จะมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในระยะ

^{๑๔๕}โชติ บดีรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

ยาวอย่างรุนแรง น่าจะต้องคิดหาแนวทางรับมืออย่างเร่งด่วนที่สุดเพื่อไม่ให้เหตุการณ์มันสายเกินไป อะไรคือสาเหตุ ต้องตอบว่าเพราะสาเหตุอย่างน้อยสามประการคือ

๑.๑ ครอบครัวคนไทยเล็กลง เพราะสถิติการเกิดน้อยลงมาก พ่อแม่สามารถดูแลลูกได้ทั่วถึงเด็กที่เกิดมามีทางเลือกในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองมากขึ้น ไม่ต้องหันหน้ามาหาพระพุทธรูปก็สามารถอยู่รอดก้าวหน้าได้ ภาครัฐก็แข่งขันกันทำงานบริการประชาชนตามกระแสโลกและกระแสการเมืองที่จะต้องหาแนวทางเสนอนโยบายแข่งขันกันให้ประชาชนได้เห็นว่าคุณค่าตรงตำแหน่งนั้น ๆ หรือตนควรจะได้รับเลือกเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้นำรัฐผู้กำหนดนโยบายแห่งรัฐ ครอบครัวจึงสุขสบายขึ้นมุ่งส่งเสริมบุตรหลานให้เจริญก้าวหน้าอย่างเห็นทันตา และอยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ได้รับบริการจากรัฐอย่างดี ต่างจากการบวชเป็นสามเณรเป็นศาสนทายาทที่ต้องต่อสู้กับปัญหาหลายประการ รวมทั้งต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่เป็นยากสำหรับผู้ที่ยังไม่ศรัทธา

๑.๒. การศึกษาพัฒนาชีวิต ปัจจุบันทางภาครัฐสามารถจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวางทั่วถึงประชากรที่เกิดมาใหม่จนอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนต่าง ๆ ต่างแย่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาของตนหรือที่ตนสังกัด สภาพการณ์นี้ส่งผลดีต่อประชาชนแน่นอน ส่งผลให้สถานศึกษาต้องแข่งขันกันพัฒนาสถานศึกษาของตน ๆ ทั้งด้านวิชาการ บุคลากร สถานที่และอื่น ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ศึกษาและผู้ปกครอง แต่สำหรับพระพุทธรูปศาสนาจะพบปัญหาสำคัญคือเมื่อเปรียบเทียบด้านการศึกษาแล้วจะมองเห็นภาพว่าการศึกษาของเราล้าหลังไม่น่าสนใจ ไม่มีการปรับปรุงไปในทิศทางที่ควรจะเป็น การบริหารการจัดการที่ยังเป็นแบบโบราณ ครูอาจารย์ผู้สอนที่ยังไม่มีระบบการพัฒนาศักยภาพในทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพแห่งความเป็นจริงในปัจจุบันทุนการศึกษาที่เป็นรูปธรรมไม่ปรากฏ ที่ทำกันอยู่เป็นเรื่องบุคคล เป็นเรื่องของเจ้าสำนักนั้น ๆ ที่จะแสดงความสามารถกันไป สถาบันสงฆ์อย่างดีที่สุดคืออยู่ให้ทำ ผู้ที่เป็นเจ้าสำนักจะต้องรู้จักพินอบพิเทาต่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงขึ้นไปเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน มิฉะนั้นสำนักเรียนอาจจะล้มครืนลงเมื่อไรก็ได้ อย่างที่เป็นมาแล้วหลายสำนัก โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญแต่ละแห่งต่างก็กำลังค้นหาความรอดตาย เพราะนักเรียนน้อยลง ๆ แรงแขึ้นทุกที ยังไม่เคยได้ยินข่าวคณะสงฆ์แสดงความห่วงใยใด ๆ ออกมาเลย มีแต่ได้ยินว่า “ไม่มีสามเณร ไม่มีสามเณร” ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกอีกปาละที่ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาให้พระพุทธรูปศาสนาต้องสิ้นสลายไปจากสังคมไทยในอนาคตอันใกล้ได้ทั้งสิ้นยุคก่อนแต่โรมาการศึกษาอยู่ในวัด พระภิกษุสงฆ์เป็นต้นแบบแห่งการศึกษา ลูกท่านเหล่านั้นที่ได้ดิบได้ดีที่ช่วยสร้างชาติมาก็ล้วนได้รับการบวชเรียนการศึกษามาจากวัด จากพระพุทธรูปศาสนา แต่ปัจจุบันนี้ไม่ใช่เสียแล้ว

๑.๓ องค์การสงฆ์กับสถานการณ์ หมายความว่าองค์การสงฆ์มุ่งกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ นี่ก็ไม้ออกว่าจะแสดงบทบาทของตนอย่างไรในสถานการณ์เช่นนี้ เพราะไม่เคยนึกว่าจะเป็นพระสงฆ์ส่วนมากยังไม่ตื่น อีกส่วนหนึ่งตื่นแล้วแต่ยังไม่สามารถหาทางออก ส่วนหนึ่งพบทางออกแล้วแต่ไม่มีต้นทุนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เมื่อรวมแล้วยังไม่มีภาพอะไรเลยที่จะบ่งบอกว่าเรากำลังวางแผนรับสถานการณ์อันน่ากลัวนั้น จึงไม่มีเอกภาพที่จำเป็นทำอะไรเป็นรูปธรรม

การเตรียมรับสถานการณ์ยังเป็นเรื่องส่วนบุคคลเหมือนเดิม ภาพที่ปรากฏในโอกาสต่อ ๆ ไปจึงน่าจะเป็นเรื่องของวัดที่มีอยู่มากมายจะกลายเป็นวัดร้าง ศาสนทายาทคือพระภิกษุสงฆ์ที่ด้อยคุณภาพ กลายเป็นกลุ่มคนประหลาดในสังคมไทยและสังคมโลก เพียงแต่ในยุคนี้เด็กรุ่นใหม่ยังไม่รู้ว่าพระสงฆ์คืออะไร ก็ลองนึกภาพดูว่าอีก ๒๐ ปีข้างหน้าจะเกิดอะไรขึ้น เหล่านี้ขอยกมาพอเป็นเพียงตัวอย่าง กรณีศึกษายังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายให้ชวนคิดสำหรับอนาคตพระพุทธศาสนาอันล้ำค่าของเรา และของชาวโลก

๒. เศรษฐกิจบีบคั้น ระบบทุนนิยมเข้ามาโหมกระหน่ำอย่างรุนแรง ศาสนารับสถานการณ์ คนทั่วไปมัวแต่คลั่งไคล้กับกระแสเศรษฐกิจจนลืมคิดถึงสภาพทางจิตใจของตน เขามองไม่เห็นว่าการเมืองจะมีความสุขแก่เขาได้ ในขณะที่พระสงฆ์ส่วนมากก็ “ง” ไม่ได้ทำหน้าที่ยับยั้งหรือชี้แจงให้สังคมได้เข้าใจความจริงของชีวิตเท่าที่ควร ที่ทำก็ทำกันไปตามยถากรรม ไม่ได้รับการพัฒนาวិธีการเท่าไรนัก จึงยากที่จะต้านทานกระแสโลกได้

๓. การเมืองที่เปลี่ยนไป การแข่งขันกันทางการเมืองสูงขึ้นมาก การลงทุนทางการเมืองมีสูงผลประโยชน์ทางการเมืองเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะลงตัวทำให้ภาพทางศาสนาพราหมณ์ลงไปอย่างหนักยิ่ง ทำให้สังคมมองว่าศาสนาจะไร้ค่าลงไปทุกที ยิ่งนักการเมืองไม่กลัวบาป ไม่กลัวนรกสวรรค์ ยิ่งเป็นปัญหาที่ศาสนายากจะเดินก้าวไปข้างหน้าอย่างสง่างามและมั่นคง การเมืองคือส่วนที่มีอำนาจในการชี้ชะตาของคนในชาติและของทุก ๆ อย่างในบ้านเมือง เพราะการเมืองคือส่วนที่จะกำหนดนโยบายให้ทุกอย่างในเมืองเป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการด้วยการออกกฎหมายมาบังคับใช้ให้ทุกคนต้องทำตามข้อนี้ดูตัวอย่างพระพุทธศาสนาในประเทศลาวได้ชัดเจน

๔. กระแสเสรีภาพจากโลกตะวันตก เสรีภาพที่มาก่อนเอกภาพย่อมเป็นเสรีภาพสมบูรณ์ไม่ได้เลยแต่โลกปัจจุบันกำลังคลั่งไคล้เสรีภาพแบบนั้น คนที่คลั่งเสรีภาพจึงพร้อมแสดงออกในการคัดค้าน ลบล้างดูหมิ่นศาสนาอย่างไม่ต้องเกรงใจ วัฒนธรรมเกรงใจค่อย ๆ เลือนหายไปทุกทีเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสังเวชใจยิ่ง เรื่องดูเผิน ๆ จะเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ศึกษาดูให้ลึกก็จะพบว่านั่นคือภัยร้ายทำลายชาติที่หลังไหลมาจากต่างชาติแต่ชนในชาติยินยอมพร้อมใจรับจึงนับเป็นภัยอันตรายที่มองไม่ค่อยเห็นเหมือนยาพิษที่ผสมอยู่ในน้ำดื่ม^{๑๔๖}

^{๑๔๖} พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สญญโต), *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๙๖-๙๗.

ตารางที่ ๒.๒๑ ความอยู่รอดของคณะสงฆ์ไทย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สญญโต) (๒๕๔๙, หน้า ๙๖-๙๗)	๑. บ้านเมืองเจริญขึ้นแต่ศาสนาถอยหลัง นั่นคือผู้เข้ามาบวชจำพรรษาน้อยลง ๒. เศรษฐกิจบีบคั้น ระบบทุนนิยมเข้ามาโหมกระหน่ำอย่างรุนแรง ศาสนารับสถานการณ์ คนทั่วไปมัวแต่คลั่งไคล้กับกระแสเศรษฐกิจจนลืมคิดถึงสภาพทางจิตใจของตน ๓. การเมืองที่เปลี่ยนไป การแข่งขันกันทางการเมืองสูงขึ้นมาก ๔. กระแสเสรีภาพจากโลกตะวันตก

๒.๔.๕ การกิจของสงฆ์เพื่อความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

๑. ด้านการปกครองการปกครองหมายถึงการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎข้อบังคับคำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๑๔๗} ในสมัยพุทธกาลการปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบันเพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลกแต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาคพระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยพระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตนแต่ในสังฆกรรมทั้งปวงสงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกที่จะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลักเนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อยดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆมีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ส่วนหลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัยไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งขมณฑลฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียวเพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปด้วยดีมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์

^{๑๔๗} กรมการศาสนา, วินัยบัญญัตินักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

ภายในวัดซึ่งได้แก่เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสโดยในมาตรา ๓๖ - ๓๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมการดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัดการปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของวัดด้วยดี^{๑๔๘}

การปกครองหมายถึงภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายข้อบังคับระเบียบคำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสเจ้าคณะตำบลเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะภาคเจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทภิกษุหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำเพ็ญกุศลบารุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธีคือ ๑. นิคคหวิธีคือการชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ ๒. ปัคคหวิธีคือการยกย่องคนที่ควรยกย่อง ๓. ปวารณาวีรียคือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกันทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ ๑) พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว ๒) กฎหมายบ้านเมืองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา^{๑๔๙}

วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎระเบียบกติกาเฉพาะของแต่ละวัดแล้วยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักรและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทยเช่นกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมายมหาเถรสมาคมกฎกระทรวงเป็นต้นแต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการพระธรรมวินัยเป็นสำคัญในส่วนของการปกครองบุคลากรภายในวัดที่นอกเหนือจากภิกษุสงฆ์สามเณรซึ่งได้แก่ศิษย์วัดแม่ชีคนงานรวมทั้งฆราวาสผู้อาศัยในวัดคนอื่นๆ เจ้าอาวาสจะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวัดและกระจายอำนาจหน้าที่เพื่อช่วยกันดูแลและพัฒนาวัดบุคลากรทั้งหมดที่มีอยู่ภายในวัดรวมทั้งคณะกรรมการบริหารวัดล้วนมีความสำคัญเพราะต่างก็มีส่วนรับผิดชอบต่อกิจการของวัดและมีส่วนทำให้วัดก้าวหน้าหรือตกต่ำได้เช่นกันแต่หากช่วยกันบริหารวัด

^{๑๔๘} คะเนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพงจังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

^{๑๔๙} พระเมธีธรรมมารถ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๖.

โดยปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้หมั่นปรักษาหาหรือเกี่ยวกับกิจการของวัดเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการของส่วนร่วมก็จะทำให้ภารกิจของวัดประสบความสำเร็จได้^{๑๕๐}

๒. ด้านการศาสนศึกษา การที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งสังคมสงฆ์ขึ้นมานั้นก็เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้พระภิกษุทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพราะต้องสมาทานศึกษาประพฤติปฏิบัติส่วนสิกขาทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสำหรับตนคำว่าสิกขาหมายถึงการศึกษาส่วนสิกขาบทหมายถึงเรื่องที่จะต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตามพระภิกษุทั้งหลายที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจึงมีฐานะเป็นนักศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังเป็นพระเสขะบุคคลคือบุคคลที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนอบรมและพัฒนาตนเองอยู่เสมออดังนั้นในอดีตจึงมีประเพณีไทยที่เรียกว่า “บวชเรียน” คือบวชแล้วจะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความเป็นบัณฑิตคือมีปัญญาที่สามารถพึงได้ซึ่งประเพณีการบวชเรียนนี้เป็นสิ่งที่ชาวไทยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันโดยเหตุนี้ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและการให้ความรู้หรือแสงสว่างทางปัญญาแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่วัดมีอาจปฏิเสธได้ซึ่งวัดเองได้ดำเนินการในส่วนนี้มาเป็นระยะเวลานานจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับด้วยดีในหมู่ประชาชนชาวไทยแม้ปัจจุบันบทบาททางด้านการศึกษาของวัดจะมีได้เป็นไปอย่างกว้างขวางเหมือนในอดีตที่ผ่านมาเพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตามแต่ถึงกระนั้นวัดยังคงไว้ซึ่งสาระและความสำคัญทางการศึกษาอย่างมั่นคงเสมอมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการทางการศึกษาแก่บุคลากรในวัดนั้น^{๑๕๑}

กรมการศาสนาได้ให้ความหมายไว้ว่าการศาสนศึกษาหมายถึงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลีแผนกสามัญศึกษารวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆวิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๑๕๒}ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสนามหลวงแผนกธรรมมีหลักสูตรคือนักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็นนักธรรมชั้นตรีนักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอกส่วนหลักสูตรธรรมศึกษาแบ่งเป็นธรรมศึกษาชั้นตรีธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลีเพราะว่าภาษาบาลีเป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเหตุที่พระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกอรรถกถาฎีกาและอื่น ๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้นแม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลีประสงคจะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิโดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น

^{๑๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า๕๑.

^{๑๕๑} อ้างแล้ว, หน้า๗๖.

^{๑๕๒} กรมการศาสนา, **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า๑.

คือบาลีไวยากรณ์ชั้นประโยค ๑ – ๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘และ๙ ผู้สอบได้ประโยคป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ – ๒ ได้รับวุฒิบัตรชั้นประโยคป.ธ. ๓ – ๘ได้รับประกาศนียบัตรและพัทธศชั้นประโยคป.ธ. ๙ได้รับปริญญาบัตรและพัทธศเป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค๙ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตย์เท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิการพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยดำเนินการในสองสถาบันคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{๑๕๓}

การศาสนศึกษาหมายถึงการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้นเป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี๒ประการคือ

๑. คันถะธรรคคือธรรคฝ่ายคัมภีร์กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธรรคคือธรรคฝ่ายเจริญวิปัสสนากิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐานซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด^{๑๕๔}

๓. ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมการเผยแผ่ศาสนธรรมหมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้แก่การเทศนาการปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งในวัดและนอกวัดการบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนาการดำเนินการใดๆของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทาง

^{๑๕๓}กรมการศาสนา, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า๑๓ – ๑๔.

^{๑๕๔}พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า๗๗.

พระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัดเชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้นการประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๓.๑ งานพระธรรมทูตดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศพ.ศ.๒๕๐๘โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆในด้านเศรษฐกิจสังคมการปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติแนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้แก่การเทศน์การบรรยายการสนทนาธรรมมีกถาแนะนำฝึกสมาธิเป็นพุทธมามกะนำพัฒนาท้องถิ่นสาธิตและนำจัดกิจกรรมวัตถุประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ ๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน ๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน ๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๓.๒ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านโดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓.๓ งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการและประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๓.๔ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อนเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๓.๕ การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ความประพฤติจิตใจโดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เรียกพุทธมามกอาจารย์แบ่งเป็น ๓ คณะคือคณะประถมพุทธมามกะได้แก่เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะได้แก่เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบคณะอุดมพุทธมามกะได้แก่เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๓.๖ การเผยแพร่ทางสื่อมวลชนเป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์วารสารนิตยสารเผยแพร่ธรรมในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๓.๗ การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัดได้แก่โครงการอุทยานการศึกษาการจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานกีฬาเป็นต้น^{๑๕๕}

๔. ด้านการสาธารณูปการสาธารณูปการหมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆการพัฒนาเหล่านี้ได้แก่การดูแลการทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัดการดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่เช่นพระอุโบสถเมรุอาคารเรียนหอธรรมกุฏิศาลาการเปรียญเป็นต้นงานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญและนอกจากนั้นกรมการศาสนาได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการโดยวัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัดบริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาสถานที่ร่มรื่นมีลานวัดสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลมีถังรองรับขยะมีถนนทางเดินเท้าภายในวัดวัดควรมีประตูเปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัดมีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆเพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควรการทำสีเสนาสนะก็ตีแผ่นป้ายก็ตีให้ใช้สีเรียบๆไม่ฉูดฉาดการปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัดให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่มน้ำใช้ไฟฟ้าที่อยู่อาศัยมีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลห้องน้ำห้องส้วมจัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม^{๑๕๖}

การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรืองมีศาสนวัตถุศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามบุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนสังคมสามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุขมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธีการให้การศึกษาการเผยแผ่ศาสนาธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง^{๑๕๗}

^{๑๕๕}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

^{๑๕๖}กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๗.

^{๑๕๗}พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

กิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๑๕๘}

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่าการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่างคือ

๑. อาวาสสปปายะที่อยู่เป็นสุขสบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็นเป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒. อาหารสปปายะอาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓. บุคคลสปปายะบุคคลเป็นที่สบายเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดคนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือภิกษุสงฆ์สามเณรอุบาสกอุบาสิกาและเด็กวัด

๔. ธรรมสปปายะธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๑๕๙}

๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์การศึกษาสงเคราะห์หมายถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยให้แก่ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาเป็นต้น^{๑๖๐}การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะคือ

๕.๑ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาวัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิงเรียนร่วมกับพระสงฆ์สามเณรปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๕.๒ โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่งคือโรงเรียนวัดศรีจันทร์จังหวัดสมุทรปราการโรงเรียนวัดบึงเหล็กจังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยาจังหวัดน่าน

๕.๓ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์

^{๑๕๘}พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาลิโร), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๑๕๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒-๑๓.

^{๑๖๐}กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า ๕ - ๖.

ทั้งสองแห่งเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากลนอกจากจะสอนธรรมแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียนเช่นวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๕.๔ ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กๆสอนหนังสือง่ายๆเบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระเป็นต้น^{๑๖๑}

การศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศอาทิตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้นได้แก่ชั้นประถมศึกษามัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษาวัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษาเป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัยโดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดามารดาที่ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์การสาธารณสงเคราะห์หมายถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์สามเณรภาคฤดูร้อนโครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาสพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคมเช่นให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆการสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการช่วยเหลือผู้ยากไร้เป็นต้น^{๑๖๒}

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดทวยกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัดวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนเมื่อ

^{๑๖๑}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘ – ๕๑.

^{๑๖๒}กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, หน้า ๗.

ประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๖๓}

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๑๖๔}

ตารางที่ ๒.๒๒ ภารกิจของสงฆ์เพื่อความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมการศาสนา, (๒๕๓๕, หน้า ๔)	ด้านการปกครองการปกครองหมายถึงการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎข้อบังคับคำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช
พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปญโญ) (๒๕๔๐, หน้า ๔๕)	เป็นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเติมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรืองมีศาสนวัตถุ
พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (๒๕๓๘, หน้า ๙)	กิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่องคือ ๑. การบูรณะและพัฒนาวัด ๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

^{๑๖๓}พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

^{๑๖๔}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๕.

๒.๖ ข้อมูลพื้นที่การวิจัย

การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม

สำหรับการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
๒. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน
๓. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ผู้อำนวยการครูและเจ้าหน้าที่
๔. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
๕. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
๖. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้
๗. วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้
๘. แต่งตั้งคณะกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย

ส่วนการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหมายถึงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อนุโลมตามภาระงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกงานออกเป็นงานดังนี้

- ๑) การบริหารงานวิชาการหมายถึงการดำเนินการทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ
- ๒) การบริหารงานบุคคลหมายถึงการคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอนการปฐมนิเทศทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี
- ๓) การบริหารงานธุรการและการเงินหมายถึงงานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

๔) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหมายถึงการดัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ที่เหมาะสมสะดวกสบายต่อการเรียนของนักเรียนตลอดจนครูคนงานและผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

๕) การบริหารงานกิจการนักเรียนหมายถึงการจัดการแนะแนวรวมทั้งการปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียนเช่นการจัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียนรวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

๖) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบายและจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบและในขณะเดียวกันนั้นทางโรงเรียนก็จะได้ทราบความคิดความต้องการของชุมชนอีกด้วยเพื่อจะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย^{๑๖๕}

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ ประกอบด้วยจำนวน ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดนครนายก จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด^{๑๖๖}

ตารางที่ ๒.๒๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒

ที่	โรงเรียน	ผู้จัดการ	ผู้อำนวยการ	บุคลากร รูป/คน
๑	พระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	พระเทพสิทธิญาณ รังษี วิ.	พระปริยัติกิจวิธาน	๔๗
๒	พระปริยัติธรรม วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	พระธรรมปริยัติ มุนี	พระครูปริยัติ ธรรมกิจ	๒๔

^{๑๖๕} กิตติ อิศานต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ม.ต้น-ม.ปลาย, หน้า ๓๒.

^{๑๖๖} คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

ตารางที่ ๒.๒๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ (ต่อ)

ที่	โรงเรียน	ผู้จัดการ	ผู้อำนวยการ	บุคลากร รูป/คน
๓	พระปริยัติธรรมวัดอุดมธานี ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก	พระครูปริยัติโพธิ สุนทร สุขขุณโน	พระครูขันติธรรม ธารี ขนติพลโล	๑๙
๔	ผาสุกวิทยา วัดผาสุกการาม ตำบลหนองคอก อำเภอเมืองชลบุรีจังหวัดชลบุรี	พระครูศรีสุตา ภิรม	พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญโญ	๑๓
๕	พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดทุ่งเหียง ตำบลหนองนาง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี	พระครูโสภณ พัฒนภิรม	พระครูสรวิชัย (วีระมหาวิโร)	๑๔
๖	พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา วัดเนินบุญญาราม ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	พระมหานรินทร์ หิริสมปนโน	พระมหานรินทร์ หิริสมปนโน	๑๙
๗	มงคลวิทยา วัดมงคลสามัคคีธัมมโทย ตำบลเพ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง	พระอธิการวิทยา จิตตธมโม	พระมหานิพนธ์ วีรพล	๑๘
๘	พระปริยัติธรรมอำนวยการวิทยา วัดโสภณวนาราม ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองจังหวัดระยอง	พระอธิการ ทรงศักดิ์ สงกิจใจ	พระอธิการ ทรงศักดิ์ สงกิจใจ	๗
๙	พระปริยัติธรรม วัดสุวรรณรังสรรค์ ตำบลสำนักทอง อำเภอบ้านฉางจังหวัดระยอง	พระครูวรธรรม โกษาภิรักษ์	พระมหาประวิทย์ โถมวาโท	๑๓
๑๐	พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดแจ้ง ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี	พระครูพิศาล สรวุฒิ	พระครูมงคลธรรม โสภณ	๑๓

ตารางที่ ๒.๒๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ (ต่อ)

ที่	โรงเรียน	ผู้จัดการ	ผู้อำนวยการ	บุคลากร รูป/คน
๑๑	ป้างจันตเขตวิทยา วัดตาพระยา ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	พระครูป้างจันต เขตคณารักษ์	พระครูป้างจันตเขต คณารักษ์	๗
๑๒	พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษา วัดสุวรรณมงคล ตำบลหนองเสม็ด อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด	พระครูมงคล ปัญญากร	พระครูมงคล ปัญญากร	๑๐

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและอธิบายข้อมูล ดังนี้

กมล รอดคล้ายและคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงาน ด้านการศาสนาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่านอกจากการจัดการศึกษา สงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว พระภิกษุยังให้ความสำคัญสงเคราะห์การศึกษา แก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งกองทุนการศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือ บุคคลผู้กำลังศึกษา จึงสรุปได้ว่าวัดและพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานที่อบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ ยากจน ขาดคนดูแล และเด็กกำพร้าบิดามารดาได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็ก และเยาวชนได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่พึงปรารถนาของสังคม^{๑๖๗}

^{๑๖๗} กมล รอดคล้าย และคณะ, “การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงานด้านการศาสนาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

ชัชฎุมิ สีสุมพ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการการบริหารจัดการที่ดีทุกด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมีองค์ประกอบ ๒ ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการบริหารจัดการ และส่วนด้านภาวะผู้นำและด้านกระบวนการบริหารจัดการเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ส่วนด้านการบริหารตามแผนบุคลากร การบริหารตามแผนงบประมาณการบริหารตามแผนการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาการวางแผนปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตรวจสอบถ่วงดุล การรายงานผลการจัดการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ พบว่ามีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากทุกรูปแบบ^{๑๖๘}

บรรจง เจริญสุข ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน ผลการศึกษา พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีสถานภาพการบริหารสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน พบว่า รูปแบบซึ่งเป็นวิธีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย ภารกิจสถานศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป แต่ละด้านประกอบด้วยภารกิจการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากที่สุดทุกด้าน^{๑๖๙}

โชติ บดีรัฐ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้และในการบริหารองค์กรมีการทำงานเป็นทีม ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคนมีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำโดยใช้คนตรงกับความรู้ความสามารถ ในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัดคุ้มค่าและตอบสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้า

^{๑๖๘}ชัชฎุมิ สีสุมพ, “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล” วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๘)

^{๑๖๙}บรรจง เจริญสุข, “การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน” ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒)

วัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานและแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง๔) สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ มีข้อเสนอแนะดังนี้ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่งมีความรู้ความสามารถให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้องโดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำมีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหารโดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจจริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาและตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป^{๑๗๐}

พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา ล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง มีการวางแผนไว้ตลอดปีตามประเพณีดั้งเดิมที่เคยทำติดต่อกันมา โดยรับนโยบายจากส่วนกลางแล้วมาปรับใช้ประยุกต์เข้ากับภูมิลำเนาท้องถื่น ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการใหม่ มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัย ส่วนมากด้านของพระสงฆ์จะดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็คล้อยตามความเชื่อพิธีกรรมในล้านนา ส่วนการคิดหาหลักธรรมคำสอนนั้นก็แสดงไปตามอาการที่มีอยู่ตามประเพณีนิยมส่วนการบริหารเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ สายงานของพระธรรมทูตมีการจัดอบรมฝึกฝนรับนโยบายและงบประมาณมาปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๗๑}

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า จะเน้นไปที่ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการร่วมเป็นเครือข่าย การควบคุมคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๔ ได้แก่ ด้านนโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัดและการมุ่งเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ และด้านการปกครองตนเองของสถาบัน ส่วนรูปแบบการบริหาร

^{๑๗๐} โชติ บดีรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๔).

^{๑๗๑} พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์), “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา”, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๓).

จัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ พบว่า สรุปได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) แบบองค์กรที่เน้นกระบวนการ ๒) แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท ๓) แบบวิสาหกิจหรือนวัตกรรม และ ๔) แบบเครือข่าย^{๑๗๒}

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า ๑) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านพัฒนาระบบการวางแผนและบริหารจัดการมีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้มี ๒) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษามีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๓) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียนมีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๔) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษามีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการ^{๑๗๓}

พชรพรรณ ชุ่มเปี่ยม ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร ควรดำเนินการดังนี้ ๑) ด้านการวางแผนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการถวายความรู้เกี่ยวกับการวางแผนเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ กรมการศาสนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำคู่มือรูปแบบ เกี่ยวกับการวางแผนให้กับวัดพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการบริหารและผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนของวัด ๒) ด้านการจัดองค์กร กรมการศาสนาควรจัดทำรูปแบบหรือแผนภูมิการจัดองค์กรให้แก่วัดเพื่อศึกษาและพิจารณาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการถวายความรู้เกี่ยวกับการจัดองค์กรแก่พระสังฆาธิการตามโอกาสและควรให้มีการศึกษาดูงานการจัดองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนหรือวัดที่มีการจัดองค์กรดีเด่น ๓) ด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการอบรมบุคคลที่เข้ามาบวชในพระพุทธ ศาสนาเพื่อให้มั่นใจว่าจะเข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยอย่างแท้จริงต้องให้การศึกษอบรมพระธรรมวินัยแก่ผู้เข้ามาบวช ทั้งก่อนบวช และระหว่างบวชสรรหาบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีความรู้ ความสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศาสนาศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ๔) ด้านการวินิจฉัยสั่งการ การบริหารวัดต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด เช่นร่วมแสดงความคิดเห็น

^{๑๗๒} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่, กรกฎาคม ๒๕๔๖, รายงานการวิจัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/full46077.pdf [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

^{๑๗๓} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑, แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.chusak.net/index.php?mo=21&catid=2130&fid=120304&detail> [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

เพื่อให้เจ้าอาวาสนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจก่อนสั่งการแต่ละครั้งต้องศึกษาและให้ความสำคัญกับทรัพยากรการบริหาร คือ บุคลากรเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ตัดสินใจเป็นอย่างดีก่อนการวินิจฉัยสั่งการ ๕) ด้านการควบคุมงานพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์การปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและและการกระทำอย่างเหมาะสมพระสังฆาธิการควรดำเนินการให้พระภิกษุทุกรูปในวัดมีภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ประชาชนควรจัดหางบประมาณเพื่อพัฒนาวัดให้มีสภาพที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมเช่น ความสงบร่มรื่น สะอาด สวยงาม สะดวกต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการศึกษาพระธรรมวินัย ๖) ด้านการประสานงาน ควรบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์การประสานงานที่ดีระหว่างประชาชนกับวัดควรจัดเครื่องวัดอย่างมีระบบเพื่อสะดวกต่อการให้บริการแก่ประชาชนในกิจการทางพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันควรร่วมมือกับชุมชนจัดโครงการปาฐกถาโครงการอุทยานการศึกษาเพื่อการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดต่อไป ๗) ด้านการเสนอรายงานทุกวัดควรจัดให้มีหอกระจายข่าวเพื่อประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดดำเนินการให้ชุมชนทราบ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ควรให้ความสำคัญกับการรายงานผลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด การรายงานผลแต่ละครั้งควรดำเนินการดังนี้ รวบรวม ตรวจสอบข้อมูลจัดประเภทเรื่องราว เรียงลำดับ สรุป และเตรียมเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการเผยแพร่ข่าวสาร^{๑๗๔}

ปรีชา กันธิยะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมประกอบด้วยปรัชญาคือคุณธรรมนำความรู้สร้างทักษะอาชีพพัฒนาสังคมวิสัยทัศน์คือเสริมสร้างคุณธรรมความรู้พัฒนามาตรฐานอาชีพอนุรักษ์สืบทอดศาสนพิธีพัฒนาคนดีมีคุณธรรมและความสมานฉันท์ให้สังคมเป็นสุขตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านพันธกิจมุ่งที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมบูรณาการระบบศาสนาวัฒนธรรมร่วมกับระบบการศึกษาพัฒนาจิตใจและความสามารถให้เยาวชนร่วมพัฒนาสังคมและส่วนรวมและเป้าหมายคือการมุ่งที่จะพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมศีลธรรมโดยอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันส่วนมากเห็นว่าด้านปัญหาในการบริหารโรงเรียนพระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ควรบริหารจัดการบุคลากรอย่างเหมาะสมด้านข้อเสนอแนะต่อการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมควรวางแผนร่วมกันทั้งผู้สนับสนุนและผู้รับผิดชอบด้านสภาพการจัดหลักสูตรและการสอนศีลธรรมควรจัดการศึกษาหลักธรรมโดยใช้เทคนิคและวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆด้านสภาพการนิเทศการสอนพระนิเทศมีน้อยโรงเรียนต้องการพระ

^{๑๗๔} พชรพรรณ ชุ่มเปี่ยม, “การบริหารงานพระสังฆาธิการในจังหวัดกำแพงเพชร”. รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

นิเทศโดยตรงด้านสภาพการพัฒนการสอนควรพัฒนาคุณภาพการบริหารโดยการอบรมด้านกระบวนการและแนวทางในการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมด้านสภาพการจัดสื่อการสอนยังขาดสื่อการสอนและงบประมาณในการจัดทำสื่อไม่เพียงพอด้านสภาพการจัดกิจกรรมควรจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญทางศาสนา ด้านสภาพการบริหารงบประมาณบริหารงบประมาณโดยเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดงบประมาณให้เพียงพอด้านสภาพการประเมินผลประเมินทั้งการเรียนการสอนหลักสูตรและวิธีการสอนด้านสภาพการบริหารทั่วไปสภาพอาคารสถานที่มีความพร้อมและเหมาะสมควรจัดห้องจริยธรรมในโรงเรียน๒. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมประกอบด้วยรูปแบบหลักของการบริหารแบบย่อยอีก๑๒รูปแบบดังนี้๑) รูปแบบหลักการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม๒) รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๓) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการหลักสูตรของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๔) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๕) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการจัดสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๖) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๗) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๘) รูปแบบการบริหารบุคคลของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๙) รูปแบบการบริหารงานการเงินของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๑๐) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านงานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๑๑) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน๑๒) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน^{๑๗๕}

สรุปได้ว่า วัดและพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติ ในด้านการศึกษา เป็นสถานที่อบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย การบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงานตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา มีรูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน เสริมสร้างคุณธรรมความรู้พัฒนามาตรฐานอาชีพอนุรักษสืบทอดศาสนพิธีพัฒนาคนดีมีคุณธรรมและความสามัคคีให้สังคมเป็นสุขตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการศึกษาพัฒนาจิตใจและความสามารถให้เยาวชนร่วมพัฒนาสังคม พร้อมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทาง

^{๑๗๕}ปรีชา กันธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑)

พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาบนพื้นฐานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
กมล รอดคล้าย และคณะ (๒๕๔๒)	พระภิกษุยังให้ความสำคัญของการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งกองทุนการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา จึงสรุปได้ว่าวัดและพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานที่อบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจน ขาดคนดูแล และเด็กกำพร้าบิดามารดาที่ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนา ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคม
ชัชฎิณี สีชมพู่ (๒๕๔๘)	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการการบริหารจัดการที่ดีทุกด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมีองค์ประกอบ๒ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการบริหารจัดการ และส่วนด้านภาวะผู้นำและด้านกระบวนการบริหารจัดการเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ส่วนด้านการบริหารตามแผนบุคลากร การบริหารตามแผนงบประมาณการบริหารตามแผนการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา การวางแผนปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตรวจสอบถ่วงดุล การรายงานผลการจัดการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พบว่ามีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากทุกรูปแบบ

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
บรรจง เจริญสุข (๒๕๕๒)	สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีสถานภาพการบริหารสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามข้อบ่งชี้ภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนพบว่า รูปแบบซึ่งเป็นวิธีการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย ภารกิจสถานศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป แต่ละด้านประกอบด้วยภารกิจการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากที่สุดทุกด้าน
โชติ บดีรัฐ (๒๕๕๔)	๑) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ มีผลดังนี้ ในการบริหารคนมีการสร้างและพัฒ นาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้และในการบริหารองค์กรมีการทำงานเป็นทีม ๒) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคนมีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำโดยใช้คนตรงกับความรู้ความสามารถ ในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัดคุ้มค่าและ

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	ตอบสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ๓) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานและแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ๔) สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔
พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) (๒๕๕๓)	แนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็คล้อยตามความเชื่อพิธีกรรมในล้านนา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๖).	การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ พบว่าสรุปได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) แบบองค์กรที่เน้นกระบวนการ ๒) แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท ๓) แบบวิสาหกิจหรือนวัตกรรม ๔) แบบเครือข่าย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ (๒๕๕๖)	๑) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านพัฒนาระบบการวางแผนและบริหารจัดการมีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้มี ๒) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษามีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๓) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านเสริมสร้าง

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	ความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียนมีโรงเรียนที่มี ความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๔) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านส่งเสริมการมี ส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษามีโรงเรียน ที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการ
พชรพรรณ ชุ่มเปี่ยม (๒๕๔๘)	แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกำแพงเพชร ควรดำเนินการดังนี้ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์การ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการวินิจฉัยสั่งการ ๕) ด้านการควบคุมงาน ๖) ด้านการประสานงาน ๗) ด้านการเสนอรายงาน
ปรีชา กันธิยะ (๒๕๕๑)	๑. สภาพการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการ สอนศีลธรรมประกอบด้วยปรัชญาคือคุณธรรมนำ ความรู้สร้างทักษะอาชีพพัฒนาสังคมวิสัยทัศน์คือ เสริมสร้างคุณธรรมความรู้พัฒนามาตรฐานอาชีพ อนุรักษ์สืบทอดศาสนาพิธีพัฒนาคนดีมีคุณธรรมและ ความสมานฉันท์ให้สังคม ๒.รูปแบบหลักของการบริหารแบบย่ออีก๑๒รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบหลักการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมใน การสอนศีลธรรม ๒) รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนที่พระมีส่วน ร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๓) รูปแบบย่อการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการ หลักสูตรของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอน

ตารางที่ ๒.๒๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	ศีลธรรมในโรงเรียน ๔) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๕) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการจัดสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๖) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๗) รูปแบบย่อยการบริหารงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๘) รูปแบบการบริหารบุคคลของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ปรีชา กันธิยะ (๒๕๕๑)	๙) รูปแบบการบริหารงานการเงินของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๑๐) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านงานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๑๑) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๑๒) รูปแบบย่อยการบริหารงานทั่วไปด้านงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและอธิบายข้อมูล ดังนี้

ดาราดาว ธรรม ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีองค์ประกอบ ๑๑ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า ๕ ปัจจัย ปัจจัยกระบวนการ ๔ ปัจจัย และปัจจัยผลลัพธ์ ๑ ปัจจัย ๒) ตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อใช้ในการอธิบายขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ และเป็นองค์ประกอบภายในระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน ๕๕ ตัวบ่งชี้ ๓) ผลการตรวจสอบระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านระบบคุณภาพและผู้บริหารระดับสูงของบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ และการนำระบบไปทดลองใช้ พบว่าระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ได้ทำการพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้บัณฑิตวิทยาลัยทั่วไป^{๑๗๖}

ปฏิกานต์ มหรรณานิบัติ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการของทุกภารกิจอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก โดยภารกิจงานด้านหลักสูตรมีรายละเอียดของภารกิจ ๔ ประการ ด้านการเรียนการสอนมี ๔ ประการ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษามี ๔ ประการ และด้านการประชุมอบรมสัมมนาวิชาการมี ๓ ประการ ส่วนด้านหน้าที่การบริหารงานวิชาการ โดยด้านหน้าที่การวางแผนมีรายละเอียดของหน้าที่ ๔ ประการ ด้านหน้าที่การจัดหน่วยวนและจัดบุคลากรมี ๕ ประการ ด้านหน้าที่การนำมี ๕ ประการ และด้านหน้าที่ควบคุมมี ๔ ประการ ๒) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการมีองค์ประกอบหลักอยู่ ๔ ส่วนสำคัญ คือ ส่วนที่ ๑ แนวคิดพื้นฐานประกอบด้วยความนำ แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ องค์การบริหารประกอบด้วยคณะผู้บริหาร ๓ ระดับ ผู้บริหารระดับสูง คณะกรรมการ หน้าที่การบริหาร ภารกิจบริการ และรายละเอียดของภารกิจการบริหารงานวิชาการ ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบ และส่วนที่ ๔ ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะ

^{๑๗๖}ดาราดาว ธรรม, “การพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข๓) ผลการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง รูปแบบเป็นการวางกรอบไว้กว้าง ๆ เพื่อสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ^{๑๗๗}

พิสิฐ เทพไกรวัล ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย กระบวนการสร้างเครือข่าย ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ขึ้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย ๒) ขึ้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ๓) ขึ้นสร้างพันธสัญญาร่วมกัน ๔) ขึ้นบริหารจัดการเครือข่าย ๕) ขึ้นพัฒนาความสัมพันธ์ และ ๖) ขึ้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ ๑) ลักษณะหรือกิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของเครือข่าย ๒) ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา ๓) เทคนิค/วิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ๔) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ของเครือข่าย ๕) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย และ ๖) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล ผลการทดลองใช้รูปแบบเครือข่าย ความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า กลุ่มบุคคล หน่วยงาน/องค์กรที่สมัครใจรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำชุมชน สถาบันทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มศิษย์เก่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการตามกระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทเพื่อทราบจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไปแล้วสรุปรวมจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานแต่ละด้าน เพื่อกำหนดเป้าหมายในการทำงาน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และจัดทำแผนพัฒนาร่วมกัน มีโครงการเกิดขึ้นหลายโครงการในโรงเรียนทั้ง ๒ แห่ง การดำเนินงานตามโครงการเสร็จสิ้นในหนึ่งปีการศึกษาผลการประเมินโครงการพบว่า ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคลและบริหารทั่วไป และส่งผลกระทบต่อนักเรียนตามขอบข่ายที่คาดหวังสูงกว่าปีที่ผ่านมา^{๑๗๘}

^{๑๗๗}ปฏิภาณ มหรรณานิธิ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๔).

^{๑๗๘}พิสิฐ เทพไกรวัล, “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก” *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔).

Gullatt และ Lofton ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่สัมฤทธิ์ผลทางด้านวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการบริหาร การบริหารงานและการจัดเวลาในการทำงาน รวมทั้งการจัดองค์การจะเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำนายความสำเร็จและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา คือ การส่งเสริมความสามารถและการพัฒนาการสอนของอาจารย์ การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษา การตัดสินใจแก้ปัญหา และการส่งเสริมบุคลากรอาจารย์ในการทำงานเป็นทีม จะช่วยลดภาระความคับข้องใจและความกดดันจากภายนอกที่สำคัญ คือ การบริหารงานเป็นทีมร่วมกัน ทั้งการวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนการสอน ตลอดจนการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองชุมชน^{๑๗๙}

พระราชปริยัติ (สฤณี ประธาตุ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงสร้างการบริหารงานวิชาการเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ แต่มีจุดเด่นคือวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือมุ่งให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการ พระพุทธศาสนา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อการบริหารงานด้านอื่น ๆ คือ ด้านการบริหารบุคลากรทางวิชาการ ที่ตั้งกระจายกำลังคนไปตามวิทยาเขตทั่วประเทศ ทำให้แต่ละวิทยาเขตต้องเร่งสร้างบุคลากรทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ อีกทั้งต้องเสริมสร้างระบบการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของมหาวิทยาลัยให้รวดเร็วและทั่วถึง สำหรับด้านหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลของมหาวิทยาลัยที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้พบว่าการจำกัดให้จัดหลักสูตรเฉพาะทาง จึงไม่สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป จึงมีจุดอ่อนอยู่ตรงที่การจัดการเรียนการสอนยังอยู่ในระดับปริญญาตรีแทนการพัฒนาหลักสูตรในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ในด้านพระพุทธศาสนาและการวัดประเมินผลที่กระจายไปตามวิทยาเขต ไม่มีการจัดระบบมาตรฐานของมหาวิทยาลัยได้ สำหรับการบริหารงานวิชาการที่ได้รับผลจากมาตราต่าง ๆ ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานบุคลากร ทำให้มีจุดอ่อนที่จะต้องพัฒนาอย่างรีบด่วนคือ การเพิ่มพูนองค์ความรู้ในระดับปริญญาที่สูงขึ้น และตำแหน่งทางวิชาการ เนื่องจากมาตราในหมวด ๒ ของพระราชบัญญัติได้ล้าเนื้อความของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ของสำนักงานการอุดมศึกษา^{๑๘๐}

^{๑๗๙}Gullatt, D.E. and Lofton, B.D., The principals role in promoting academic gain. [CD-ROM]. Abstract from : Database : ERIC, ERIC#ED, 2000.

^{๑๘๐}พระราชปริยัติ (สฤณี ประธาตุ), “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

เพชริน สงค์ประเสริฐ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และครูฝ่ายวิชาการมี ๔ องค์ประกอบหลัก ดังต่อไปนี้ ๑.๑ ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ประกอบด้วยพฤติกรรมของผู้นำด้านการจัดองค์กรเพื่อการเรียนการสอน การวางแผนองค์กรเพื่อการสอน การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารการเรียนการสอน การจัดโครงการพัฒนาบุคคล การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ๑.๒ การพัฒนาทีมงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วย การรับรู้และค้นหาปัญหา การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนปฏิบัติการ การนำไปปฏิบัติ การประเมินผล ๑.๓ ภารกิจและขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ แก่ชุมชน ๑.๔ กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนงาน วิชาการ การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบประเมินผลงานวิชาการ การปรับปรุงงานวิชาการ ๒) รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๒.๑ ด้านภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ๒.๒ ด้านการพัฒนาทีมงานวิชาการในสถานศึกษา ๒.๓ ด้านภารกิจและขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษา ๒.๔ ด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นนี้ ผลการประเมินพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ๓) การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลให้ผู้บริหาร / หัวหน้างานวิชาการมีพฤติกรรมและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบทบาทผู้นำทางวิชาการ และบริบทของสถานศึกษา บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและขั้นตอนการทำงานเป็นทีม สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างเป็นรูปธรรม ๔) การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหลังจากการทดลอง ยืนยันรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ๔ องค์ประกอบ ที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเป็นไปได้และเหมาะสมอยู่ในระดับมาก^{๑๔๑}

^{๑๔๑}เพชริน สงค์ประเสริฐ, “พัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๐).

เตือนใจ รักษาพงศ์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก คือ ๑. การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้และการนิเทศการสอน ๒. กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การระบุนิยามความรู้ การพัฒนาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้และการเรียนรู้ ๓. ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วยภาวะผู้นำ กลยุทธ์ วัฒนธรรม องค์การ เทคโนโลยี โครงสร้างและการวัดผล^{๑๘๒}

เบญจนาฏ ดวงจิโนและคณะ ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๔๕-๒๕๔๗ มีประสิทธิภาพสูงโดยพิจารณาจากความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในการดำเนินงานมีความพร้อมในด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน อุปกรณ์ อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ สำหรับในด้านงบประมาณ หน่วยงานต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะถูกปรับลดงบประมาณในกิจกรรม/โครงการลงทุก ๆ ปี ก็ไม่ทำให้การจัดกิจกรรมด้านนี้ ลดลงเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งอื่นเพิ่มเติม ในการดำเนินงานมีการกำหนดแผนการปฏิบัติงานอย่างมี ขั้นตอน มีการจัดตั้งคณะทำงาน และมอบหมายภารกิจอย่างชัดเจน ในทุกกระบวนการดำเนินงาน ตั้งแต่ ขั้นตอนของการเตรียมการ ระหว่างดำเนินการ และสิ้นสุดกิจกรรม และในกรณีพบปัญหาในการดำเนินงานจะให้อำนาจการตัดสินใจแก่ หัวหน้าโครงการภายใต้ข้อมูลที่ได้จากการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ นอกจากนั้นยังใช้เทคนิคการประเมินผลเพื่อดู ความสำเร็จของโครงการและเพื่อให้ได้ข้อมูลไปปรับปรุงกิจกรรมในครั้งต่อไป สำหรับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ พบว่า ประเด็นที่สำคัญคือ ด้านนโยบายขาดความชัดเจนของโครงการ ปัญหาด้านงบประมาณที่ได้รับลดลงทำให้ต้องหางบประมาณจากแหล่งอื่นมาสมทบเพิ่มเติม ปัญหาด้านกฎระเบียบ ด้านการเงินที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ บางกิจกรรมได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์และความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และในบางกิจกรรม ขาดบุคลากรอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และนอกจากนั้นการจัดกิจกรรมยังขาดความเหมาะสม ด้านระยะเวลาผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ตรงกับ

^{๑๘๒}เตือนใจ รักษาพงศ์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, **ปริญญานาพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุขุภักุ** บัณทุต, (บัณทุตทุวทุยาลัย : มหาวทุยาลัยบุรพา, ๒๕๕๑).

กลุ่มเป้าหมายของโครงการ และในชุมชนขาดผู้นำในการเชื่อมต่อให้เกิดกลุ่มเครือข่ายในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังพบว่า ยังไม่มี ระบบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ รวมทั้งติดตามการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ หลังการฝึกอบรมเมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม ๒) ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ โดยพิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจในการรับบริการวิชาการพบว่า การจัดกิจกรรมบริการวิชาการมีความเหมาะสมมากที่สุดในด้านวิทยากร และผู้ดำเนินการสำหรับในด้านอื่นๆ เช่น ช่วงระยะเวลาการจัด จำนวนวันที่จัดหัวข้อเรื่อง ความสอดคล้องระหว่างหัวข้อและเนื้อหา การบริการอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการ และเอกสารประกอบที่แจกให้มีความเหมาะสมในระดับมาก นอกจากนั้นยังแสดงความคิดเห็นว่า สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้การดำเนินชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้ในระดับมาก ๓) แนวทางในการพัฒนางานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพนั้นมหาวิทยาลัยจะต้องปรับบทบาทในด้านการบริการวิชาการที่ บูรณาการระบบการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นยังต้องเน้นการประยุกต์ศาสตร์สาขากับศาสตร์ท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติจริงในชุมชนได้ โดยอาศัยเทคนิคการประสานความร่วมมือที่เน้นการพัฒนาท้องถิ่นแบบครบวงจรทั้ง ๔ ด้าน คือ การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างไรก็ตาม ระบบการจัดการจะต้องมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ประสานและสนับสนุนให้การดำเนินงานบริการวิชาการของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยดำเนินการได้อย่างคล่องตัว ลดปัญหาการซ้ำซ้อนและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยควรที่จะจัดตั้งคณะกรรมการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย เพื่อประสานความร่วมมือประสานแผนการจัดกิจกรรม และร่วมกันกำหนดแผนบริการวิชาการ ในระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา สอนองต่อนโยบายของประเทศและความต้องการของชุมชน^{๑๘๓}

สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ วิชาการ อยู่ในระดับสูง เนื่องจาก มหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง ยึดถือปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับการให้บริการด้านวิชาการที่ ให้ไว้อย่างเคร่งครัด จึงมักไม่เกิดปัญหาเรื่องกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นลำดับการให้บริการระยะเวลา ในการให้บริการการบริการที่ตรงหรือสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ และที่สำคัญคือมี กฎกติกา ระเบียบการให้บริการด้านบริการวิชาการที่ชัดเจน ๒. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูงทุกข้อ เรียงลำดับจากการแต่งกายสุภาพเหมาะสม

^{๑๘๓}เบญจนาฏ ดวงจิโนและคณะ, “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินกิจกรรมการบริการ วิชาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๗, หน้าบทคัดย่อ.

การให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ในการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่การให้บริการอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ประสานและให้คำแนะนำทุกครั้งเมื่อมี ข้อผิดพลาดหรือมีปัญหา ความรับผิดชอบในการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่การให้คำแนะนำและตอบข้อซักถามอย่างชัดเจน การตัดสินใจในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของเจ้าหน้าที่ความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ และการให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เนื่องจากเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง ทุกคนมีความรู้ ความชำนาญตรงกับภาระงานที่ตนได้รับมอบหมาย และที่สำคัญ มีความศรัทธาภาคภูมิใจในสถาบันและยึดมั่นในปรัชญาของสาขา ที่ว่าบริการเพื่อการศึกษา มุ่งมั่น

๓. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับสูงทุกข้อเรียงลำดับจาก สถานที่ให้บริการที่ สะอาด เป็นระเบียบ มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยในการให้บริการและมี ที่นั่งพักสำหรับผู้มาติดต่อ เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง มีอาคารสถานที่สำหรับการให้บริการวิชาการในด้านต่าง ๆ เช่น หองบริการการศึกษา หองสมุดอัตโนมัติ หองปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ หองปฏิบัติการลงทะเลเบียนของนักศึกษา หองฟังบรรยายเทป หองฟังบรรยายสรุป หรือสภาพภูมิทัศน์โดยรอบ มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาทำความสะอาดอย่างมีระบบ มีเครื่องมืออุปกรณ์ สื่อสารสนเทศที่ทันสมัย บริการนักศึกษาและผู้มาใช้บริการจากภายนอกอย่างเพียงพอต่อความต้องการ๔. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากหลาย ๆ กิจกรรม ที่ยังไม่ถึงกำหนดการดำเนินการอาจทำให้นักศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่างบางคนยังมองภาพไม่ออกว่าเป็นกิจกรรมลักษณะใดอาจจะทราบว่ามีมหาวิทยาลัยจัดให้มีกิจกรรมเหล่านี้ แต่ตนเองอาจไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมจึงตอบเป็นกลาง ๆ และกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมี ปัญหาตรงนักศึกษาปริญญาโทไม่ได้อำร่วมกิจกรรม จึงไม่สามารถที่จะตอบแบบสอบถามได้ตามความเป็นจริงกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ได้แก่ กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติด กิจกรรมส่งเสริมด้านกีฬา นันทนาการและการบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดี งามและศาสนา การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับศิษย์ การให้บริการวิชาการ ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่จะดำเนินการในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา๒๕๕๓ (พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ถึง เดือน พฤษภาคม ๒๕๕๔)^{๑๘๔}

พระอำนวยการ หมอกเมฆ ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตหนเหนือ ภาค ๔ ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยเจ้าอาวาสมีการปฏิบัติ

^{๑๘๔} สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง, “ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดตรัง”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง : สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรังลานครินทร์, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

หน้าที่ดีมาก ชื่อสัตย์สุจริต บริหารวัดโปร่งใส แต่ยังให้ความสำคัญกับหลักความประหยัด ความคุ้มค่า และการทำงานเป็นทีมน้อย จึงนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์สำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ เรียกว่า “ปัญจบริหาร” ประกอบด้วย (๑) กลยุทธ์การถือธรรมเป็นใหญ่ (๒) กลยุทธ์การป้องกันความเสี่ยง นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง (๓) กลยุทธ์ปฏิบัติหน้าที่ศีลธรรม (๔) กลยุทธ์การทำงานที่ดีให้สำเร็จความ ประสงค์ และ (๕) กลยุทธ์การสงเคราะห์สิ่งอื่นเป็นความเอื้อเพื่อเกื้อกูล^{๑๘๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาต้องมีความเหมาะสมและ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยอาศัยรูปแบบการวางกรอบไว้กว้าง ๆ เพื่อสามารถนำไปเป็น แนวทางในการปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับหลักความประหยัด ความคุ้มค่า เน้นการประยุกต์ศาสตร์ สากลกับศาสตร์ท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติจริงในชุมชนได้ โดยอาศัยเทคนิคการประสานความร่วมมือ ที่เน้นการพัฒนาท้องถิ่นแบบครบวงจร สอดคล้องของจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของกิจกรรม สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ และคณะสงฆ์

ตารางที่ ๒.๒๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ดาราดาว ธรรม (๒๕๔๗)	๑) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยใน มหาวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ มีองค์ประกอบ ๑๑ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า ๕ ปัจจัย ปัจจัย กระบวนการ ๔ ปัจจัย และปัจจัยผลลัพธ์ ๑ ปัจจัย ๒) ตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิต วิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อใช้ในการอธิบาย ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ และเป็นองค์ประกอบ ภายในระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิต วิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน ๕๕ ตัวบ่งชี้ ๓) ผลการตรวจสอบระบบคุณภาพการบริหารงาน วิชาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านระบบคุณภาพและ ผู้บริหารระดับสูงของบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัย ของรัฐ และการนำระบบไปทดลองใช้ พบว่าระบบ คุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยใน มหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ได้ทำการพัฒนาขึ้นมีความ

^{๑๘๕} พระอานวย หมอกเมฆ, “กลยุทธ์การบริหารวัดในพระพุทธศาสนาสำหรับเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ใน เขตหนเหนือ ภาค ๔”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

ตารางที่ ๒.๒๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบัณฑิตวิทยาลัยทั่วไป
ปฎิภาณ มหรรธนาธิบดี (๒๕๕๔)	๑) สภาพปัจจุบันและความต้องการของทุกภารกิจ โดยภารกิจงานด้านหลักสูตรมีรายละเอียดของภารกิจ ๔ ประการ ด้านการเรียนการสอน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาด้านการประชุมอบรมสัมมนา ด้านหน้าที่การบริหารงานวิชาการ ๒) รูปแบบการบริหารงานวิชาการมีองค์ประกอบหลักอยู่ ๔ ส่วนสำคัญ คือ ส่วนที่ ๑ แนวคิดพื้นฐานประกอบด้วยความนำ แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนที่ ๒ องค์การบริหารประกอบด้วยคณะผู้บริหาร ๓ ระดับ ผู้บริหารระดับสูง คณะกรรมการหน้าที่การบริหาร ภารกิจการบริหาร และรายละเอียดของภารกิจการบริหารงานวิชาการ ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบ ส่วนที่ ๔ ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข ๓) รูปแบบการบริหารงานวิชาการของวิทยาเขต ๑๐ แห่ง รูปแบบเป็นการวางกรอบไว้กว้าง ๆ เพื่อสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
พิสิฐ เทพไกรวัล (๒๕๕๔)	กระบวนการสร้างเครือข่าย ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย ๒) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ๓) ขั้นสร้างพันธสัญญาร่วมกัน ๔) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย ๕) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ ๖) ขั้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ๕) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย ๖) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผลผลการทดลองใช้รูปแบบเครือข่าย

ตารางที่ ๒.๒๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
Gullatt, D.E. and Lofton, B.D.	การบริหารงานเป็นทีมร่วมกัน ทั้งการวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนการสอน ตลอดจนการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองชุมชน
พระราชปรียัติ (สฤษฎ์ ประธาตุ) (๒๕๔๙)	มีโครงสร้างการบริหารงานวิชาการเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ แต่มีจุดเด่นคือวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว
เพชริน สงค์ประเสริฐ (๒๕๕๐)	๑) รูปแบบการบริหารงานวิชาการมี ๔ องค์ประกอบหลัก ดังต่อไปนี้ ๑.๑ ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ๑.๒ การพัฒนาทีมงานวิชาการในสถานศึกษา ๑.๓ การกิจและขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษา ๑.๔ กระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ๒) รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ได้แก่ ๒.๑ ด้านภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ๒.๒ ด้านการพัฒนาทีมงานวิชาการในสถานศึกษา ๒.๓ ด้านภารกิจและขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษา ๒.๔ ด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
เตือนใจ รักษาพงศ์ (๒๕๕๑)	กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก คือ ๑. การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย กิจกรรม การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการนิเทศการสอน ๒. กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การระบุความรู้ การพัฒนาความรู้การสร้างความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้และการเรียนรู้

ตารางที่ ๒.๒๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	๓. ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยภาวะผู้นำ กลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์การ เทคโนโลยี โครงสร้างและการวัดผล
เบญจนาฏ ดวงจิโน และคณะ (๒๕๔๗)	๑) ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ มีประสิทธิภาพสูงโดยพิจารณาจากความสอดคล้องของจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของกิจกรรม สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของมหาวิทยาลัย ๒) ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ โดยพิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลของผู้เข้าร่วมกิจกรรม การตอบสนอง ความต้องการ และความพึงพอใจในการรับบริการ วิชาการ ๓) แนวทางในการพัฒนางานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพนั้นมหาวิทยาลัยจะต้องปรับบทบาทในด้านการบริการวิชาการที่ บูรณาการระบบการศึกษา
สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง (๒๕๕๓)	๑. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการวิชาการ อยู่ในระดับสูง ๒. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูง ๓. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับสูง ๔. ประสิทธิภาพการให้บริการวิชาการ ด้านกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากหลาย ๆ กิจกรรม ที่ยังไม่ถึงกำหนดการดำเนินการอาจทำให้นักศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่างบางคนยังมองภาพไม่ออกว่าเป็นกิจกรรมลักษณะใด

ตารางที่ ๒.๒๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
วรัชยา ศิริวัฒน์ (๒๕๔๗)	๑) บุคลากรงานบริการการศึกษา ประเมินประสิทธิภาพการให้บริการของงานบริการการศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒) บุคลากรงานบริการการศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความพึงพอใจปัจจัยที่ส่งเสริมการให้บริการในด้านกำลังคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ๓) ปัจจัยสภาพภูมิหลังด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส และระยะเวลาการทำงานและประเภทงานของบุคลากรที่ต่างกัน ประเมินประสิทธิภาพการให้บริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นสถานภาพการสมรส

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและอธิบายข้อมูล ดังนี้

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม วิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตงโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการศึกษาพบว่า ๑) หลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมมีผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๐๕ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมพบว่าหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ๔) การติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเมื่อเวลาผ่านไป ๑ เดือนพบว่า (๑) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง (๒) ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมทั้งด้านระยะเวลาด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลสามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมกับนักเรียนระดับอื่นได้

นอกจากนี้หน่วยงานอื่นที่มีโครงการสอนศีลธรรมสามารถนำหลักสูตรฝึกอบรมฉบับนี้ไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมในหน่วยงานนั้นได้เช่นเดียวกัน^{๑๘๖}

สมชาย ไมตรี ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีผลการวิจัยพบว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันมีรูปแบบและพื้นฐานการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่๒คือเป็นการศึกษาที่เน้นการสอบวัดผลความรู้หรือที่เรียกว่าสอบบาลีสนามหลวงเป็นหลักโดยมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดสอบพร้อมกันทั่วประเทศส่วนการเรียนการสอนนั้นจะอยู่ที่ผู้เรียนหรือแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการโดยมีเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งการเรียนการสอนการจัดการเรื่องสถานที่อุปกรณ์การเรียนการสอนครูผู้สอนตลอดถึงงบประมาณในการดำเนินการสำหรับการศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามนั้นประเด็นที่ว่าด้วยความคิดเห็นต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่าโดยภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๖๘.๙ ตอบว่าระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีปัจจุบันยังมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางแต่เมื่อสอบถามในเรื่องการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแล้วกลับพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๘๓.๔ มีความเห็นด้วยที่จะให้มีการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีถือว่าความคิดเห็นทั้งสองประเด็นไม่ค่อยมีความสอดคล้องกันเท่าไรนักแต่อย่างไรก็ตามการศึกษาคณะสงฆ์ก็ยังคงรักษารูปแบบการศึกษาเดิมมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันและคณะสงฆ์จะต้องเริ่มคิดตัดสินใจในการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อให้การศึกษาระบบนี้คงอยู่และแพร่หลายมากยิ่งขึ้นต่อไป^{๑๘๗}

พระมหาสหัส ฐิตสาโร ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานบุคคลในองค์กรคณะสงฆ์การแต่งตั้งและถอดถอนเป็นอำนาจหน้าที่ของบริหารชั้นต้นหรือผู้บริหารที่สูงกว่ายังขาดการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงแต่การมอบอำนาจในการตัดสินใจยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีลำดับชั้นสูงกว่าการจัดการบริหารในแต่ละวัดยังไม่เด่นชัดรวมทั้งการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่างๆตั้งแต่ระดับภาคจนถึงระดับวัดการปกครองมีการรวมศูนย์และเป็นไปในการสั่งการจากบนลงล่างการศึกษาของวัดและของคณะสงฆ์โดยรวมขาดระบบบริหารจัดการที่ดีและไม่เป็นระบบการเผยแผ่ยังเป็นรูปแบบเดิมและขาดการปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยการบริหารงานสาธารณูปการก็ขาดระบบแบบแผนที่ชัดเจนขาดระบบการจัดการที่ดีการศึกษาสงเคราะห์ขาดการกำหนดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดีและไม่เป็น

^{๑๘๖} พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร), “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”, **ปริญญาตฺษณฺ์บัณฑิต**, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้าก.

^{๑๘๗} สมชาย ไมตรี, “การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี”, **งานวิจัยค้นคว้าอิสระ**, (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๙), หน้า๑๒๖.

ระบบและด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์มีรูปแบบและระบบที่ดีต่อการให้การอนุเคราะห์แก่ประชาชน^{๑๘๘}

บุญหนา จิมานัง ได้วิจัยเรื่อง การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค๙มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดีเมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระพบว่าพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกันมีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกันมีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่๐.๐๕ความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ๕๓.๓ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมพบว่าระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนจำนวนชั่วโมงสอนจำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^{๑๘๙}

กนกวรรณ โกมลิตธิพงศ์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทยผลการวิจัยพบว่าการจัดการมีการกำหนดนโยบายจากเจ้าอาวาสผู้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการโรงเรียนการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการบริหารจัดการที่แบ่งเป็นฝ่ายด้านการเรียนมีครูใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบและตำแหน่งการบริหารจัดการออกเป็นฝ่ายต่างๆให้ร่วมกันรับผิดชอบงานทั้งหมดในโรงเรียนเนื่องจากการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการจึงทำให้ลักษณะการบริหารงานในโรงเรียนค่อนข้างเป็นทางการไปด้วย (E=Education) หมายถึงการบริหารกิจการด้านการศึกษาเป็นงานการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษารูปแบบโครงสร้างมีผู้จัดการผู้ช่วยผู้จัดการคณะกรรมการสถานศึกษาครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่แบ่งเป็นการบริหารกิจการของโรงเรียนเป็น๖ฝ่ายคือฝ่ายวิชาการฝ่ายปกครองฝ่ายธุรการฝ่ายแผนงานและบริหารงานทั่วไปฝ่ายบริหารและฝ่ายทะเบียนและวัดผล^{๑๙๐}

สมหวัง บุญสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า๑. ผลการสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูการพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูในครั้งนี้เริ่มจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยประสบการณ์ในการพัฒนาครูมาตลอดระยะเวลา๑๐กว่าปีและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญจึงได้รูปแบบการพัฒนาครูที่เน้นผลไปที่การพัฒนาผู้เรียนและตั้งอยู่บน

^{๑๘๘}พระมหาสหัส ฐิตสาโร, “การบริหารองค์กรคณะสงฆ์”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๘๙}บุญหนา จิมานัง, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค๙”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า๗๙.

^{๑๙๐}กนกวรรณ โกมลิตธิพงศ์, “การบริหารกิจการของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย”, พุทธศาสตร์คุณภิวัตน์, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า๕.

หลักการของการพัฒนาที่ว่า “ไม่แยกครูออกจากระบบทำงานในภาวะปกติและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนาครู ๔ ระยะดังนี้ระยะที่ ๑ สร้างความตระหนัก สร้างองค์ความรู้ระยะที่ ๒ วิเคราะห์ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมระยะที่ ๓ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิจัยในชั้นเรียนระยะที่ ๔ สรุปผลการพัฒนานำเสนอเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒. ผลการพัฒนาครูและเครื่องมือประเมินผลในการพัฒนาครูเครื่องมือวัดกรรมที่ใช้ประกอบการพัฒนาครูประกอบด้วยคู่มือพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเอกสารเสริมความรู้ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้และเอกสารเสริมความรู้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจากการประเมินคุณภาพเอกสารพบว่าทุกรายการมีผลประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ๓. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาครูผลการประเมินพฤติกรรมการสอนของครูพบว่าทุกรายการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดโดยมีประเด็นเตรียมกิจกรรมทั้งเนื้อหาและวิธีการได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๘๖ รองลงมาคือประเมินนักเรียนครบทุกด้านด้วยเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนศึกษาหาความรู้แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ และ ๓.๖ ตามลำดับในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนพบว่านักเรียนได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้และสื่ออุปกรณ์ต่างๆ ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๗๑ รองลงมาคือนักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนนักเรียนได้ปรับปรุงผลงานตนเองและผลงานกลุ่มคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ และ ๓.๓๑ ตามลำดับครูผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของครูกลุ่มเป้าหมายดังนี้ประเด็นมีร่องรอยหลักสูตรที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๗๓ รองลงมาคือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และ ๓.๖๖ ตามลำดับผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยของครูกลุ่มเป้าหมายพบว่าทุกรายการอยู่ในระดับมากขึ้นไปโดยมีประเด็นการเลือกตัวอย่างได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๓.๘๗ (จากคะแนนเต็ม ๔) รองลงมาคือประโยชน์ต่อนักเรียนและเพื่อนร่วมงานวัตถุประสงค์การวิจัยคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และ ๓.๖๗ ตามลำดับ^{๑๙๑}

บัญชา ยุทธนาคมจุลินท์ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ ในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าสภาพการพัฒนาศาสนทายาทในเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดขอนแก่นเป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี ๓ แผนกคือแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษากิจการศึกษาศาสนศึกษา ดำเนินไปตามนโยบายรัฐและมหาเถรสมาคมมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการคอยกำกับดูแลด้านหลักสูตรด้านการวัดผลประเมินผลและการจัดระบบประมาณส่วนการบริหารจัดการให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดย

^{๑๙๑}สมหวัง บุญสิทธิ์, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาการทดสอบและวัดผลการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖).

บูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้าทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาสมัยใหม่แนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนานั้นพบว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษาซึ่งขาดการวางแผนร่วมกันการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยามาใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้จึงได้เสนอแนวทางพัฒนาใหม่ตามกระบวนการ PTCC Model มองผ่านระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓^{๑๙๒}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาศาสนทายาทในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภายใต้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี๓แผนกคือแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปตามนโยบายรัฐและมหาเถรสมาคม ผู้บริหารต้องนำหลักสูตรฝึกอบรมมาปรับใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียน การใช้สื่อ อุปกรณ์ ปัจจัยสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูง

ตารางที่ ๒.๒๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร) (๒๕๕๔)	๑) หลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นของพระสอนศีลธรรมและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมพบว่าหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้เพิ่มขึ้น ๓) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ๔) การติดตามผลพบว่า (๑) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการ

^{๑๙๒} บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ตารางที่ ๒.๒๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	ฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง (๒) ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมทั้งด้านระยะเวลาด้านเนื้อหาด้านกิจกรรมด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผล
สมชาย ไมตรี (๒๕๓๙)	การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันมีรูปแบบและพื้นฐานการจัดการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่๒คือเป็นการศึกษาที่เน้นการสอบวัดผลความรู้หรือที่เรียกว่าสอบบาลีสนามหลวงเป็นหลักโดยมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดสอบพร้อมกันทั่วประเทศส่วนการเรียนการสอนนั้นจะอยู่ที่ผู้เรียนหรือแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการโดยมีเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งการเรียนการสอนการจัดการเรื่องสถานที่อุปกรณ์การเรียนการสอนครูผู้สอนตลอดถึงงบประมาณในการดำเนินการ
พระมหาหัสส จิตสาโร (๒๕๕๑)	การบริหารงานบุคคลในองค์กรคณะสงฆ์การแต่งตั้งและถอดถอนเป็นอำนาจหน้าที่ของบริหารชั้นต้นหรือผู้บริหารที่สูงกว่ายังขาดการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง
บุญหนา จิมานัง (๒๕๕๑)	ระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนจำนวนชั่วโมงสอนจำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก
กนกวรรณ โกมลธิพงษ์ (๒๕๕๐)	การจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการบริหารจัดการที่แบ่งเป็นฝ่ายด้านการเรียนมีครูใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบและตำแหน่งการบริหารจัดการออกเป็นฝ่ายต่างๆให้ร่วมกันรับผิดชอบงานทั้งหมดในโรงเรียน

ตารางที่ ๒.๒๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม (ต่อ)

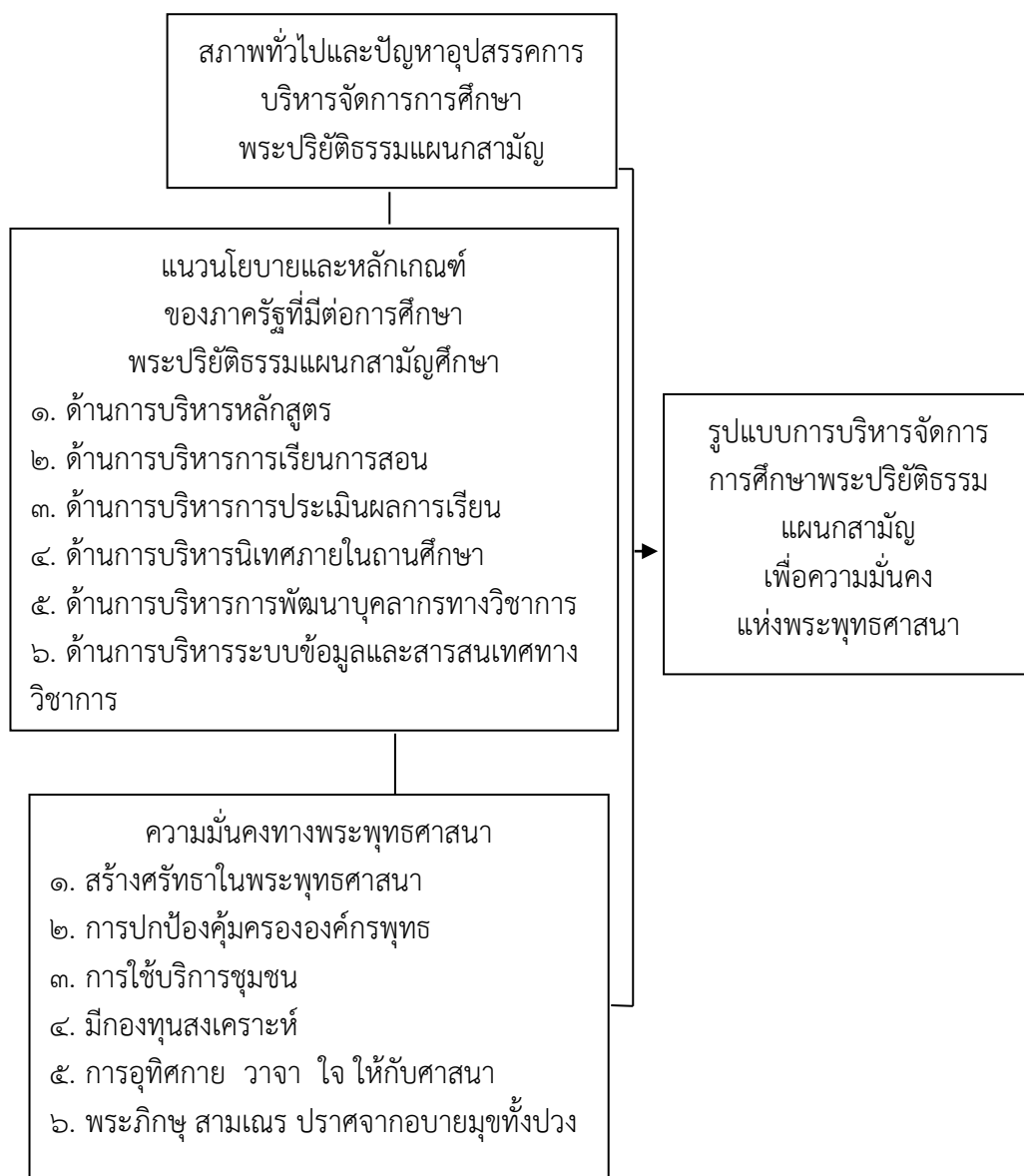
นักวิจัย	ผลการวิจัย
ณัณศภรณ์นิ ลอรุณ (๒๕๕๒)	ระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย๒ระบบหลักคือ ๑) ระบบทั่วไปของการจัดการความรู้ ๒) ระบบเฉพาะของการจัดการความรู้
จุฬารณย์ มาเสถียรวงศ์ (๒๕๕๙)	สังคมไทยใน๑๐ปีข้างหน้าจะต้องเผชิญกับแนวโน้มสำคัญและความไม่แน่นอนในด้านต่างๆที่มีผลกระทบต่อสังคมเด็กเยาวชนและการศึกษาไทยไม่ว่าจะเป็นแนวโน้มด้านสื่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนโฉมหน้าการเรียนรู้จากห้องเรียนไปสู่โลกไร้พรมแดนกระแสเศรษฐกิจเสรีที่มีผลต่อภาวะการแข่งขันและการแข่งขันเพื่อเข้าถึงความรู้กระแสความก้าวหน้าทางวิทยาการที่ส่งผลกระทบต่อการเร่งรัดให้การศึกษาต้องไล่ทันต่อความรู้และวิถีวิทยาใหม่ๆกระแสการเมืองยุคใหม่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมที่หนีไม่พ้นซึ่งความขัดแย้งและการเรียนรู้อิสระทางสังคมในชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ
สมหวัง บุญสิทธิ์ (๒๕๕๖)	๑. หลักการของการพัฒนาที่ว่า “ไม่แยกครูออกจากระบบทำงานในภาวะปกติและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนาครู ๔ ระยะดังนี้ระยะที่ ๑ สร้างความตระหนักสร้างองค์ความรู้ระยะที่ ๒ วิเคราะห์ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมระยะที่ ๓ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิจัยในชั้นเรียนระยะที่ ๔ สรุปผลการพัฒนานำเสนอเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒. ผลการพัฒนานวัตกรรมและเครื่องมือประเมินผลในการพัฒนาครูเครื่องมือวัดกรรมที่ใช้ประกอบการพัฒนาครูประกอบด้วยคู่มือพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเอกสารเสริมความรู้ด้านการปฏิบัติการเรียนรู้และเอกสารเสริมความรู้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจากการประเมิน

ตารางที่ ๒.๒๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
	คุณภาพเอกสารพบว่าทุกรายการมีผลประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ๓. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาครูทุกรายการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดโดยมีประเด็นเตรียมกิจกรรมทั้งเนื้อหาและวิธีการได้
บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, (๒๕๕๖)	สภาพการพัฒนาศาสนทายาทในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นเป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี ๓ แผนกคือแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา

๒.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ แนวคิดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ แนวคิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย